

Pat Chick

Sprijin individualizat pentru învățare

Ghid pentru cadrele didactice

4

Seria de ghiduri pentru *Educația incluzivă* este realizată de **WYG International Ltd.** – echipa de asistență tehnică a **Ministerului Educației și Cercetării** pentru implementarea proiectului Phare 2003 *Acces la educație pentru grupuri dezavantajate*:

Keith Prenton

Coordonare seria *Educația incluzivă*

Mihaela Marin

Concept editorial

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CHIK, PAT

Sprijin individualizat pentru învățare / Pat Chick. -

Ed. a 2-a. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007

ISBN 978-973-30-1735-6

371.311.1

La realizarea Ghidului 4 **Sprijin individualizat pentru învățare** au contribuit:

Elena Ionescu

redactare

Alina Negruțiu

traducere

Dinu Dumbrăvician

design copertă

Gabi Iancu

prezentare grafică și dtp

Liviu Păcurar

tehnoredactare

Könczey Elemér

ilustrații

Această publicație face parte din Proiectul Phare 2004 *Acces la educație pentru grupuri dezavantajate*.

Editorul materialului: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului

Data publicării: mai 2007

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.

© 2007. **Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului**

ISBN 978-973-30-1735-6

Cartea poate fi copiată pentru scopuri educaționale, dar nu pentru scopuri comerciale. În orice circumstanță, este necesar acordul deținătorului de copyright, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, pentru a reproduce integral sau părți din prezentul Ghid.

Cuprins

- Cuvânt înainte5
- Cum se poate folosi acest ghid6
- 1. Glosar de termeni7
- 2. Sprijin suplimentar individual pentru elevi11
 - 2.1 Cine are nevoie de sprijin și cum îl putem oferi?12
 - 2.2 Cum putem să adaptăm ofertele educaționale la diferitele cerințe existente în clasă?14
 - 2.3 Care sunt acțiunile pe care le puteți realiza la nivel de școală pentru a-i sprijini pe elevi?16
- 3. Elevii cu cerințe educative speciale (CES) identificate19
 - 3.1 Cum putem include elevii cu dizabilități?20
 - 3.2 Cum pregătim un plan de intervenție personalizat?22
 - 3.3 Cum putem evalua progresul?24
 - 3.4 Cum îi implicăm pe părinții elevilor cu CES?26
- 4. Sprijinirea elevilor cu cerințe educative speciale29
 - 4.1 Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de comunicare?30
 - 4.2 Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de relaționare?32
 - 4.3 Cum lucrăm cu elevii care au deficit de atenție?34
 - 4.4 Cum lucrăm cu copiii care au tulburări de memorie?36
 - 4.5 Cum lucrăm cu elevii care au dizabilități fizice?38
 - 4.6 Cum putem lucra cu copiii care au deficiențe de auz?40
 - 4.7 Cum putem lucra cu elevii care au deficiențe de vedere?42
 - 4.8 Cum lucrăm cu elevii cu dificultăți de citit și scris?44
 - 4.9 Cum lucrăm cu elevii care au tulburări de comportament?46
 - 4.10 Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de organizare?48
- 5. Sprijinirea elevilor cu alte nevoi specifice51
 - 5.1 Cum putem oferi sprijin elevilor cu tulburări emoționale?52
 - 5.2 Cum putem oferi sprijin elevilor cu probleme de sănătate?55
 - 5.3 Cum putem oferi sprijin elevilor care se căsătoresc sau elevilor care rămân însărcinate?58
 - 5.4 Cum putem oferi sprijin elevilor care nu vorbesc limba română?60

6. Lecturi suplimentare	.63
6.1 Educația cerințelor educative speciale	.64
6.2 Ce înțelegem prin dificultate de învățare?	.68
6.3 Elaborarea și adaptarea materialelor didactice	.70
6.4 Aplicarea principiilor <i>Designului Universal de Predare</i> în elaborarea și modificarea materialelor scrise utilizate în predare-învățare	.72
6.5 Identificarea și evaluarea elevilor cu cerințe educative speciale (CES)	.74
6.6 Evaluarea competențelor de bază	.76
6.7 Temele pentru acasă	.77
6.8 Ce este tulburarea de hiperactivitate cu deficit de atenție?	.79
6.9 Sindromul Asperger	.82
6.10 Tulburările din spectrul autist	.85
6.11 Chestionar pentru elevi – autoevaluare	.87
7. Bibliografie	.88
8. Listă de verificare a bunelor practici pentru includerea copiilor cu cerințe educative speciale în școlile de masă	.89

Cuvânt înainte

Care este scopul acestui ghid?

Prezentul Ghid se focalizează pe diferențierea între nevoile individuale de sprijin ale elevilor. „**Nevoile de sprijin**“ se referă la fiecare copil care, din diverse motive, necesită sprijin suplimentar în învățare. Nevoile de sprijin pot apărea ca urmare a oricărui factor care dă naștere unei bariere de învățare. Acești factori sunt legați de situația familială și de asistența medicală de care beneficiază elevul sau pot fi de natură:

- socială (de exemplu, elevul provine dintr-un mediu familial și / sau social dezavantajat);
- emoțională (de exemplu, decesul cuiva apropiat sau divorțul părinților);
- cognitivă (de exemplu, elevul are probleme în înțelegerea unui anumit concept matematic);
- lingvistică (de exemplu, elevul are dificultăți deoarece limba lui maternă nu este româna);
- fizică (de exemplu, îmbolnăvirea);
- senzorială (de exemplu, atunci când copilul este nevoit să poarte ochelari).

La un moment dat al parcursului lor școlar, mulți elevi descoperă că au nevoie de un anumit tip de sprijin. Aceste nevoi sunt deseori temporare și pot fi depășite prin acțiuni de remediere.

Există totuși o minoritate de elevi care are nevoie de sprijin la un nivel care depășește posibilitățile învățământului de masă și care, în urma unei evaluări formale, beneficiază de servicii educaționale speciale. De obicei, aceștia sunt denumiți **elevi cu cerințe educative speciale**. În trecut, se obișnuia ca acești elevi să fie plasați în școli sau instituții speciale. Practica zilelor noastre este ca, ori de câte ori este posibil, să se evite segregarea și să se asigure integrarea în școlile și clasele de masă.

Acest *Ghid* încearcă să ajute cadrele didactice să-și adapteze managementul clasei, activitățile de învățare și modul de predare, pentru a include în învățământul de masă o gamă mai largă de elevi cu cerințe educative speciale. Ghidul oferă idei practice despre cum poate fi adaptat mediul de predare pentru a se racorda nevoilor elevilor cu cele mai frecvent întâlnite cerințe educative speciale și dizabilități. Ghidul ia în considerare atât sprijinul suplimentar de care ar putea avea nevoie alți elevi, cât și elaborarea de politici școlare referitoare la nevoile de sprijin.

Cum se poate folosi acest ghid

Sursă de documentare și orientare

Cititorii acestui ghid sunt persoane active, care nu dispun întotdeauna de timpul necesar unei cercetări aprofundate.

Prin urmare, centrul de greutate al acestui ghid este secțiunea „**Activități practice**” (1 – 5). Este vorba de o serie de materiale care sunt menite să vă facă o rapidă trecere în revistă a conținuturilor formării la care ați participat și să vă furnizeze idei practice și verificate pentru dezvoltarea școlilor incluzive. Fiecare material prezintă anumite elemente recurente:

Titlul secțiunii

Întrebarea pe care și-o formulează un cadru didactic preocupat de o problemă legată de activitatea sa cotidiană la clasă.

Puncte cheie

Aspecte de care trebuie să ții seama în mod obligatoriu.

Provocarea

Obiectivul pe care îl urmăresc autorii prin prezentarea secțiunii respective din *Ghid*.

Soluții posibile

Activități pe care le puteți iniția.

Texte auxiliare

Trimiteri către lecturi din acest ghid, dintr-un alt ghid din seria de față sau la publicații accesibile cadrelor didactice din România.

3.2 Cum pregătim un plan de intervenție personalizat?

Provocarea

Cum scriem un plan de intervenție personalizat cu caracter informativ, relevant, realist și care să ne ajute într-adevăr să monitorizăm progresul elevilor?

Soluții posibile

Ce este un plan de intervenție personalizat?

Un plan de intervenție personalizat (PIP) este un plan scris cu obiective pe termen scurt, elaborat de cadrul didactic, de sprijin în colaborare cu profesorii de la clasă și specialiști în vederea asigurării sprijinului pentru învățarea copilului sau pentru nevoile sale compensatorii. Planul este un document de lucru pentru toate cadrele didactice care trebuie să fie examinat, preferabil împreună cu părinții, de cel puțin o dată ori pe an. Ori de câte ori este posibil, elevul trebuie să participe la dezvoltarea planului și să fie implicat în stabilirea timpilor de atingere.

Când are nevoie elevul de un plan de intervenție personalizat?

Un plan de intervenție personalizat ar trebui să fie scris pentru fiecare copil care are nevoie suplimentară față de ceea ce ar fi de așteptat la lecțiile obișnuite de clasă. Planul se revizuieste și se discută împreună cu elevul și părinții acestuia.

Ce va cuprinde planul de intervenție personalizat?

PIP trebuie să includă:

1. O descriere a cerințelor educaționale speciale ale elevului;
2. Trei sau patru obiective pe termen scurt care se potrivește cerințelor copilului;
3. Formele de sprijin care sunt necesare (implicarea cadrelor didactice, frecvența acordării sprijinului, programe specifice, materiale și echipament);
4. O descriere a metodelor de predare care trebuie folosite;
5. O descriere a strategiilor tip de așteptare venite din partea familiei;
6. Un rezumat privind contribuția așteptată (de exemplu, sprijin medical sau consiliere);
7. O dată la care planul va fi revizuit;
8. O descriere privind monitorizarea și evaluarea. Acesta poate include modul în care școala își evaluează succesul și sau dacă mai este în continuare nevoie de sprijin.

Propuneri de activități

1. Găsiți-vă la un anumit elev cu care lucrați și scrieți un plan de intervenție personalizat pentru el.
2. Examinați obiectivele unui PIP elaborat și verificați dacă sunt incluse toate punctele enumerate în dreapta.

Reflecție și acțiune

Citiți întrebările de mai jos și discutați-le împreună cu un coleg.

1. Un PIP este:
 - a. Un document conținând și practici care rezumă intervențiile educaționale pentru fiecare elev în parte. ☐ Da ☐ Nu
 - b. Un instrument care vine în sprijinul monitorizării progreselor elevului. ☐ Da ☐ Nu
 - c. Un plan de lecție sau o prezentare a ceea ce este predat elevilor. ☐ Da ☐ Nu
 - d. Un plan obligatoriu aplicat și monitorizat de o echipă din școală care se compune și cu alte persoane implicate în activitatea la elevul. ☐ Da ☐ Nu
 - e. O modalitate de a monitoriza eficiența muncii cadrelor didactice la clasă. ☐ Da ☐ Nu
 - f. Un document flexibil care permite înregistrarea schimbărilor și asigură continuitatea programelor de intervenție educațională. ☐ Da ☐ Nu
2. Ce perioadă va vizua planul de intervenție personalizat?
 - Un plan de intervenție personalizat este de obicei proiectat pentru un semestru, după care ar trebui să fie revizuit. Vor fi stabilite noi obiective, edată cu o nouă dată de revizuire. De ce?
 - Separat, părinții și elevii ar trebui să fie consultați, iar rezultatele întâlnirilor vor fi discutate împreună. Părinții și, acolo unde este posibil, elevii ar trebui să fie implicați în procesul de revizuire al PIP. De ce?
3. Care poate fi invita la pedina de revizuire a PIP? De ce?

CEL = J P N

Propuneri de activități

Activitate practică ce poate fi efectuată cu elevii sau în timpul formărilor adresate cadrelor didactice ca scenarii ale unor lecții demonstrative.

Reflecție și acțiune

Întrebări care invită la reflecție și acțiune.

Informații generale. Secțiunea 6 vă oferă informații adiționale și o bază teoretică mai amplă. Secțiunea 7 include o bibliografie a lecturilor suplimentare și contacte sau adrese de site-uri utile.

Listele de verificare din secțiunea 8 vă vor ajuta să evaluați nivelul sprijinului individual pe care-l furnizați cursanților din școala dumneavoastră.

1

GLOSAR DE TERMENI

**Termenii și expresiile specifice referitoare
la învățământul special și special integrat**

ANEXA NR. 1 la HG 1251/2005

Activitatea _____	executarea unei sarcini sau acțiuni de către un individ. Ea reprezintă funcționarea la nivel individual – conform Clasificării Internaționale a Funcționării, Dizabilității și Sănătății (CIF)*.
Adaptarea curriculară _____	corelarea conținuturilor componentelor curriculumului național cu posibilitățile elevului cu cerințe educative speciale din perspectiva finalităților procesului de adaptare și de integrare școlară și socială a acestuia. Aceasta se realizează de către cadrele didactice de sprijin/itinerante împreună cu cadrul didactic de la clasă prin eliminare, substituie sau adăugare de conținuturi în concordanță cu obiectivele și finalitățile propuse prin planul de intervenție personalizat.
Afectarea _____	o pierdere sau o anormalitate a structurii corpului sau a unei funcții fiziologice (inclusiv funcțiile mintale). Prin noțiunea de anormalitate înțelegem aici variațiile semnificative de la norma stabilită statistic (adică o deviație de la media populației stabilită conform normelor standard măsurate) și ea trebuie utilizată exclusiv în acest sens – conform CIF*.
Centrul de educație, centrul de zi, centrul de pedagogie curativă etc. _____	unități de învățământ organizate de către Ministerul Educației și Cercetării sau de către organizații neguvernamentale în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării și au ca scop și finalitate recuperarea, compensarea, reabilitarea și integrarea școlară și socială a diferitelor categorii de copii/elevi/tineri cu deficiențe. Ele sunt considerate alternative educaționale al căror conținut se fundamentează pe anumite pedagogii experimentale (Montessori, Freinet, Steiner, Waldorf etc.).
Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională _____	unitate conexă cu personalitate juridică, subordonată Ministerului Educației și Cercetării, care desfășoară servicii de asistență psihopedagogică pentru părinți, copii, cadre didactice și care coordonează, monitorizează și evaluează, la nivel județean, activitatea și serviciile educaționale oferite de către: Centrele școlare pentru educație incluzivă, Centrele logopedice interșcolare și cabinetele logopedice, Centrele și cabinetele de asistență psihopedagogică, mediatorii școlari.
Centrul școlar pentru educație incluzivă _____	instituție școlară care, pe lângă organizarea, desfășurarea procesului de predare-învățare-evaluare își construiește și alte direcții de dezvoltare instituțională: formare/informare în domeniul educației speciale, documentare/cercetare/ experimentare precum și servicii educaționale pentru/în comunitate.
Cerințele educative speciale (CES) _____	necesități educaționale suplimentare, complementare obiectivelor generale ale educației adaptate particularităților individuale și celor caracteristice unei anumite deficiențe sau tulburări/dificultăți de învățare, precum și o asistență complexă (medicală, socială, educațională etc.).
Deficiență _____	absența, pierderea sau alterarea unei structuri ori a unei funcții (anatomice, fiziologice sau psihice) a individului, rezultând în urma unei maladii, accident sau perturbare, care îi împiedică participarea normală la activitate în societate.
Dizabilitatea _____	rezultatul sau efectul unor relații complexe dintre starea de sănătate a individului, factorii personali și factorii externi care reprezintă circumstanțele de viață ale acestui individ. Datorită acestei relații, impactul diverselor medii asupra aceluiași individ, cu o stare de sănătate dată, poate fi extrem de diferit. Dizabilitatea este termenul generic pentru afectări, limitări ale activității și restricții de participare – conform CIF*.

Educația incluzivă	proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor persoanelor din cadrul unei comunități.
Educația școlară a copiilor cu cerințe educative speciale	trebuie să corespundă nevoilor de dezvoltare a copiilor, prin evaluarea adecvată a potențialului de învățare/dezvoltare și prin asigurarea reabilitării – recuperării și compensării deficiențelor ori tulburărilor, dificultăților de învățare.
Educația specială	formă adaptată de pregătire școlară și asistență complexă (medicală, educațională, socială, culturală) destinată persoanelor care nu reușesc să atingă temporar sau pe toată durata școlarizării nivelurile instructiv-educative corespunzătoare vârstei, cerute de învățământul obișnuit.
Funcționarea	termen generic pentru funcțiile organismului, structurile corpului, activități și participare. Ele denotă aspectele pozitive ale interacțiunii dintre individ (care are o problemă de sănătate) și factorii contextuali în care se regăsește (factori de mediu și personali) – conform CIF*.
Handicap	dezavantaj social rezultat în urma unei deficiențe sau incapacități și care limitează sau împiedică îndeplinirea de către individ a unui rol așteptat de societate.
Incapacitate	limitări funcționale cauzate de disfuncționalități (deficiențe) fizice, intelectuale sau senzoriale, de condiții de sănătate ori de mediu și care reduc posibilitatea individului de a realiza o activitate (motrică sau cognitivă) sau un comportament.
Incluziune	procesul de pregătire a unităților de învățământ pentru a cuprinde în procesul de educație pe toți membrii comunității, indiferent de caracteristicile, dezavantajele sau dificultățile acestora.
Integrarea școlară	proces de adaptare a copilului la cerințele școlii pe care o urmează, de stabilire a unor raporturi afective pozitive cu membrii grupului școlar (clasă) și de desfășurare cu succes a prestațiilor școlare. Asimilarea de către copil a statutului de elev este rezultatul unor modificări interne în echilibrul dintre anumite dominante de personalitate cu consecințe în planul acțiunii sale.
Participarea	implicarea unei persoane într-o situație de viață. Ea reprezintă funcționarea la nivelul societății – conform CIF*.
Școala incluzivă	unitate de învățământ în care se asigură o educație pentru toți copiii și reprezintă mijlocul cel mai eficient de combatere a atitudinilor de discriminare. Copiii din aceste unități de învățământ beneficiază de toate drepturile și serviciile sociale și educaționale conform principiului „resursa urmează copilul“.

ACRONIME

CES	Cerințe educative speciale
DUP	Designul Universal de Predare
HDA	Hiperactivitate cu deficit de atenție
HIV	Virusul Imunodeficienței Umane
ONG	Organizație nonguvernamentală
PIP	Plan de intervenție personalizat
SIDA	Sindromul Imuno-Deficienței Dobândite
TBC	Tuberculoza
THDA	Tulburarea de Hiperactivitate cu deficit de atenție

* CIF reprezintă Clasificarea Internațională a Funcționării, Dizabilității și Sănătății – document elaborat de Organizația Mondială a Sănătății, Geneva, 2001.

Note

2

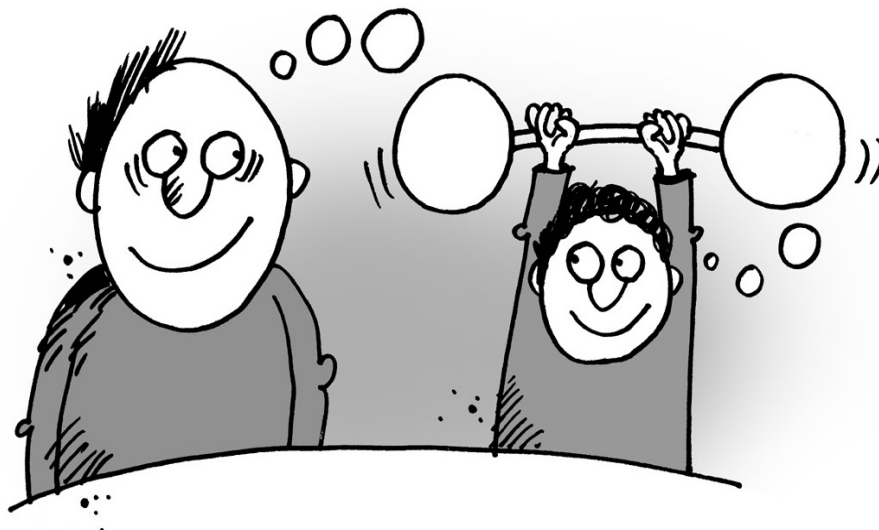
SPRIJIN SUPLIMENTAR INDIVIDUAL PENTRU ELEVI

- 2.1 Cine are nevoie de sprijin și cum îl putem oferi?
- 2.2 Cum putem să adaptăm ofertele educaționale la diferitele cerințe existente în clasă?
- 2.3 Care sunt acțiunile pe care le puteți lua la nivel de școală pentru a-i sprijini pe elevi?

Cine are nevoie de sprijin și cum îl putem oferi?

Provocarea

Cum ne putem asigura că toți copiii primesc sprijinul adecvat la momentul oportun?

Timul pe care un copil îl petrece la școală oferă oportunități neprețuite de învățare. Oportunitățile pierdute în acest moment pot avea un impact major asupra șanselor pe care le va avea copilul în viață. De aceea, este vital ca cei care au nevoie de ajutor suplimentar să beneficieze de sprijinul adecvat la momentul oportun.

Se pot întâlni situații în care:

- Unii copii se confruntă cu probleme pentru care nu primesc ajutorul necesar, deoarece dificultățile lor nu sunt recunoscute ca cerințe educative speciale.
- Mecanismul de certificare a cerințelor educative speciale este aplicat și în cazuri nespecifice pentru că este singurul mecanism disponibil prin care se poate obține sprijinul dorit: de exemplu, în cazul copiilor care se confruntă temporar cu dificultăți sociale sau emoționale sau care au nevoie de ajutor suplimentar pentru „a recupera“.
- Copii care se confruntă cu dificultăți pe termen scurt și care ajung să aibă probleme pe termen lung – timpul alocat unei evaluări oficiale pe CES poate să ducă la neacordarea sprijinului în momentul oportun, astfel încât, în momentul în care sprijinul este disponibil, dificultatea este deja agravată.

Texte auxiliare

Lectura 6.1 *Educația cerințelor educative speciale*

Soluții posibile

Putem identifica elevii cu nevoi de sprijin din școala noastră. Nevoile de sprijin pot apărea ca urmare a oricărui factor care dă naștere unei bariere de învățare, factor legat de tulburări sociale, emoționale, cognitive, lingvistice, fizice sau senzoriale, de situația familială sau a asistenței medicale de care care beneficiază.

Cadrele didactice trebuie să găsească locul în procesul de predare-învățare a fiecărui elev cu CES.

Putem elabora strategii pentru a oferi mai mult sprijin elevilor. Acesta poate fi necesar din mai multe motive; printre exemple de elevi care pot fi subiecți ai sprijinului suplimentar sunt cei care:

- sunt agresati;
- au limba maternă diferită de limba în care sunt instruiți;
- au dificultăți sociale, emoționale sau de comportament;
- au dificultăți de învățare;
- sunt părinți;
- au tulburări senzoriale sau motrice;
- nu frecventează regulat școala;
- nu sunt îngrijiți de către familie.

Cadrele didactice vor lucra în cooperare și vor implica și părinții pentru a le oferi sprijin copiilor.

- Nevoile de sprijin sunt un subiect care trebuie tratat la nivelul întregii școli. Întregul personal didactic trebuie să se informeze în detaliu despre nevoile individuale ale cursanților și colaborează pentru a-i ajuta pe aceștia să-și atingă potențialul maxim.
- Nevoile de sprijin sunt și o chestiune interdisciplinară. În acest domeniu trebuie să se implice experți în discipline variate, cum ar fi: cadre didactice, psihologi, logopezi, consilieri școlari, profesori de sprijin și mediatori școlari care colaborează pentru a furniza ajutorul potrivit la momentul oportun.
- Cadrele didactice vor colabora cu părinții elevilor cu CES pentru a găsi împreună cele mai potrivite soluții pentru acești copii.

Puncte cheie

Experiența internațională a demonstrat că o evoluție eficientă a nevoilor de sprijin necesită:

- o perspectivă comună asupra nevoilor de sprijin, împărtășită de părinți, cadre didactice și toți ceilalți a căror arie de activitate are tangență cu copiii;
- o politică școlară prin care școala își asumă implicarea în chestiunea nevoilor de sprijin și în care există declarații explicite referitoare la modul în care abordează nevoile educaționale și sociale ale elevilor care au nevoi suplimentare de sprijin.

Propuneri de activități

Reflecți asupra modului în care clasa sau catedra dumneavoastră va furniza sprijin. Împărtășiți-le colegilor ideile și promovați activ elaborarea unei politici școlare unitare.

Reflecție și acțiune

- Reflecți asupra conceptului de „nevoie de sprijin”. Discutați cu colegii despre cazurile în care s-ar putea interveni la timp cu tipul de sprijin adecvat care ar putea să schimbe evoluția educațională a copilului. Discutați despre barierele care au stopat furnizarea sprijinului. Cum pot fi acestea depășite?
- Treceți în revistă idei de colaborare între diverse instituții. Care sunt barierele și beneficiile? Cum ați putea depăși aceste bariere?
- Reflecți asupra procesului de planificare și de înregistrare. Care sunt mecanismele folosite de școala dumneavoastră pentru a colecta, înregistra și disemina informațiile cu privire la elevi?

2.2

Cum putem să adaptăm ofertele educaționale la diferitele cerințe existente în clasă?

Provocarea

Cum putem face adaptări ale clasei noastre, pentru a aborda gama completă de nevoi în învățare?

Soluții posibile

Trebuie să practicăm un învățământ diferențiat.

Există 9 moduri principale de diferențiere a sarcinilor la nivelul clasei:

1. **Volum:** Puteți adapta numărul de elemente pe care elevul trebuie să le învețe și să le completeze. De exemplu, reduceți numărul termenilor științifici pe care elevul trebuie să-i învețe într-o lecție.
2. **Metode de predare:** Puteți adapta metodele de predare. De exemplu, folosiți diverse materiale didactice ilustrate, planificați introducerea mai multor exemple practice, planificați activități practice, recurgeți la grupuri de învățare prin cooperare.
3. **Participare:** Puteți adapta măsura în care elevul este implicat activ în rezolvarea sarcinii. De exemplu, la geografie, un elev va ține globul pământesc, în timp ce alții indică locurile pe hartă.
4. **Timp:** Puteți adapta timpul alocat învățării, completării unei sarcini sau unui test. De exemplu, creați un orar individualizat pentru finalizarea unei sarcini; stabiliți ritmuri de învățare diferite (creșteți sau reduceți ritmul) pentru unii elevi.
5. **Nivelul de sprijin:** Puteți alocă mai mult sprijin individual anumitor elevi. De exemplu, apelați la elevi care să își ajute colegii, cadre didactice de sprijin, tutori elevi (de aceeași vârstă sau mai mari).
6. **Dificultate:** Puteți adapta nivelul conținuturilor, tipul problemei, regulile pe care elevul le poate folosi în rezolvarea sarcinii.

Texte auxiliare

Lectura 6.1 *Educația cerințelor educative speciale*

De exemplu, permiteți utilizarea calculatorului la ora de matematică, simplificați instrucțiunile pentru rezolvarea sarcinii, schimbați regulile pentru a răspunde nevoilor elevilor.

7. **Rezultat:** Puteți adapta modul în care elevul poate răspunde cerințelor. De exemplu, în loc să răspundă la întrebări în scris, dați-i voie elevului să răspundă oral, folosiți un caiet de comunicare pentru unii elevi, permiteți elevilor să demonstreze cunoștințele pe care le au prin utilizarea unor mijloace practice.
8. **Modificați curriculumul:** Puteți adapta obiectivele sau rezultatele așteptate folosind același conținut. La geografie, de exemplu, dați unui elev sarcina să localizeze doar țara pe hartă, în timp ce alții trebuie să localizeze și orașul – capitală.
9. **Înlocuiți curriculumul:** Puteți folosi instrucțiuni și materiale de învățare diferite pentru a răspunde scopurilor personale de învățare ale unui elev. De exemplu, în timpul unui test de limbă, un elev își dezvoltă abilitățile de utilizare a calculatorului în sala de calculatoare.

Propuneri de activități

Lucrați cu un coleg. Gândiți-vă fiecare la clasa dumneavoastră. Identificați, pentru fiecare dintre cele 9 modalități de diferențiere sugerate, câte un elev care ar putea beneficia în urma adaptării sarcinilor într-un anumit fel. Discutați opțiunile practice împreună cu colegul dumneavoastră.

Iată unele idei practice:

Lucrați cu un coleg – cadrul didactic de la clasă și cadrul didactic de sprijin. Alegeți un anumit proiect didactic și încercați să-l adaptați în funcție de cele 9 modalități enumerate.

Limitați-vă conținutul – nu încercați să fiți prea ambițios. Alegeți doar o singură modalitate de adaptare a predării și încercați-o! Întâlniți-vă cu un coleg și discutați care este rata succesului.

Chiar dacă există un element care nu se rezolvă conform planului inițial, nu renunțați! Discutați cu un coleg și căutați alternativă.

Vizitați o școală specială și aruncați o privire asupra diferitelor moduri în care cadrele didactice lucrează individual cu elevii. Cercetați varietatea de materiale și de resurse pe care aceștia le folosesc.

Vizitați centrul local de resurse și vedeți care sunt materialele, resursele, atelierele și cursurile disponibile.

Înființați un grup de lucru pe diferențiere în școala dumneavoastră și stabiliți ședințe regulate pentru a împărtăși idei și pentru a vă sprijini reciproc.

Puncte cheie

- Diferențierea ar trebui să fie o practică incluzivă obișnuită în activitatea la clasă.
- Copiii învață în ritmuri diferite, nu toți copiii învață la fel.
- Se așteaptă din partea cadrelor didactice să-i dea fiecărui elev șansa de a-și atinge potențialul maxim.
- Diferențierea înseamnă să organizezi învățarea în pași și nivele diferite de realizare la nivelul clasei.
- Curriculumul permite aplicarea diferitelor metode de predare și instruirea la diferite niveluri.
- Diferențierea presupune activități de un nivel elementar și mai simple.
- Diferențierea presupune utilizarea manualelor și a fișelor de lucru care sunt adaptate experiențelor elevilor.

Reflecție și acțiune

Consultați secțiunea 6, lectura 6.3 din acest ghid pentru a vedea unele idei practice legate de modul în care puteți adapta clasa și materialele didactice.

Discutați cu colegii:

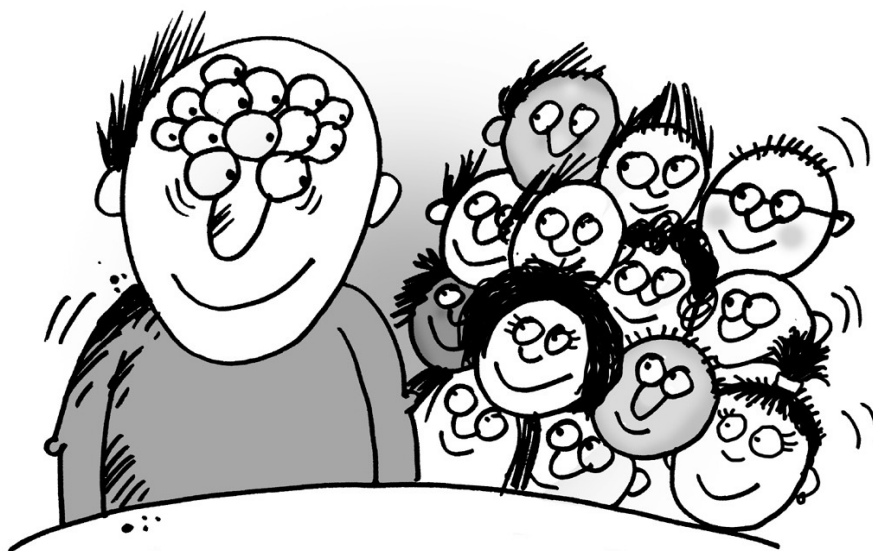
1. Care sunt aspectele care pot cauza dificultăți în școala/clasa dumneavoastră?
2. Cum ați depășit dificultățile, cum ar putea fi ele depășite?

2.3

Care sunt acțiunile pe care le puteți realiza la nivel de școală pentru a-i sprijini pe elevi?

Provocarea

Cum putem aborda nevoile individuale ale elevilor atunci când trebuie să predăm unei clase întregi?

Soluții posibile

- Putem monitoriza progresul individual al elevilor.
- Putem verifica dacă s-a progresat corespunzător standardelor.
- Putem asocia intervențiile cu nevoile individuale.
- Putem crea niveluri gradate de răspuns la nevoile individuale.

Monitorizarea progresului

Progresul elevului în ciclul primar și gimnazial poate fi monitorizat în mai multe feluri. Printre acestea:

- observațiile cadrului didactic și evaluarea progresului individual;
- progresul raportat la obiective specificate în curriculum;
- probele și testele naționale.

Procesul de monitorizare constantă este o modalitate importantă prin care școlile pot identifica din timp elevii cu CES.

Acolo unde progresul nu este adecvat, va fi necesar să se desfășoare acțiuni suplimentare sau diferite pentru a-i da șansa elevului să învețe eficient. Cea mai bună dovadă care atestă nevoia de acțiune o constituie faptul că elevii înregistrează un progres scăzut, indiferent de nivelul dificultăților cu care se confruntă.

Texte auxiliare

Lectura 6.3 *Elaborarea și adaptarea materialelor didactice*

Următoarele linii directe reprezintă indicatori utili pentru identificarea progresului adecvat.

Progresul adecvat poate fi definit în mai multe feluri. De exemplu, este posibil să fie vorba despre tipul de progres care:

- acoperă diferența dintre performanțele școlare obținute de elev și cele obținute de colegii săi;
- previne lărgirea diferenței între performanțele școlare;
- este similar cu progresul înregistrat de colegii care au pornit de la același nivel, chiar dacă este mai mic decât al majorității colegilor;
- se potrivește cu sau depășește rata succesului înregistrată anterior de elev;
- asigură accesarea curriculumului integral;
- demonstrează o îmbunătățire a abilităților de autosprijinire, a celor sociale și personale;
- demonstrează îmbunătățiri la nivelul comportamentului manifestat de elev.

Propuneri de activități

Lucrați cu un coleg, alegeți câteva exemple și discutați cum ați putea opta pentru una sau mai multe din următoarele direcții în școala sau clasa dumneavoastră.

- Nivelurile de acțiune trebuie organizate astfel încât intervențiile să devină progresiv din ce în ce mai complexe, adaptându-se nevoilor.
- Gama, tipul și intensitatea intervențiilor pot fi reduse, pe măsură ce elevul progresează într-o măsură adecvată.
- Cei mai mulți dintre elevi ar trebui să primească ajutor suplimentar la clasă de la diriginte, de la învățător sau de la oricare cadru didactic.
- În cazul în care sprijinul implică scoaterea copilului de la orele de curs, ar trebui negreșit să se desfășoare tot în contextul unui curriculum incluziv.

Elevii se pot situa la niveluri diferite în momente diferite, în contexte diferite sau la ore de curs diferite.

Reflecție și acțiune

Citiți întrebările/ afirmațiile de mai jos și discutați-le împreună cu un coleg.

Acțiunile de sprijinire a nevoilor individuale/ suplimentare ale elevilor tind să fie încadrate într-una dintre următoarele patru mari categorii:

1. evaluare, planificare și revizuire;
2. grupuri de învățare;
3. resurse (umane, didactice, materiale) suplimentare;
4. curriculum și metode de predare.

Politica de incluziune a școlii dumneavoastră are în vedere toate aceste arii de acțiune?

Discutați cu colegii despre îmbunătățirile care trebuie aduse planului de dezvoltare școlară.

Puncte cheie

- Cea mai bună dovadă care atestă nevoia unor acțiuni suplimentare o constituie faptul că elevii înregistrează un progres scăzut.
- Nu ar trebui să se pornească de la presupunerea că toți elevii vor avea același ritm de progres.
- Deciziile privind corelarea dintre acțiunile luate și elevii vizați ar trebui să fie luate în conformitate cu evoluția fiecărui copil în parte prin:
 - evaluarea atentă a dificultăților elevului;
 - nevoia elevului de a aborda diferit procesul de învățare;
 - contextul de la nivelul școlii și al clasei.

Note

3

ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE (CES) IDENTIFICATE

- 3.1 Cum putem include elevii cu dizabilități?
- 3.2 Cum pregătim un plan de intervenție personalizat?
- 3.3 Cum putem evalua progresul?
- 3.4 Cum îi implicăm pe părinții elevilor cu CES?

3.1

Cum putem include elevii cu dizabilități?

Provocarea

Cum aflăm care sunt ingredientele esențiale pentru incluziunea elevilor cu dizabilități?

Soluții posibile

Putem învăța din experiențele altor cadre didactice:

Au avut loc nenumărate dezbateri pe plan internațional în jurul integrării elevilor cu dizabilități. Următoarele două extrase au fost luate de pe un website unde cadrele didactice își împărtășesc opiniile și discută chestiuni arzătoare. Ambele cadre didactice pe care le cităm lucrează în școli recent devenite incluzive prin integrarea copiilor cu dizabilități.

Profesorul de gimnaziu a spus: „Cred că ingredientele esențiale sunt rezumate în trei cuvinte:

- DECIZIA și dorința reală ca acest lucru să se întâmple cu adevărat, spre deosebire de simpla enunțare verbală.
- RELAȚIA și gradul de comunicare între serviciile implicate, cu accent pe locul copilului și al familiei și nu pe tipul serviciului responsabil.
- RESURSELE care trebuie să fie disponibile pentru ca incluziunea să se poată întâmpla.“

Texte auxiliare

Lectura 6.1 *Educația cerințelor educative speciale*

Lectura 6.4 *Aplicarea principiilor Designului Universal de Predare în elaborarea și modificarea materialelor scrise utilizate în predare-învățare*

Învățătorul a spus: „Am în clasă un băiat autist. M-am străduit să găsesc modalități pentru a lucra cu acest băiat și pentru a-l ajuta să progreseze. Anul acesta a făcut un efort uriaș dar, la sfârșit, am simțit că incluziunea a trebuit să fie făcută, iar băiatul a meritat și a fost îndreptățit să fie inclus.

Simt că și eu am avut de învățat din experiența aceasta. Am fost nevoit să descopăr ce anume îl motivează pe copil și punctele lui tari. A trebuit să-mi schimb modul de predare, am devenit mai calm și mai liniștit, pentru a-l tempera în momentele dificile.“

Care sunt deci ingredientele esențiale? Dorința de a învăța, munca în echipă, încrederea în propria persoană și în valoarea fiecărui copil, sprijin și dedicare din partea conducerii școlii. Dar poate, mai presus de toate, se situează convingerea că **fiecare copil contează**.

Propuneri de activități

Într-o activitate de grup sau împreună cu un coleg, citiți în dreapta punctele cheie ale succesului incluziunii și discutați asupra importanței fiecăruia dintre ele.

Utilizați lista de verificare de la sfârșitul acestui *Ghid* pentru a evalua cât de bine se situează școala dumneavoastră.

Organizați o întâlnire cu un grup de părinți ai copiilor cu dizabilități din școala dumneavoastră. Mărturișiți-le cât de mult doriți să îndreptați situația copiilor lor și cereți-le sugestii. Rezultatele acestei întâlniri sunt de obicei extrem de elocvente!

Puncte cheie

Cadrele didactice spun că incluziunea de succes are nevoie de:

- Decizia (dorința reală de a implementa);
- Dorința de a învăța;
- Încrederea în sine a profesorului și efort din partea acestuia;
- Relații bune și comunicare (accent pe copil și familie);
- Resurse;
- Sprijin și dedicare din partea administrației și conducerii școlii;
- Munca de echipă;
- Poate mai presus de toate, convingerea că fiecare copil contează.

Reflecție și acțiune

Gândiți-vă la următoarea afirmație:

„Elevii cu dizabilități merită și au tot dreptul să fie incluși“

- Ce răspuns le dați celor care afirmă contrariul?
- Ce răspuns îi dați unei persoane care spune că elevilor cu dizabilități le e mai bine în școlile speciale?

Gândiți-vă la următoarea afirmație:

„Incluziunea este importantă și pe plan personal, deoarece și cadrele didactice au multe de învățat...”

- Ce ați învățat deja din transformarea clasei dumneavoastră într-un mediu mai incluziv?
- Ce altceva credeți că mai aveți de învățat?

Cum pregătim un plan de intervenție personalizat?

Provocarea

Cum scriem un plan de intervenție personalizat cu caracter informativ, relevant, realist și care să ne ajute într-adevăr să monitorizăm progresul elevilor?

Soluții posibile

Ce este un plan de intervenție personalizat?

Un plan de intervenție personalizat (PIP) este un plan scris cu obiective pe termen scurt, elaborat de cadrul didactic de sprijin în colaborare cu profesorul de la clasă și implicând și alți specialiști în vederea asigurării sprijinului pentru învățarea copilului sau pentru nevoile sale comportamentale. Planul este un document de lucru pentru toate cadrele didactice. Ar trebui să fie examinat, preferabil împreună cu părinții, de cel puțin două ori pe an. Ori de câte ori este posibil, elevul trebuie să participe la discutarea planului și să fie implicat în stabilirea ȳintelor de atins.

Când are nevoie elevul de un plan de intervenție personalizat?

Un plan de intervenție personalizat ar trebui să fie scris pentru fiecare copil care are nevoi suplimentare față de cele ȳăroră li se rȳspunde la lecȳiile obișnuite diferenȳiate. Planul ar trebui să fie discutat împreună cu elevul și părinȳii acestuia.

Ce va cuprinde planul de intervenție personalizat?

PIP trebuie să includă:

- 1. O descriere a cerințelor educaționale speciale ale elevului;
- 2. Trei sau patru obiective pe termen scurt care se potrivesc cerințelor copilului;
- 3. Formele de sprijin care sunt necesare (implicarea cadrelor didactice, frecvența acordării sprijinului, programe specifice, materiale și echipament);
- 4. O descriere a metodelor de predare care trebuie folosite;
- 5. O descriere a oricărui tip de ajutor venit din partea familiei;
- 6. Un rezumat privind contribuția așteptată din partea elevului;
- 7. Un rezumat privind alte tipuri de sprijin (de exemplu, sprijin medical sau consiliere);
- 8. O dată la care planul să fie revizuit;
- 9. Aranjamente privind monitorizarea și evaluarea. Acestea pot include modul în care școala își evaluează succesul și/ sau dacă mai este în continuare nevoie de sprijin.

Propuneri de activități

- 1. Gândiți-vă la un anumit elev cu care lucrați și scrieți un plan de intervenție personalizat pentru el.
- 2. Examinați obiectivele unui PIP elaborat și verificați dacă sunt incluse toate punctele enumerate în dreapta.

Puncte cheie

Obiectivele PIP-ului trebuie să fie adecvate.

- Obiectivele unui plan de intervenție personalizat vor fi stabilite de sau pentru elev și trebuie să vizeze acțiuni în pași mici.
- Obiectivele pot fi scrise în modul următor: „la sfârșitul semestrului, Șerban va putea să ...”.
- Este important ca obiectivele să fie:
 - **S**pecifice (obiectivele sunt foarte precise);
 - **M**ăsurabile (să se poată vedea dacă obiectivul a fost atins sau nu);
 - **A**probate unanim (de părinți, elevi și școală);
 - **R**ealiste (pot fi atinse de către elev);
 - **D**elimitate **T**emporal (obiectivele vor fi atinse într-o anumită perioadă de timp).

Reflecție și acțiune

Citiți întrebările/ afirmațiile de mai jos și discutați-le împreună cu un coleg.

1. Un PIP este:

a. Un document concis și practic care rezumă intervențiile educaționale pentru fiecare elev în parte.

Da

Nu

b. Un instrument care vine în sprijinul monitorizării progreselor elevului.

Da

Nu

c. Un plan de lecție sau o prezentare a ceea ce este predat elevilor.

Da

Nu

d. Un plan elaborat, aplicat și monitorizat de o echipă din școală care se consultă și cu alte persoane implicate în activitățile cu elevul.

Da

Nu

e. O modalitate de a monitoriza eficiența muncii cadrelor didactice la clasă.

Da

Nu

f. Un document flexibil care permite înregistrarea datelor și asigură continuitatea programelor de intervenție educațională.

Da

Nu
2. Ce perioadă va viza planul de intervenție personalizat?

• Un plan de intervenție personalizat este de obicei proiectat pentru un semestru, după care ar trebui să fie revizuit. Vor fi stabilite noi obiective, odată cu o nouă dată de revizuire. De ce?

• Separat, părinții și elevii ar trebui să fie consultați, iar rezultatele întâlnirilor vor fi discutate împreună. Părinții și, acolo unde este posibil, elevul ar trebui să fie pe deplin implicați în procesul de revizuire al PIP. De ce?

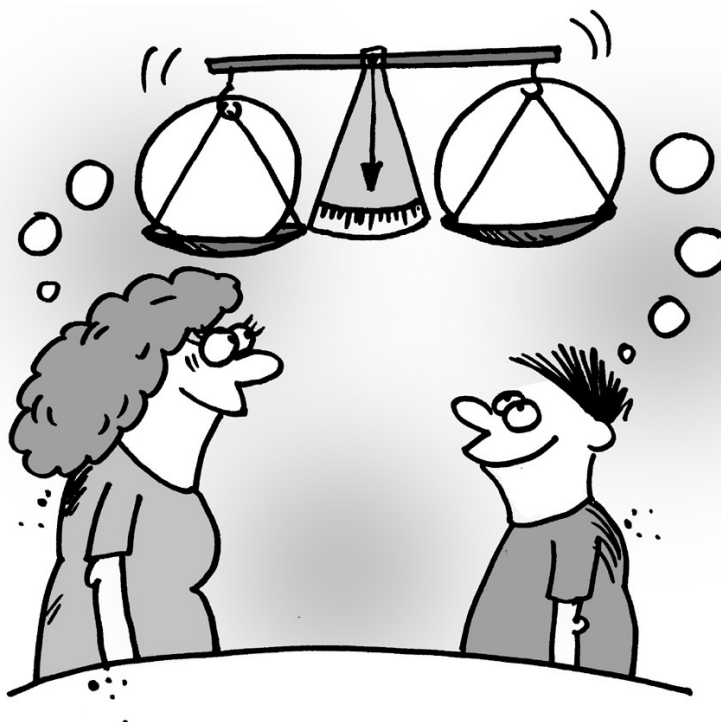
3. Cine poate fi invitat la ședința de revizuire a PIP?

De ce?
- a, b, d, f = Da
3. ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE (CES) IDENTIFICATE | 23

Cum putem evalua progresul?

Provocarea

Cum putem înțelege impactul diferitelor tipuri de evaluare asupra procesului de învățare al elevilor cu CES, în context școlar?

Cercetările indică faptul că există riscuri ale evaluării. Printre acestea se numără:

- tendința cadrelor didactice de a evalua cantitatea de muncă și modul de prezentare, în defavoarea calității învățării;
- un mai mare grad de atenție acordat notării, ceea ce tinde să scadă încrederea de sine a elevilor, în loc să se ofere sfaturi de îmbunătățire a evoluției;
- accent pus pe comparațiile făcute între elevi, ceea ce îi demoralizează pe elevii care au mai puține succese;
- feedbackul dat de cadrele didactice elevilor deserveste motivații de natură socială și administrativă, în loc să-i ajute să învețe mai eficient.

Cadrele didactice au nevoie să știe mai multe lucruri despre nevoile reale de învățare ale elevilor lor.

Texte auxiliare

Lectura 6.5 *Identificarea și evaluarea elevilor cu cerințe educative speciale (CES)*

Lectura 6.6 *Evaluarea competențelor de bază*

Soluții posibile

Putem identifica factorii cheie ai evaluării care îmbunătățesc învățarea.

Cercetările internaționale indică faptul că îmbunătățirea învățării prin intermediul evaluării depinde de cinci factori cheie:

1. Oferirea unei feedback autentic elevilor.
2. Implicarea activă a elevilor în propriul proces de învățare.

3. Ajustarea predării pentru a lua în considerare și rezultatele evaluării.
4. Recunoșterea influenței profunde pe care evaluarea o are asupra motivației și stimei de sine a elevilor, amândouă influențând crucial învățarea.
5. Nevoia elevilor de a se autoevalua și de a înțelege cum pot progresa.
 - Putem recunoaște că elevii cu CES sunt la fel ca alți elevi și că li se aplică aceleași reguli.
 - Putem aplica planuri de intervenție personalizată.
 - Putem elabora instrumente de evaluare adecvate la nivel de școală.
 - Putem colabora la nivel local și județean.
 - Putem elabora linii directoare la nivel național.

Propuneri de activități

Lucrați în grup sau cu un coleg pentru a discuta despre următoarele întrebări:

1. Ce evaluăm?

- Când evaluați ce a învățat un elev cu CES, valorizați cunoștințele asimilate? De ce? (Ce știu elevii?)
- Când evaluați ce a învățat un elev cu CES, valorizați abilitățile dobândite în timpul unei lecții? De ce? (Ce fac elevii?)
- Când evaluați ce a învățat un elev cu CES, valorizați cunoștințele și abilitățile pe care le au? De ce? (Ce fac elevii cu ceea ce știu?)

2. Cum știm că elevii au progresat?

- Gândiți-vă la cât mai multe modalități posibile de înregistrare a progresului pe care îl fac elevii cu CES la învățură.
- Evidențiați care dintre modalitățile menționate mai sus sunt folosite și în clasa dumneavoastră.
- Care sunt indicatorii care vă ajută să vă dați seama dacă procesul de învățare a avut sau nu succes?
- Cum organizați procesul de evaluare folosind timpul alocat elevilor cu CES?
- Cum înregistrați performanțele individuale ale elevilor?

Puncte cheie

Evaluarea adecvată care întărește învățarea tuturor elevilor:

- este încorporată ca element esențial al învățării și predării;
- implică aprobarea și cunoașterea scopurilor și de către elevi;
- dorește să-i ajute pe elevi să cunoască și să identifice standardele spre care țințesc;
- îi implică pe elevi în autoevaluare;
- furnizează feedback, etapă urmată de identificarea pașilor următori și a modului în care trebuie abordați;
- este fundamentată de credința că fiecare elev își poate îmbunătăți performanța;
- îi implică atât pe cadrul didactic, cât și pe elevi în revizuirea și reflectarea asupra rezultatelor evaluării.

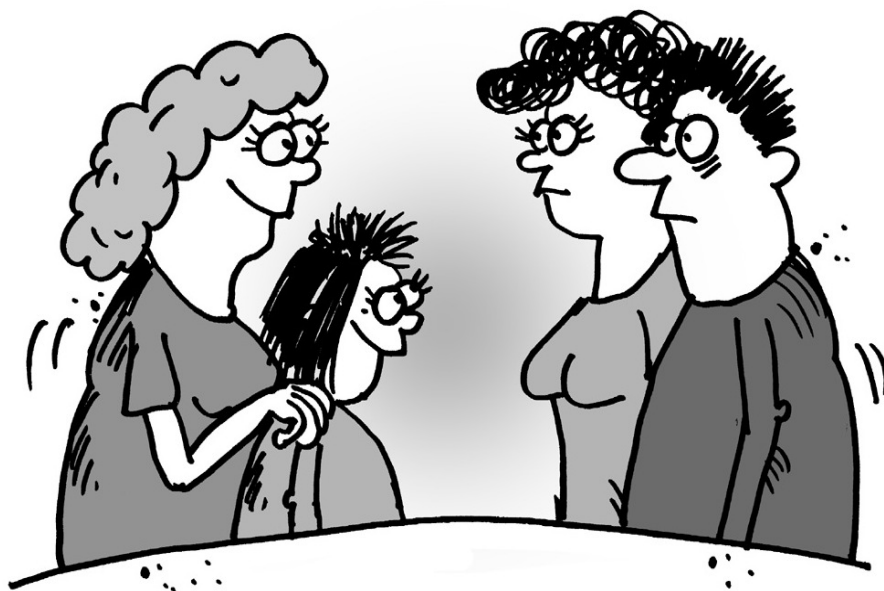
Reflecție și acțiune

▪ Cum poate fi adaptată evaluarea la nevoile specifice de învățare ale fiecărui elev cu CES din școala dumneavoastră?	▪ Ce tipuri de acțiune au fost luate în această direcție până acum? ▪ Care sunt pașii care trebuie făcuți mai departe?

Cum îi implicăm pe părinții elevilor cu CES?

Provocarea

Cum colaborăm cu părinții elevilor cu CES pentru a le permite copiilor lor să-și atingă potențialul maxim?

Soluții posibile

Termenul de „cerințe educative speciale” este folosit pentru a descrie copiii care prezintă o gamă amplă de dificultăți și dizabilități. Elevii sunt descriși ca având cerințe educative speciale dacă prezintă dificultăți de învățare – ceea ce înseamnă că au nevoie de servicii educaționale speciale – sau dacă au o dizabilitate care îi împiedică să utilizeze facilitățile educaționale care sunt în mod obișnuit disponibile.

Unii elevi cu cerințe educative speciale pot avea dificultăți în însușirea noțiunilor elementare de citit/ scris sau de calcul matematic, ceea ce le va afecta accesul la curriculum general. Alți elevi pot avea deficiențe senzoriale, dizabilități fizice sau tulburări de comportament. Unele dizabilități pot fi manifeste de la naștere, altele pot fi identificate când copilul e încă foarte mic. Alte dizabilități sau dificultăți pot fi diagnosticate sau percepute de părinți doar atunci când copilul a început școala.

- Cercetări aprofundate au demonstrat că părinții, indiferent de mediul din care provin și de situația lor financiară, experimentează o gamă de sentimente și de reacții emoționale atunci când descoperă că propriul lor copil se confruntă cu orice tip de dificultate sau dizabilitate educațională.
- Toate persoanele calificate care lucrează cu părinții care au copii cu cerințe educative speciale ar trebui să țină cont de sentimentele care persistă la nivelul întregii familii.

Texte auxiliare

Ghidul 1, Secțiunea 3.2

Cum putem face ca școala să fie primitoare pentru toată lumea?

- Părinții trăiesc sentimente de tristețe, disperare, furie, teamă sau negare. Totodată manifestă o dragoste copleșitoare și sentimente de protecție față de copilul lor.
- Deși cei mai mulți părinți ajung să accepte dificultățile sau dizabilitățile copilului lor, sentimentele puternice din perioada stabilirii diagnosticului pot reapărea și după, în momentele de stres sau de criză.

Propuneri de activități

Sugestii pentru a vă ajuta să lucrați cu părinții elevilor cu CES:

- Dacă sunteți prima persoană care le spune părinților despre dificultățile pe care le are copilul lor, fiți sincer, dar atent și sensibil. Trebuie să fiți conștient că această primă dezvăluire sau prim diagnostic poate da naștere unor reacții emoționale.
- De câte ori vă întâlniți cu părinții, gândiți-vă bine la ce veți spune și luați în considerare felul în care mesajul ar putea fi receptat.
- Implicați-i pe părinți în activități diferite (părinți voluntari).
- Acceptați ideea că părinții sunt experți în privința propriului copil.
- Fiți dispus să ascultați, nu numai ce se spune, ci și ce se dorește a fi spus (mesajul textului).
- Amintiți-vă că unele dificultăți sunt moștenite și că unii părinți pot avea dificultăți similare cu cele ale copiilor lor.
- Trebuie să aveți o atitudine pozitivă și să-i ajutați pe părinți să simtă că fiul sau fiica lor este bine primit(ă) în școala dumneavoastră.

Alte idei practice:

- Planificați vizitarea periodică a familiilor elevilor cu CES.
- Apelați la alți profesioniști, cum ar fi: mediatorul școlar sau asistentul social pentru a face vizite familiilor elevilor cu cerințe educative speciale.
- Invitați părinții la școală pentru a discuta despre sprijinul pentru învățare acordat elevilor.
- Încurajați-i pe părinții elevilor cu CES să aibă întâlniri neoficiale la intervale regulate. Vor putea astfel să se sprijine și să se informeze reciproc.
- Oferiți-le părinților informații despre cursuri pentru părinți (sau organizați-le dumneavoastră), pentru a căpăta încredere în propriile abilități.
- Încurajați-i pe părinți să aducă la întâlniri un prieten sau o persoană apropiată (mai ales dacă la întâlnire asistă mai mulți specialiști), pentru a le acorda sprijin moral.

Puncte cheie

- Acordați atenție preocupărilor și neliniștilor părinților.
- Trebuie să înțelegeți că părinții pot aborda o atitudine care ascunde adevăratele lor sentimente.
- Prezentați succesele elevului într-o manieră pozitivă.

Reflecție și acțiune

- Discutați cu grupul de lucru în școala dumneavoastră care sunt motivele pentru care părinții pot manifesta sentimente de tristețe, disperare, furie, vinovăție sau negare. De ce, totodată, pot să fie extrem de protectori față de copilul lor?
- Identificați surse diverse de asistență și de sprijin pentru părinți (ONG-uri locale și organizații care furnizează informații despre dificultăți sau deficiențe specifice).
- Discutați despre modalitățile prin care puteți oferi acces la informație, sfaturi și sprijin pentru părinții elevilor cu cerințe educative speciale.

Note

4

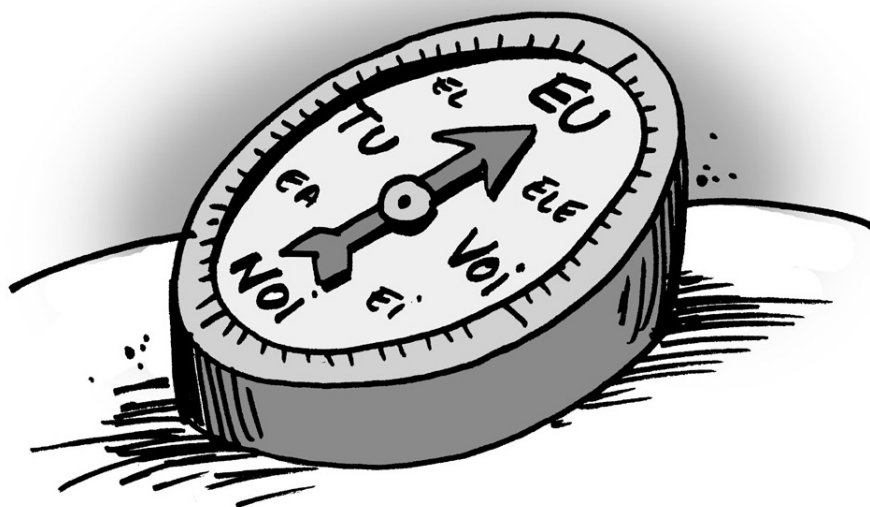
SPRIJINIREA ELEVILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

- 4.1 Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de comunicare?
- 4.2 Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de relaționare?
- 4.3 Cum lucrăm cu elevii care au deficit de atenție?
- 4.4 Cum lucrăm cu copiii care au tulburări de memorie?
- 4.5 Cum lucrăm cu elevii care au dizabilități fizice?
- 4.6 Cum putem lucra cu copiii care au deficiențe de auz?
- 4.7 Cum putem lucra cu elevii care au deficiențe de vedere?
- 4.8 Cum lucrăm cu elevii cu dificultăți de citit și scris?
- 4.9 Cum lucrăm cu elevii care au tulburări de comportament?
- 4.10 Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de organizare?

Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de comunicare?

Provocarea

Cum putem să ne adaptăm managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un elev care are dificultăți de comunicare?

Imaginați-vă cum v-ați simți să vă treziți singur într-o țară străină, pierdut într-o mulțime de 2000 de oameni. Vizualizați-vă confuzia resimțită în momentul în care vă străduiți să vă strecurați printr-o grămadă haotică de picioare, chipuri și trupuri. Imaginați-vă încercând să vă faceți loc printre oameni, urmând niște semne amestecate și informații privind direcția pe care le înțelegeți doar într-o mică măsură. Situațiile obișnuite pot căpăta, pentru copiii cu dificultăți de comunicare, aceleași coordonate. Dar, pe măsură ce încearcă să insuflă sens lumii din jurul lor, aceștia trebuie să se confrunte și cu sentimentul că sunt „diferiți“.

Mulți dintre acești elevi vor avea atât dificultăți de exprimare, cât și de înțelegere a celorlalți. Unii copii pot avea diagnostice precise, cum ar fi **autism** sau sindromul Asperger.

Soluții posibile

Sunt multe modalități prin care un cadru didactic poate fi de ajutor. Iată câteva sugestii – dar, din moment ce fiecare copil este diferit, acestea sunt doar linii directe și dumneavoastră veți găsi probabil mai multe.

Spuneți-le și colegilor de cancelarie.

Vorbiți cu celelalte cadre didactice din școala dumneavoastră. Asigurați-vă că înțeleg comportamentul copilului și explicați-le la ce trebuie să se aștepte. Asigurați-vă că toți colegii le înțeleg dificultățile. Vorbiți cu părinții sau cu tutorii lor sau cu alte persoane apropiate de elev.

Poate veți dori să le vorbiți și celorlalți copii despre dificultățile de comunicare. Pregătiți-i pentru situația în care unul dintre colegii lor se poartă diferit sau ciudat – de exemplu, începe pe neașteptate să țipe sau râde atunci când se rănește cineva. Explicați-le că acest copil nu se poate

Texte auxiliare

Lectura 6.9 *Sindromul Asperger*

Lectura 6.10 *Tulburările din spectrul autist*

controla și că are sentimente ca toți ceilalți. Este crucial să faceți acest lucru deoarece copilul poate ușor deveni ținta injuriilor, agresiunii și a tachinărilor dacă ceilalți nu înțeleg despre ce e vorba.

Ajutați copilul să se încadreze în grup.

Încercați să-l includeți pe elevul cu dificultăți de comunicare în toate activitățile la clasă. Încurajați-l să lucreze cu un coleg sau cu un grup de elevi, capabil de empatie. Puneți accentul pe aspectele sociale ale unei activități.

Fiți atenți la copilul cu CES în timpul pauzelor, atunci când se poate să petreacă mult timp de unul singur. Unii copii pot dori să fie singuri, dar copiii mai mari se pot simți părăsiți sau excluși.

Puncte cheie

- Informați personalul școlii despre dificultățile de exprimare identificate.
- Adaptați-vă stilul de relaționare la specificul elevului cu CES.

Propuneri de activități

Fiți atenți cum vorbiți!

- Evitați limbajul sarcastic, metaforic sau exagerările, atunci când îi vorbiți copilului cu CES, dar și întregii clase. Fiți tot timpul atenți la ce spuneți și cum poate fi greșit interpretat de acest copil. El/ea poate înțelege mesajul distorsionat, literal.
- Verificați constant dacă elevul ascultă sau înțelege și nu vă fie teamă să repetați ce ați spus dacă aveți impresia că nu s-a înțeles din prima.
- Când vă adresați unui grup, asigurați-vă că vă bucurați de atenția copilului. Mai ales copiii de vârstă mică pot să nu-și dea seama că sunt subiectul mesajului, așa că va fi poate nevoie să îi strigați pe nume sau să vă adresați prima oară lor și apoi întregii clase.
- Mulți dintre noi ne blocăm dacă auzim o limbă străină pe care nu o înțelegem. Un copil cu dificultăți de comunicare reacționează identic: dacă o propoziție e prea dificilă, se blochează. Trebuie să verificați mereu dacă ascultă și înțeleg. Aveți grijă la limbajul pe care-l folosiți!
- Un copil cu autism poate interpreta limba literal. De exemplu, un copil în piscină, care-l aude pe instructor spunând „nu vă mai folosiți capul“, se va duce literal cu gândul la „scoate-ți capul și pune-l pe margine“.

Adaptați-vă modul de predare.

- Identificați abilitățile copilului și plecați de la aceste puncte tari.

Stabilizați orarul.

- Stabilizați orarul și activitățile, pentru ca elevul să știe exact ce se întâmplă și la ce oră, evitând schimbările inutile. Dacă este absolut necesar să se schimbe rutina, avertizați copilul înainte să se întâmple. Un jurnal sau o agendă îl ajută pe copil să-și planifice ziua. Un copil cu autism, de exemplu, pur și simplu nu poate funcționa atunci când există prea multe schimbări într-o zi.

Reflecție și acțiune

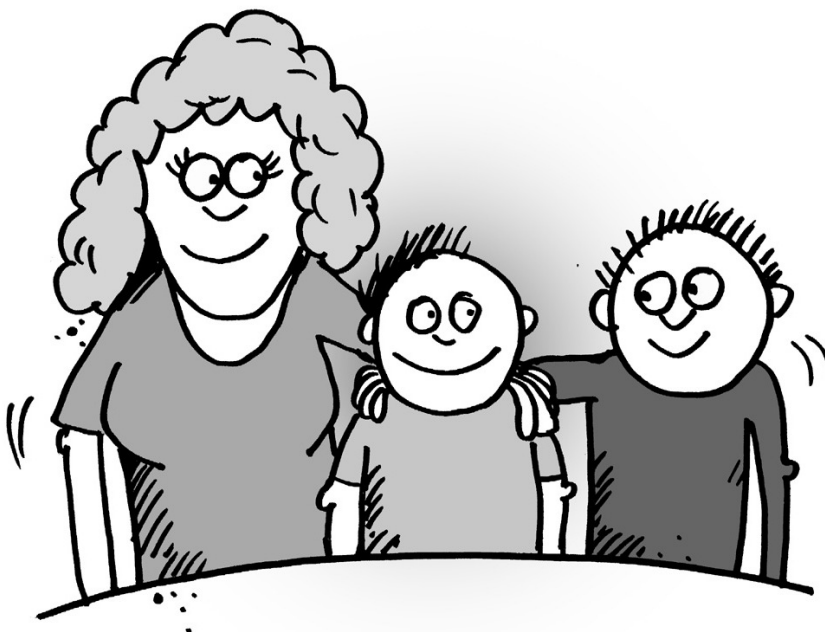
Consultați lectura 6.10 privind natura autismului.
Gândiți-vă la copiii și la adulții care au particularități/ aspecte ale acestei tulburări.
Recitați secțiunea 3.4 despre colaborarea cu părinții și gândiți-vă cum i-ați putea implica pe părinții

copiilor cu tulburări din spectrul autismului, pentru a-i ajuta pe elevi să se dezvolte.
Este restrictivă interpretarea conform căreia numai copiii cu sindrom Asperger sau cu autism au dificultăți de comunicare!

Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de relaționare?

Provocarea

Cum adaptăm managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un elev care are dificultăți de relaționare?

Imaginați-vă că sunteți brusc proiectat într-o cultură total străină, unde oamenii par a fi diferiți de dumneavoastră, unde există pericolul permanent de încălcare a regulilor sociale pentru că nu le înțelegeți și unde vă luptați să să faceți față modalităților de interacționare care li se par naturale celor din jurul dumneavoastră. Așa poate fi descrisă experiența unui copil care are dificultăți în inițierea și menținerea relațiilor sociale: într-un cuvânt, spaimă.

De îndată ce cunoaștem o persoană, facem tot felul de presupuneri. Doar la o simplă privire putem intui vârsta și statutul și, după expresia feței, starea de spirit. Aceste lucruri ne ajută să decidem ce vom spune și maniera în care o vom face. Ne adaptăm intuitiv față de cealaltă persoană, fără a sta prea mult pe gânduri. Nu la fel procedează și persoanele cu dificultăți de relaționare.

Tulburările de relaționare reprezintă o caracteristică principală a elevilor cu **sindromul Asperger**.

Soluții posibile

Asigurați-vă că redați eficient informațiile

- Prioritatea numărul unul este să aveți răbdare!
- Comunicați cât se poate de clar – spuneți exact ceea ce vreți să spuneți!
- Încercați să vorbiți mai rar.
- Folosiți un limbaj direct.
- Asigurați-vă că persoana cu care vreți să vorbiți este atentă, pronunțați-i numele, dar nu vă așteptați ca interlocutorul să vă privească direct în ochi.

Texte auxiliare

Lectura 6.9 *Sindromul Asperger*

Lectura 6.10 *Tulburările din spectrul autist*

- Nu-i vorbiți într-o manieră condescendentă, dar verificați că înțelege ce are de făcut.
- Nu admonestați un elev nervos sau supărat contrazicându-l sau ridicând vocea. Folosiți un ton al vocii calm, neutru.

Propuneri de activități

Formați un cerc de prieteni

Aceasta este o modalitate destul de directă și de utilă pentru a sprijini un elev care are dificultăți în inițierea și menținerea relațiilor sociale. Este nevoie de selectarea atentă a unui grup restrâns de elevi empatici și sensibili pentru a-l sprijini pe colegul cu CES.

Grupul are nevoie de formare pentru a ști cum să comunice și să-l facă pe cel în cauză să se simtă inclus. Forma de sprijin depinde de nevoile elevului, de exemplu: încurajarea acestuia să se alăture jocurilor din timpul pauzei de prânz, conducerea copilului acasă, pentru a preveni orice formă de agresiune îndreptată împotriva lui, reamintirea temelor sau ajutorarea elevului să ajungă la următoarea oră la timp. Grupul (cercul de prieteni) se întâlnește de obicei la ora prânzului, o dată la câteva săptămâni, pentru a trece în revistă metodele de sprijin și progresele, fiind atent monitorizați și sprijiniți de către cadrele didactice.

Încercați să aplicați diferite abordări

Poate vă gândiți: „Nu putem schimba regulile pentru un singur elev...“, dar oamenii care au tulburări de relaționare socială (și, în particular, cei cu sindromul Asperger) gândesc și învață într-o manieră diferită. Prin urmare, au nevoie de o abordare diferită. Acest lucru înseamnă aplicarea diferită a regulilor, în funcție de context. În acest caz, nu găsim o scuză pentru comportamentul necorespunzător, dar trebuie să înțelegem că a pedepsi un copil cu tulburări de relaționare este deseori contraproductiv, din moment ce aceste manifestări sunt realmente rezultatul lipsei de comprehensiune a copilului.

De exemplu, actele agresive sunt mult mai des legate de neliniștea născută din incapacitatea de a înțelege comportamentul și motivele invocate de oamenii din jurul lor. Comportamentul care încearcă să atragă atenția este deseori cauzat de sentimente care au fost ignorate, de imposibilitatea de a se racorda interacțiunilor sociale ale vieții de zi cu zi și de a înțelege glumele legate de acestea.

Puncte cheie

- Informați-vă în legătură cu unii indicatori ai sindromului Asperger și documentați-vă suplimentar, dacă este nevoie.
- Trebuie să fiți conștient de faptul că unii oameni prezintă doar forme ușoare ale sindromului Asperger.

Reflecție și acțiune

- Studiați lista de indicatori ai sindromului Asperger (lectura 6.9). Discutați cu un coleg care dintre acești indicatori comportamentali poate fi confundat cu un comportament „necuviincios“. Ați cunoscut elevi care au manifestat astfel de semne?
- Uneori auzim de la părinții copilului: „Se comportă OK la școală, dar acasă este un coșmar“. Este mai la îndemână să facem presupuneri greșite privind situațiile din familie. Discutați acest lucru cu un coleg. Citiți lectura 6.9 și discutați despre motivele pentru care elevii se pot comporta diferit la școală și acasă.

4.3

Cum lucrăm cu elevii care au deficit de atenție?

Provocarea

Cum ne adaptăm managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un copil care are deficit de atenție?

Cei mai mulți dintre elevi au nevoie de clase luminoase, interesante, care să-i stimuleze. Există totuși și momente când elevii trebuie ajutați să se concentreze asupra unei sarcini specifice. Unii elevi au nevoie de o anumită dispunere în bănci, alții de un spațiu mai liniștit.

Soluții posibile

Organizați un spațiu liniștit, unde nu li se poate distra atenția.

- Beneficiile organizării unui colț al clasei liniștit poate, inițial, să pară a le fi dedicate doar unui copil. Tentația este să se creadă că e dificil de aranjat în condițiile în care spațiul clasei este limitat. Totuși, în practică, toți copiii pot beneficia de existența acestui colț liniștit și, astfel, el se poate transforma într-unul dintre cele mai valoroase spații ale clasei.
- Elevii care încep școala au de foarte puține ori capacitatea de concentrare uniformă și, de-a lungul carierei lor școlare, resimt efectele capacității reduse de concentrare. Toate cadrele didactice se străduiesc din greu să mențină atenția maximă a elevilor lor și au la dispoziție o gamă de strategii și de posibilități de motivare. Spațiile care nu conțin stimulatori ce distrag atenția măresc șansele elevilor de a-și finaliza sarcinile și de a câștiga recompensele ce acompaniază succesul.

Spațiile liniștite, care nu distrag atenția elevilor:

- Elimină motivele de neliniște – elevii știu exact ce se așteaptă de la ei în momentul în care sunt trimiși să lucreze în acest spațiu.
- Sunt lipsite de lucruri care distrag atenția – elevii nu trebuie să se concentreze la altă activitate din clasă și, în timp ce lucrează, pot învăța să facă abstracție de ea.
- Cresc atenția față de sarcina de lucru – cea mai interesantă sarcină este aceea care a fost explicată pe larg.
- Măresc șansele de succes – elevii primesc sarcini adecvate capacităților lor și instrucțiuni clare, sprijin.

Texte auxiliare

Lectura 6.8 *Ce este tulburarea de hiperactivitate cu deficit de atenție?*

Propuneri de activități

Parcurgeți următoarea listă de verificare și alegeți o locație liniștită a clasei, fără elemente care ar putea distra atenția:

- Locurile unde sunt intrările și ieșirile.
- Spațiile pe unde trebuie să se ducă elevii pentru a avea acces la cele mai frecvent folosite resurse.
- Locul unde se adună elevii în mod obișnuit pentru a se putea întâlni cu cadrul didactic.
- Rutele care se parcurg în mod normal prin clasă.

Cel mai bun loc este acela care se îndepărtează cel mai mult de locațiile enumerate anterior.

Unii copii au un control scăzut asupra propriului corp și pot fi ajutați dacă există o dispunere adecvată a scaunelor, a meselor sau a băncilor.

Căutați modalități prin care școala dumneavoastră poate oferi o dispunere adecvată a mobilierului școlar:

- Dispunerea corectă a scaunelor/ băncilor este esențială, dacă se dorește eliminarea mutărilor involuntare.
- Copiii primesc informații despre corpul lor, prin intermediul comportamentului rezultat din activitatea mușchilor și articulațiilor. În funcție de comportamentul rezultat, unii copii sunt neîndemânatici și neastâmpărați.
- În mod normal, acești copii nu pot sta locului, se întind pe bănci și îi deranjează pe cei de lângă ei. Se ridică frecvent și așază și rearanjează scaunul.
- Acești copii nu se simt în siguranță și se mișcă întruna pentru a fi în contact cu ceea ce face corpul lor.
- Dispunerea corectă a scaunelor și a băncilor este primul pas important pentru ca acești elevi să-și găsească o poziție stabilă și confortabilă, ceea ce le va permite să se concentreze mai bine asupra procesului de învățare.
- Scaunul trebuie să fie stabil.
- Copilul trebuie să-și poată sprijini spatele de scaun și să-și țină genunchii îndoiți în unghiul potrivit.
- Copilul trebuie să poată să-și pună picioarele pe o suprafață plată, fie pe podea, fie pe un obiect solid și stabil, cum ar fi o cutie de lemn.
- Unii copii vor avea nevoie de scaune cu mânere, pentru a-și fixa șoldurile.
- Cei mai mulți copii cu astfel de dificultăți se vor descurca mai bine dacă scaunele au mânere.
- Copiii cu această formă particulară de dificultate pot progresa bine dar pot întâmpina noi probleme în momentul în care trec printr-o perioadă de creștere rapidă. Chiar și în cazul unei dezvoltări normale, dispunerea scaunelor și a băncilor ar trebui să fie verificată în fiecare semestru, pentru eventuale (re)adaptări.

Puncte cheie

- Alegeți locul adecvat.
- Dispuneți adecvat scaunele și băncile.
- Asigurați-vă că iluminarea este adecvată.

Reflecție și acțiune

Gândiți-vă la importanța altor factori, în special a iluminării, în crearea unui spațiu liniștit, cu puține elemente de distragere a atenției.

Cum lucrăm cu copiii care au tulburări de memorie?

Provocarea

Cum adaptăm managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un elev cu tulburări de memorie?

Planificarea le permite cadrelor didactice să ia în considerare nevoile unui elev cu dificultăți de memorie din timp și să planifice cum le poate aborda. Un elev cu tulburări de comportament poate manifesta unul dintre următoarele comportamente:

- Are capacitate de concentrare redusă;
- Deține un vocabular social bun, dar i se pare dificil să rețină noi termeni și conceptele care stau în spatele acestora;
- Este interesat de tot ce se întâmplă în jurul lui;
- Se arată motivat atunci când primește laude sau se bucură de atenția profesorului;
- Își aduce mai ușor aminte de materialele ilustrate decât de cuvintele auzite și, atunci când are loc o activitate cu suport ilustrativ, obține chiar rezultate mai bune.

Soluții posibile

Texte auxiliare

Citiți Lectura 6.3 *Elaborarea și adaptarea materialelor didactice* pentru idei suplimentare legate de elaborarea și adaptarea resurselor de predare.

Planificați

Atunci când planificați, luați în considerare următorii factori:

- Capacitatea de concentrare;
- Nivelul vocabularului;
- Interese;
- Factorii motivaționali;
- Actul învățării.

Oferiți sugestii

Atunci când planificați o lecție, gândiți-vă la ideea de bază sau la alte două, trei cu care trebuie să rămână copiii la sfârșitul lecției (depinde care este gravitatea dificultății elevului). Se poate veni în ajutorul elevului făcând legătura între ideea de bază și o ilustrație sau activitate sugestivă și găsind modalități de a consolida această idee de-a lungul lecției.

Apelați la memorie

Când planificați următoarea lecție a capitolului, reamintiți noțiuni din lecțiile anterioare și verificați cât de multe au reușit elevii să rețină. Reamintiți-le sugestiile care au fost date în lecția anterioară, înainte de a introduce un nou concept.

Utilizați materiale resursă

În timpul lecției, folosiți materiale resursă pentru a-l sprijini pe elev. Metoda „vorbește și scrie” deține un loc important în repertoriul fiecărui cadru didactic, dar este metoda cea mai puțin probabilă de a avea vreun efect asupra elevului. E nevoie de reflecție și de planificare pentru a elabora materialele de sprijin, pentru diferitele jocuri și experiențe. Făcând legătura între un concept dificil și o imagine, un sunet sau un miros poate crește simțitor probabilitatea rememorării. Repunerea în scenă a acestor stimuli atunci când conceptul trebuie redat, îi poate permite elevului să-l localizeze mai repede în memorie.

Propuneri de activități

Atunci când veți elabora materialele didactice, aveți grijă ca ele să aibă un grad de aplicabilitate care să depășească nivelul unui singur copil. Timpul consumat cu pregătirea unui astfel de set de materiale va sprijini mult mai mulți copii mai puțin dotați și trebuie întotdeauna considerat ca o investiție spre binele întregii clase.

Aceste metode pot fi introduse în strategia școlii legată de „incluziune”. Ele îi vor ajuta pe toți elevii și vor face lecțiile mai accesibile pentru elevii cu o gamă largă de nevoi de învățare.

Încercați să elaborați sau să folosiți în predare unele dintre următoarele materiale de sprijin:

- Fișe de lucru care conțin alături de noțiunile de vocabular și imagini ilustrații semnificative;
- Tehnici de construire a hărții mentale pentru a sprijini memoria;
- Sublinierea celor trei idei principale ale lecției și redarea acestora de mai multe ori și în maniere diferite;
- Un cântec sau o poezioară pentru a-i ajuta să învețe vocabularul nou sau să-l folosească cu mai multă siguranță;
- Un dispozitiv, un obiect sau chiar o sursă de miros pentru a sugera evenimentele importante;
- O activitate sau un joc care implică utilizarea conceptului sau procesului respectiv.

Puncte cheie

- Planificați;
- Oferiți sugestii;
- Apelați la memorie;
- Utilizați materialele resursă.

Reflecție și acțiune

Lucrați cu un coleg.
Gândiți-vă la un copil anume sau folosiți un studiu de caz și încercați să răspundeți la următoarele întrebări:

- Care este bariera majoră care îl împiedică pe acest elev să învețe eficient?
- Cum ar putea fi schimbat modul în care sunt realizate materialele didactice pentru a ajuta în depășirea acestei bariere?
- Ce alte strategii sau servicii de sprijin ar putea încerca?
- Cum îi va ajuta acest lucru pe ceilalți din clasă/ grup?

Cum lucrăm cu elevii care au dizabilități fizice?

Provocarea

Cum putem să ne adaptăm managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un copil cu dizabilități fizice?

Soluții posibile

- Trebuie să adaptăm mediul fizic al școlilor pentru a deveni accesibil elevilor cu dizabilități fizice și senzoriale. O școală adaptată va avea indicatoare mari și clare, alarme cu semnale vizuale, lifturi, rampe de acces, mese adaptate, tehnologie informatică și multe altele.
- Pe lângă dificultățile de mișcare, mulți copii cu dizabilități fizice au și dificultăți de percepție vizualo-motrică.

Problema orientării spațiale

Copiii cu paralizie cerebrală și dificultăți neuronale similare pot întâmpina dificultăți în apropierea spațiului. Aceasta poate însemna că se pot lovi de ceilalți sau de obiecte. Pe terenul de joacă, ei sunt agitați și îi încurcă pe ceilalți sau se tem să se integreze în grup. Toate aceste probleme apar și în momentul în care se uită la poze, cuvinte, hărți și diagrame.

Adițional, copiii cu probleme de mobilitate pot avea probleme vizualo-motrice, dar nu le manifestă, deoarece mobilitatea lor este mult mai limitată, dar și sub un control mai mare.

În mod normal, copiatul de pe tablă este dificil. El reprezintă o secvență complexă de acțiuni corelate care implică:

- Atenția concentrată deopotrivă la tablă și la fragmentul ce va fi copiat;
- Memorarea secțiunilor și paragrafelor din articolului respectiv;
- Privitul paginii și găsirea unui loc unde se va scrie pe tablă;
- Utilizarea memoriei și parcurgerea etapelor pentru a reproduce propozițiile;
- Întoarcerea privirii spre tablă pentru identificarea următorului paragraf.

Ce putem face pentru a-i ajuta?

- Lăsați-i pe elevi să copieze de pe o foaie de hârtie și nu de pe tablă.
- Folosiți caractere și spații mai mari între rânduri.
- Găsiți exerciții alternative copiatului de pe tablă, cum ar fi completarea spațiilor libere pe fișe pregătite de dinainte sau unirea întrebărilor și a răspunsurilor corecte. Acest lucru poate reduce nevoia de a copia în timpul testelor și asigură totodată practicarea cititului.

Propuneri de activități

- Eliminați elementele care ar putea distra atenția elevilor pentru a-i ajuta să învețe cu succes și să demonstreze ceea ce au învățat.
- Găsiți cele mai bune soluții pentru așezarea în bănci: regula generală este ca gleznele, genunchii și șoldurile să fie poziționate în unghi drept, iar picioarele lipite de podea, în timp ce spatele este sprijinit de spătar, toate acestea dându-i copilului un feedback mai bun asupra corpului său.
- Dați-i acestui copil mai mult loc pe masă. Se vor preveni astfel certurile și i se va da spațiu copilului să se organizeze. Introducerea unei măsuțe în forma literei L poate fi o sugestie utilă.

Ce mai putem face pentru a fi de ajutor?

- E de ajutor să li se prezinte elevilor succesiunea acțiunilor sub formă de poze sau sarcina să fie însoțită de materialele relevante.
- Copiii sunt prima dată strigați pe nume, apoi li se dau sarcini succesive de rezolvat.
- Toți copiii vor reacționa în momentul în care știu clar care va fi rezultatul acțiunii.
- Mulți copii cu dificultăți motrice nu vor primi sprijin suplimentar. Totul e să avem grijă de organizarea clasei, astfel încât cadrul didactic să poată sta în spatele copilului și să dea instrucțiuni tuturor elevilor, în același timp explicând detaliat sarcinile de lucru elevului cu dizabilitate fizică.
- Lăudând fiecare realizare în parte, va puncta și va întări secvența corectă a acțiunilor care sunt învățate.

Reflecție și acțiune

Dacă sunteți de părere că știți un copil cu probleme fizice al cărui mod de învățare este afectat, contactați cadrul didactic de sprijin sau centrul de resurse pentru sfaturi suplimentare. Încercați să adaptați măcar un singur aspect al stilului dumneavoastră de predare sau managementul clasei și să monitorizați câți alți copii beneficiază în urma acestui lucru.

Care sunt adaptările deja făcute pentru ca școala dumneavoastră să devină mai accesibilă?

Gândiți-vă la tipuri specifice de dificultăți și dizabilități.

Ce altceva ar mai putea fi făcut în școala dumneavoastră?

Puncte cheie

Copiii cu dificultăți fizice și dificultăți asociate de percepție vizuală și motrice vor avea probleme cu orientarea spațială și cu organizarea.

Cum putem lucra cu copiii care au deficiențe de auz?

Provocarea

Cum ne putem adapta managementul clasei și stilul de predare dacă avem în clasă un elev care are deficiențe de auz?

Există mulți copii cu diferite grade ale deficiențelor de auz. Unii copii hipoacuzici pot să fie înscriși la școlile de masă. Iată declarația unei învățătoare:

„Am peste 30 de copii în clasă și când am aflat că Daniel, care are probleme de auz, va veni la noi, trebuie să admit că nu știam prea multe despre hipoacuzie și, ca să fiu sinceră, am fost îngrijorată în legătură cu timpul necesar adaptării lecțiilor și schimbării resurselor de predare. Am stabilit o întâlnire cu toți cei care urmau să-i predea lui Daniel, la care a participat și un cadru didactic pentru hipoacuzici. Specialistul în hipoacuzie ne-a explicat unele lucruri despre această deficiență și s-a focalizat mai ales asupra nevoilor individuale ale lui Daniel. Ne-a vorbit totodată despre strategiile la clasă pe care le-am putea folosi și despre unele sugestii și sfaturi pentru pregătirea lecțiilor. Acum, nu numai că sunt mult mai încrezătoare, dar am și descoperit că timpul alocat în plus pentru explicații și folosirea mai accentuată a materialelor vizuale îi ajută pe toți copiii din clasa mea și nu numai pe Daniel.“

Soluții posibile

Ce putem face pentru a-i sprijini pe copiii cu deficiențe de auz?

- Asigurați-vă că elevul este atent la dumneavoastră înainte să începeți să vorbiți, altfel s-ar putea să nu fie capabil să urmărească prima parte a conversației sau a instrucțiunilor.
- Atunci când vorbiți întregii clase, faceți-o într-o manieră clară și într-un ritm normal. Dacă vorbiți prea încet sau folosiți mișcări exagerate ale buzelor, copiilor cu deficiențe de auz le va fi mai greu să vă înțeleagă.

- Nu țipați, căci acest lucru va altera modul de mișcare a buzelor. În cazul copiilor hipoacuzici care folosesc aparate auditive, zgomotele puternice venite pe neașteptate pot fi dureroase sau șocante.
- Păstrați-vă chipul descoperit, fără a-l ascunde cu mâinile sau părul.
- Gândiți-vă la felul în care vă veți îmbrăca: hainele în culori vii sau cu multe modele, precum și bijuteriile stridente pot tulbura atenția.
- Încercați să vă păstrați mâinile libere, pentru a folosi gesturi naturale în sprijinirea cuvintelor spuse.

Dacă vorbiți mult, sau vă mișcați mult, poate fi dificil și obositor pentru un copil hipoacuzic să vă citească pe buze sau să-l urmărească pe cel care traduce în limbajul semnelor. Folosiți propoziții scurte. Explicați toți termenii noi sau pe cei tehnici.

Propuneri de activități

Reflecții asupra dispunerii în bănci:

- Copiii cu deficiențe de auz ar trebui să stea lângă cadrul didactic, cu fața la acesta. Este important însă să-i vadă și pe ceilalți elevi. În timpul discuțiilor sau sesiunilor de întrebări și răspunsuri, alocați timp suplimentar copilului să se întoarcă și să vadă cine vorbește. Este de ajutor să menționați numele vorbitorului, pentru a-i indica elevului direcția în care să privească.
- Evitați să-l așezați pe copilul cu deficiențe de auz într-o zonă gălăgioasă a clasei. Asigurați-vă că stau departe de radiatoare, aparate care produc zgomot sau ferestre care dau înspre zone aglomerate.
- Dacă vă mișcați prin clasă în timp ce vorbiți, un copil cu deficiențe de auz poate să nu urmărească ce spuneți. Identificați câteva locuri cheie ale clasei unde puteți sta și de unde ei vă pot vedea clar.
- Nu stați cu spatele în fereastră, deoarece chipul dumneavoastră va fi umbrit, iar cititul pe buze va deveni dificil.
- Nu vorbiți în timp ce scrieți la tablă, deoarece copilul hipoacuzic nu vă va putea citi pe buze sau vedea mimica feței.
- Dacă un copil aude mai bine cu o ureche, așezați-vă în partea corespunzătoare aceleia.

Gândiți-vă la planificarea lecției și la diferențiere:

- Reflecțați asupra stilului de învățare al copilului și dați-le elevilor posibilitatea de a învăța prin intermediul privitului, ascultatului și al exersatului.
- Reflecțați cum și când ar trebui un copil să fie sprijinit și asigurați-vă că sprijinul din clasă promovează independența.
- Când vă planificați lecțiile pentru copiii hipoacuzici, discutați cu un specialist, deoarece acesta are posibilitatea:
 - să vă dea sfaturi;
 - să vă ajute să pregătiți resurse, cum ar fi modificarea textelor scrise;
 - să vă sugereze cum să adaptați modul de lucru cu copilul în favoarea focalizării pe obiectivele de învățare;
 - să folosească timpul de dinainte sau de după orele de curs pentru a pregăti copilul pentru lecție și/sau pentru verificarea cunoștințelor acestora.

Puncte cheie

- Aflați mai multe lucruri despre nivelul deficienței de auz a elevului.
- Îmbunătățiți-vă abilitățile de comunicare.
- Gândiți-vă la modul în care vă adresați clasei.
- Gândiți-vă la modul în care este organizată sala de clasă.

Reflecție și acțiune

- Amintiți-vă că ceea ce-l ajută pe un copil hipoacuzic îi ajută și pe aceia care au deficiențe de auz chiar ușoare. Este important, atunci când îi predați unui copil hipoacuzic, să gândiți în imagini. Gândiți-vă cum puteți folosi explicații sub formă de imagini și resurse care să-l ajute pe copilul hipoacuzic să aibă acces la conținuturile lecției și să-și dezvolte cunoștințele.
- Iată opinia unui elev hipoacuzic: „Când ne dă temă, profesorul scrie pe tablă, așa că pot să copiez. Problema e că dă explicații despre temă în timp ce scrie și eu nu-i pot citi buzele. Asta înseamnă că nu înțeleg tot ce trebuie să fac, lecția se termină și nici nu mai am timp să cer ajutor.” Ce ați putea face pentru a-l ajuta pe acest elev?

Cum putem lucra cu elevii care au deficiențe de vedere?

Provocarea

Cum ne putem adapta managementul clasei și stilul de predare dacă avem în clasă un elev care are deficiențe de vedere?

Soluții posibile

Obțineți o evaluare profesionistă: Mulți copii au deficiențe de vedere de intensități diferite. Evaluările ar trebui să fie coordonate de opticieni profesioniști. Evaluarea acuității vizuale a unui copil în diferite condiții (de exemplu, într-o cameră bine luminată, pe un coridor fără lumină naturală, afară la lumina soarelui) este o activitate complexă.

Cereți sfaturi: Specialiștii pot să dea sfaturi despre cum se poate ieși în întâmpinarea nevoilor educaționale ale unui copil cu deficiențe severe. Printre sfaturile de acest tip enumerăm: îndrumarea privind metodele de predare, prezentarea și modificarea materialelor de învățare, cum va citi copilul, cum va obține informații și cum va scrie – folosind Braille, de exemplu, scriind de mână sau folosind resurse de învățare specializate, managementul clasei și aranjamentele necesare evaluărilor și examinărilor.

Informați-vă: Obțineți cât mai multe informații posibile de la copil, părinți și cadrele didactice specializate. Aflați dacă elevul trebuie să poarte ochelari, dacă sunt permanenți sau doar pentru anumite activități. Specialiștii ar trebui să sugereze și alte suporturi vizuale de care copilul ar putea avea nevoie și dacă mărimea caracterului scrisului și resursele de predare trebuie să fie prezentate într-o anumită manieră.

Încurajați independența: Un copil cu probleme de vedere fie poate fi protejat excesiv de ceilalți elevi, fie ignorat sau exclus de la activitățile sociale. Încercați să-i ajutați pe colegii lui să aprecieze personalitatea copilului în întregul ei și să evitați definirea lui ca un individ cu o problemă de vedere. Folosiți punctele tari ale copilului și încurajați-l să fie cât mai independent posibil.

Adaptați sala de clasă: Oamenii cu deficiențe de vedere nu și-au dezvoltat întotdeauna o acuitate auditivă extraordinară! Din contră, o persoană cu deficiențe de vedere are nevoie să identifice, să localizeze și să interpreteze sunetele, pentru a înțelege ce se întâmplă. Din această cauză, zgomotele inutile din clasă trebuie reduse la minimum și, când e cazul, explicate de îndată ce sunt produse.

S-ar putea să existe un loc optim pentru copil în clasă, de exemplu într-un loc cu lumină bună, nu prea strălucitoare, lângă o priză, la o anumită distanță și într-un anumit unghi dispus față de tablă.

Propuneri de activități

- Folosiți-le numele atunci când vă adresați copiilor. Acest lucru îi permite unui copil cu deficiențe de vedere să știe când este lăudat sau i se dă ceva de făcut și când trebuie să ignore comentariile îndreptate către ceilalți.
- Păstrați sala de clasă în ordine, astfel încât persoana cu deficiențe de vedere să nu se lovească de obiecte sau de genți. Anunțați întotdeauna dacă ați rearanjat mobilierul și acordați timp de familiarizare cu noua dispunere a acestuia.
- Scrieți cu negru pe o suprafață albă. Astfel rezultă un contrast bun, fără a fi prea izbitor pentru restul clasei.
- Fișele de lucru trebuie să aibă linii clare pe care va scrie copilul.
- Dați timp pentru scris elevului și lăsați-l să înregistreze activitatea oral, cu ajutorul unui reportofon, de exemplu.
- Dați timp suplimentar pentru citirea textului (care poate fi scris în Braille) și pentru achiziția abilităților specializate, cum ar fi dactilografierea, mobilitatea, însușirea alfabetului Braille.
- Aflați dacă elevul are la dispoziție suficient timp pentru a lucra eficient și eficace – cititul scrisului tipărit îi obosește adeseori pe cei care au deficiențe de vedere, iar cititul în Braille necesită multă concentrare.
- Procesati cuvintele (utilizați soft-ul dedicat) pentru a-l sprijini pe elev să-și prezinte activitatea și pentru a pregăti materialele didactice. Experimentați diferite fonturi și mărimi ale literelor folosite pentru paginile tipărite și descoperiți care sunt cel mai ușor de citit de către copiii cu ambliopie.
- Folosiți computerul pentru a le înlesni elevilor accesul la cuvântul tipărit și la media CD-ROM.
- Măriți cărțile și fișele de lucru, dacă este necesar, dar nu uitați că versiunea mărită va lua mai mult timp de parcurs, deoarece elevul va vedea mai puține cuvinte în aceeași unitate de timp. S-ar putea ca textul să necesite repaginarea, pentru a păstra pagina în limitele unei mărimi administrabile.
- Dictați în timp ce scrieți la tablă. Unora dintre elevi li se vor părea utile fișele care reproduc informația.
- Încurajați copilul să folosească orice auxiliar necesar, cum ar fi lupa sau reportofonul.

Puncte cheie

- Mulți copii au variate grade și tipuri de deficiențe de vedere.
- Cu ajutorul potrivit, copiii cu cecitate parțială sau totală pot să aibă succes în clasele obișnuite.

Reflecție și acțiune

Elaborați o abordare a întregii școli pentru înțelegerea deficiențelor de vedere și a implicațiilor lor pentru cadrele didactice, personalul nedidactic și pentru elevi.

Cum lucrăm cu elevii cu dificultăți de citit și scris?

Provocarea

Cum adaptăm managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un elev cu dificultăți de citit, scris și calcul matematic?

- Mulți copii au dificultăți de învățare a elementelor de bază ale cititului, scrisului și calculului aritmetic. Există o varietate de elemente îndrumătoare privind aceste deprinderi de bază și în *Ghidul 5*.
- Înainte de toate, este important să excludem o serie de alte motive care pot da naștere dificultăților de învățare a scrisului și cititului. Printre acestea: vedere slabă, dificultăți de auz, absenteism din motive de sănătate, neadaptare sau frecvență școlară extrem de redusă ori stres emoțional care rezidă la nivel de familie.

Soluții posibile

Să recunoaștem că dificultățile de citit și scris constituie o dizabilitate specifică.

Înainte să se stabilească faptul că aceste dificultăți constituie o dizabilitate distinctă care are caracteristici identificabile, mulți copii și tineri și-au făcut cu greu drum prin sistemul de învățământ fără a primi sprijin. În unele cazuri frustrarea a dat naștere unor probleme emoționale și unor tulburări de comportament mult mai grave. Corelat, pot apărea alienarea și deziluzia, ducând uneori la absenteism și la delincvență.

În mod cert, numărul de cazuri de analfabetism și de dislexie identificate ca urmare a studiilor efectuate pe populația închisorilor din Marea Britanie sugerează că dificultățile de învățare netratate pot contribui la un comportament agresiv. Unele dintre problemele copiilor pot rămâne în

Texte auxiliare

Lectura 6.11 *Chestionar pentru elevi – autoevaluare*

continuare necunoscute, dar o recunoaștere a dislexiei pe scară mai mare poate înlesni accesul la sprijin suplimentar, care este din ce în ce mai mult disponibil în școlile de masă.

Toți copiii cu dislexie pot deveni beneficiarii acestora dacă dizabilitatea lor este identificată devreme și dacă li se oferă sprijinul necesar pentru citit/ scris. Mulți tineri cu forme ușoare de dislexie găsesc strategii de sprijin pentru dificultățile lor și se descurcă bine. Pentru alții, dislexia devine o problemă din ce în ce mai mare, pe măsură ce trec prin școală. Dislexia este o dizabilitate nerecuperabilă și persoanele care se situează la limita superioară a spectrului gravității au nevoie de sprijin specializat pe termen lung, deoarece învățământul impune noi provocări.

Puncte cheie

- Dislexia – dificultate de învățare a scrisului și cititului
- Folosirea unei game variate de stiluri de predare este eficientă în cazul dislexicilor.

Propuneri de activități

La ciclul primar, identificați copilul care:

- îndeplinește mult mai puține sarcini decât i se cere;
- are dificultăți evidente și persistente la citit și scris;
- îi place să i se citească povești și diverse articole, dar, atunci când încearcă să citească, abuzează de obiceiul de a „ghici” cuvintele;
- scrie literele și/ sau numerele greșit;
- îi ia mult timp să finalizeze o sarcină scrisă;
- omite litere atunci când scrie cuvintele sau le așază într-o ordine incorectă.
- are dificultăți în reamintirea tablei înmulțirii sau a alfabetului sau în ordonarea lucrurilor (cum ar fi, de exemplu, zilele săptămânii);
- folosește degetele sau semne scrise pentru a face calcule simple, în vreme ce alți copii pot face cu ușurință calcule mentale;
- face confuzii între dreapta și stânga;
- pare nepăsător și neatent;
- prezintă dificultăți neobișnuite când se îmbracă sau când își leagă șireturile.

La ciclul gimnazial, observați dacă elevii mai mari:

- încă citesc neobișnuit de lent sau incorect;
- încă au dificultăți semnificative de scriere corectă sau lizibilă;
- fac confuzii între locuri, perioade de timp sau date;
- au nevoie să li se repete instrucțiunile, numerele de telefon etc.;
- li se pare foarte greu să-și planifice activitatea și să scrie eseuri;
- au nevoie de mult mai mult timp pentru a finaliza sarcinile scrise, în comparație cu alți elevi;
- au probleme la luarea notițelor;
- au rezultate dezamăgitoare la examene;
- au un ritm de lucru inconstant, cu zile bune și zile rele.

Folosiți o întreagă gamă de stiluri de predare

Aceste stiluri de predare sunt deosebit de eficiente în cazul cursanților dislexici:

- abordări multisenzoriale;
- harta mentală;
- predare explicită a abilităților de memorare;
- utilizarea computerului.

Reflecție și acțiune

- Ați cunoscut copii ale căror abilități de scris/ citit și de calcul par a nu se „potrivi” nivelului lor general de inteligență? Puteți să dați exemple de copii din clasa dumneavoastră care par a fi leneși și lipsiți de motivație atunci când vine vorba de scris, dar sunt mult mai dornici să răspundă oral la întrebări? Discutați despre aceștia cu un coleg de cancelarie.
- Ce poate să însemne abordarea multisenzorială? Gândiți-vă la modalități prin care puteți consolida o anumită activitate, folosind cât mai multe simțuri posibil.
- Încercați să folosiți harta mentală pentru a planifica o excursie cu familia. (Harta mentală se aseamănă cu un arbore genealogic!) Elaborați acum o sesiune de predare pentru clasa dumneavoastră, folosind tehnicile hărții mentale.
- Rugați-i pe colegii de la școală să vă povestească despre jocuri de memorie și despre tehnici pe care le cunosc. Colecționați-le, pentru a le putea folosi oricând doriți.

Cum lucrăm cu elevii care au tulburări de comportament?

Provocarea

Cum ne adaptăm managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un elev cu tulburări de comportament?

Copiii pot manifesta un comportament provocator sau inadecvat, deoarece nevoile lor de învățate nu sunt satisfăcute sau deoarece întâmpină dificultăți sociale ori emoționale acasă sau la școală.

Multe diagnostice sau sindroame, cum ar fi tulburarea **HDA** (tulburare de hiperactivitate cu deficit de atenție), **autismul** sau **sindromul Tourette** se pot recunoaște din diferite tipuri de comportament inadecvat. Copiii cu aceste diagnostice particulare și familiile lor au nevoie de ajutor din partea unei echipe multifuncționale. Copiii (și familiile acestora) cărora le-au fost diagnosticate dificultăți sociale sau emoționale vor avea deopotrivă nevoie de sprijin din partea mai multor instituții.

Cea mai des întâlnită formă de comportament inadecvat întâlnit la toți copiii este încercarea de a atrage atenția. Înainte de a încerca să schimbăm comportamentul copilului, este important să-l monitorizăm în diverse situații și perioade de timp, pentru a stabili momentul în care se declanșează comportamentul nedorit și care este cauza.

Încercați să înțelegeți ce face copilul și care sunt recompensele pe care le obține dacă se poartă într-un anumit fel. Există întotdeauna explicații pentru un anumit tip de comportament.

Texte auxiliare

Lectura 6.8 *Ce este tulburarea de hiperactivitate cu deficit de atenție?*

Lectura 6.9 *Sindromul Asperger*

Lectura 6.10 *Tulburările din spectrul autist*

Soluții posibile

- Analizați cauzele care dau naștere acestui comportament: va fi poate nevoie să îndrumați copilul și familia spre alți experți.
- Elaborați strategii ale clasei și ale școlii pentru a ști cum să abordați comportamentul provocator: copilul are nevoie ca adulții din jurul lui să se poarte consecvent.

- Recompensați comportamentul adecvat.
- Vorbiți cu părinții copilului despre problemele de acasă și verificați dacă elevul a fost supus unor teste de auz sau de vedere – frustrarea poate naște comportamente similare tulburării HDA.
- Oricât de provocator ar fi comportamentul, încercați mereu să rămâneți calm și să aveți o reacție profesională.

Propuneri de activități

Țineți un jurnal: al unei luni, de exemplu, despre incidentele care-l au în vedere pe un anumit copil. Căutați tiparul (elemente care se repetă). Incidentele apar în aceeași zi a săptămânii, în același moment al zilei? Apar atunci când predăți aceeași materie? A existat o anumită reacție din partea cadrului didactic sau a altui elev?

Adaptați sala de clasă: Cuvintele cheie pentru copiii cu tulburări HDA sunt **rutină**, **repetiție** și **continuitate**. Un copil cu tulburări HDA are probleme cu concentrarea și are nevoie de ajutor pentru a-și organiza timpul. Pentru acest lucru puteți încerca:

- să afișați pe perete un regulament clar;
- să puneți orarul pe perete sau pe tablă;
- să asigurați o structură a demersului didactic folosind liste, orare, termene limită, note care să le reamintească ce au de făcut.

Cooperați cu ceilalți: Faceți întâlniri cu celelalte cadre didactice și împărtășiți idei despre cum poate fi administrat comportamentul provocator. Elaborati o strategie a întregii școli și sprijiniți-vă reciproc.

Lucrați cu alte persoane calificate: Stabiliți o întâlnire cu mai multe instituții în legătură cu copilul care vă preocupă. Copiii pot fi confuzi sau supărați din cauza unor circumstanțe familiale sau din afara școlii. Va trebui să căutați ajutor specializat și să-i îndreptați pe acești copii spre alte instituții.

Înscrieți-vă la cursuri de formare privind tehnicile de management al comportamentului.

Puncte cheie

- Străduiți-vă să înțelegeți motivele comportamentului provocator.
- Încercați să ignorați comportamentul inadecvat și recompensați comportamentul potrivit.
- Împărtășiți strategiile colegilor din școală și familie pentru a vă asigura că există o abordare consecventă.

Reflecție și acțiune

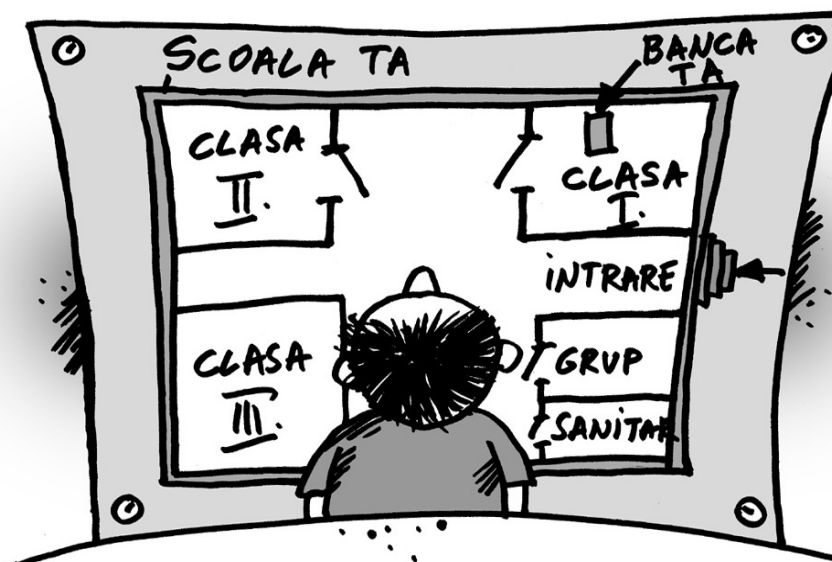
Lucrați împreună cu un coleg și discutați de ce copilul care vine de la o școală specială sau care are uneori nevoie de sprijin suplimentar poate să aibă un comportament prin care să atragă atenția.

• De ce este posibil ca un comportament dificil să se datoreze frustrării sau confuziei? Ce poate face cadrul didactic în acest caz?	• Care sunt problemele medicale care dau naștere comportamentului dificil? Ce se poate face în acest caz?
• Care sunt circumstanțele familiale care pot conduce la un comportament inadecvat/ provocator la școală? Ce se poate face în acest caz?	• Care sunt strategiile adecvate pe termen scurt de folosit la clasă pentru managementul comportamentului provocator?
	• Ce strategii pe termen lung pot fi elaborate în școala dumneavoastră?

Cum lucrăm cu elevii care au dificultăți de organizare?

Provocarea

Cum ne putem adapta managementul clasei și modul de predare dacă avem în clasă un elev cu dificultăți de organizare?

Toți copiii pot avea unele dificultăți de organizare, dar există și un număr important de copii care au un tip de dificultate cunoscută sub numele de **dispraxie**.

Ce este dispraxia?

Dispraxia de dezvoltare este o dificultate sau un tip de imaturitate a organizării mișcărilor. Imaturitatea rezidă în felul în care creierul procesează informația, ceea ce dă naștere la netransmiterea corectă sau integrală a mesajelor. Dispraxia afectează capacitatea de a planifica ce și cum trebuie să facem. Este asociată cu probleme de percepție, limbaj și gândire.

În unele cazuri, dispraxia poate trece neobservată sau poate fi confundată cu dificultățile de comportament. Copilul poate să treacă prin ciclul primar fără dificultăți majore. Totuși, structura ciclului gimnazial se poate dovedi a fi mult prea complicată, iar problemele tind adeseori să devină manifeste. Dacă dispraxia nu este identificată și copilul intră în ciclul gimnazial, s-ar putea ca incidența dintre încrederea în sine scăzută și sentimentul de nemulțumire să determine manifestarea evidentă a dificultăților de comportament.

Soluții posibile

Să recunoaștem dificultățile:

Lucruri la care trebuie să fim atenți, ce trebuie selectate pentru a fi incluse:

- Dificultăți de adaptare la rutina structurii școlare;
- Ezitări la ora de educație fizică;
- Îmbrăcare înceată. Copilul nu își poate lega șireturile;
- Scris de mână abia lizibil;

- Desene și abilitate de copiere insuficient maturizate;
- Capacitate limitată de concentrare și abilitați de ascultare reduse;
- Folosire literală a limbajului;
- Incapacitatea de a-și aminti mai mult de două, trei instrucțiuni odată;
- Finalizare întârziată a sarcinilor de lucru la clasă;
- Nivel ridicat și constant de activitate motrice;
- Tendința de a se supăra repede și de a-și arăta sentimentele;
- Probleme cu coordonarea cuțitului și a furculiței;
- Incapacitatea de a stabili relații cu alți copii;
- Apariția simptomelor fizice, cum ar fi dureri de cap, stări de rău.

Puncte cheie

- Există elevi care au probleme cu planificarea și organizarea.
- Multe dintre strategiile sugerate pentru dispraxie constituie bune practici în relația cu toți elevii.

Propuneri de activități

Pregătiți copilul.

- Dacă este posibil, înainte de clasa I sau când elevul schimbă școala, permiteți-i copilului să viziteze școala nouă de câteva ori și dați-i un plan al clădirii. Îl poate studia acasă pentru a deveni familiar cu el.
- Dați-i copilului două orare cât mai curând posibil: unul de pus în ghiozdan și unul de lipit pe perete în dormitor. Copiii pot apoi să-și planifice ziua următoare.
- Luați legătura cu fosta școală și cu fostele cadre didactice, adunați informații și vorbiți cu cadrul didactic de sprijin/ itinerant.

Evitați comparațiile.

- Comparațiile sunt dezastruoase. Nu permiteți niciodată ca un cadru didactic sau un coleg să compare un copil cu dispraxie cu un copil fără dificultăți.

Nu fiți zgârciți cu laudele.

- Lăudați fiecare efort și chiar și realizările minore. Un copil cu dispraxie este obișnuit cu eșecul repetat: fiecare efort trebuie să le crească încrederea în sine. Când vor avea o părere mai bună despre ei, se vor relaxa și vor putea să învețe.

Alocați timp suplimentar.

- Copiii cu dispraxie au dificultăți în procesarea informațiilor în timpul lecțiilor. Dați-le mai mult timp: sesiuni de predare scurte care înlocuiesc, la nevoie, timpul de odihnă.

Verificați ce s-a înțeles.

- Asigurați-vă că fiecare copil a înțeles ce s-a predat și repetați unele lucruri, dacă este cazul. Verificați dacă au rămas în urmă, pentru că nu pot copia de la tablă, de exemplu. (Din cauza dificultăților de mutare a privirii de la un obiect la altul)

Implicați părinții.

- Invitați părinții copilului cu dispraxie să viziteze școala. Aceștia pot identifica unele probleme în interiorul spațiului școlar, probleme de care dumneavoastră nu sunteți conștient.

Îndrumați copilul către un doctor sau un psihoterapeut.

- Există terapii și exerciții care pot fi de ajutor.

Reflecție și acțiune

Vorbiți cu un coleg despre copiii despre care știți că au unele dificultăți de acest gen. Cum pot fi ei ajutați? Ce alte strategii le-ar putea fi de folos?

Note

5

SPRIJINIREA ELEVILOR CU ALTE NEVOI SPECIFICE

- 5.1 Cum putem oferi sprijin elevilor cu tulburări emoționale?
- 5.2 Cum putem oferi sprijin elevilor cu probleme de sănătate?
- 5.3 Cum putem oferi sprijin elevilor care se căsătoresc sau elevilor care rămân însărcinate?
- 5.4 Cum putem oferi sprijin elevilor care nu vorbesc limba română?

Cum putem oferi sprijin elevilor cu tulburări emoționale?

Provocarea

Cum îi putem ajuta pe copiii cu tulburări emoționale să facă față cerințelor școlii, să învețe eficient și să contribuie la viața școlii?

Majoritatea copiilor se confruntă cu probleme emoționale la un anumit moment în viața lor școlară. De obicei, astfel de probleme sunt cauzate de evenimente care nu au legătură cu școala, dar pot afecta activitatea școlară a elevului. Din păcate, problemele emoționale pot trece neobservate atunci când elevul respectiv nu are un comportament anormal care îi deranjează pe ceilalți. Cei mai mulți dintre elevii cu probleme emoționale studiază în clasele obișnuite, fără a fi identificați. Ce putem face pentru a-i ajuta pe acești tineri să învețe?

Soluții posibile

Cum putem identifica elevii cu probleme emoționale?

1. Fiți atenți la semnele care indică anumite probleme emoționale la elevi. Printre semnele tipice se numără următoarele:

- simptome fizice, precum dureri de cap sau de stomac;
- comportament neobișnuit sau nepotrivit (refuzul de a lucra etc.);
- lipsa de atenție, impulsivitatea și hiperactivitatea;
- reacții emoționale nepotrivite, ex. râsete, izbucniri de furie sau plâns.

2. Fiți conștienți de situațiile care pot da naștere unor probleme emoționale la copii. Printre cauzele posibile ale problemelor emoționale se numără:

- **Evenimente neplăcute acasă**
Exemple de acest tip sunt: conflicte între părinți sau divorț, mutarea într-o casă nouă sau la o altă școală, un deces sau o îmbolnăvire gravă în familie.
- **Probleme legate de pubertate**
Modificările fizice sau hormonale normale pot crea multe neplăceri adolescenților în cazul în care părinții și adulții nu le oferă suficiente informații și sprijin constant.

Texte auxiliare

Vezi *Ghidul 1* din această serie de ghiduri „Introducere în educația incluzivă”:

- Secțiunea 2.4 *Cum putem ajuta elevii să depășească barierele în învățare?*
- Secțiunea 4.4 *Cum putem elimina comportamentele de intimidare din școala noastră?*

- **Atitudini de intimidare în școală și în afara școlii**
Atitudinile de intimidare fie fizică, fie emoțională, din partea cadrelor didactice sau a colegilor de școală, reprezintă una dintre barierele obișnuite în calea învățării, având ca efecte lipsa atenției și a încrederii în sine și scăderea frecvenței la școală.
- **Relații**
Problemele legate de prieteni și de poveștile de dragoste din adolescență pot fi reale și pot provoca frământări sufletești.
- **Locuirea departe de părinții naturali**
Copiii care sunt crescuți de asistenți maternali sau în instituții au deseori o încredere scăzută în ei înșiși și se pot simți părăsiți, refuzați, izolați și derutați. Aceleași sentimente sunt încercate și de către elevii care au părinții departe de casă, plecați la lucru în străinătate.

Puncte cheie

Dezvoltarea rezilienței la copil:

- Relații de sprijin și asistență;
- Așteptări pozitive și ridicate;
- Posibilitatea de a participa.

Ce putem face pentru a oferi ajutor?

Delegați responsabilități clare în legătură cu fiecare elev.

Stabiliți ce profesor este responsabil pentru fiecare elev. În clasele primare, această responsabilitate poate fi încredințată învățătorului de la clasă, dar la gimnaziu, când elevii au profesori diferiți, trebuie numit un profesor care să ofere sprijin fiecărui copil. Trebuie să vă asigurați că această persoană „specială” căreia i se încredințează o astfel de responsabilitate este disponibilă atunci când este nevoie și își poate alocă timp pentru a asculta nevoile elevului. Mediatorul școlar poate juca, de asemenea, un rol important.

Cereți sfaturi și solicitați cursuri de pregătire.

Deși în mod obișnuit școlile pot oferi foarte mult sprijin, pentru anumite stări de sănătate este nevoie de medicamente sau de tratament de specialitate. În cazul în care știți că un copil are o anumită problemă, cereți în permanență sfaturi sau solicitați să fiți pregătiți pentru a putea oferi sprijin copilului respectiv. Atunci când comportamentul unui copil este în mod consecvent inadecvat, luați legătura cu Centrul local de Resurse pentru Educație Incluzivă și solicitați sprijin de specialitate.

Luați legătura cu părinții.

În cazul în care comportamentul unui copil este surprinzător de neobișnuit și nu poate fi explicat de copil, luați legătura cu părinții pentru a vedea dacă vă pot oferi explicații în legătură cu comportamentul copilului.

Monitorizați cu atenție prezența la școală.

Trebuie să vă asigurați că există proceduri corespunzătoare pentru a acționa din prima zi în care un elev lipsește de la școală, astfel încât să puteți oferi sprijin imediat (de exemplu, organizați o vizită la domiciliul elevului împreună cu mediatorul școlar).

Păstrați evidențe exacte și actualizate.

Păstrați evidențe școlare actualizate în care să treceți numele și adresele actualizate ale îngrijitorilor, ale părinților naturali și ale asistenților sociali.

Păstrați confidențialitatea informațiilor.

Nu discutați informațiile personale cu alte persoane, fără permisiunea copilului sau a părintelui. Dacă acest lucru se întâmplă veți pierde încrederea copilului. În cazul în care sunteți îngrijorați în legătură cu situația unui copil, discutați cu directorul școlii în mod confidențial.

NU DISCUȚAȚI NICIODATĂ CU ALTE PERSOANE PROBLEMELE PERSONALE ALE COPILULUI ATUNCI CÂND ACESTA ESTE DE FAȚĂ

Siguranța la școală

Școlile trebuie să cunoască ce persoane pot avea acces la elevii din școală. De exemplu, într-un proces de încredințare a custodiei, este important ca profesorii să cunoască hotărârile luate în instanță în legătură cu persoanele care au dreptul să viziteze elevii în școală.

Dezvoltarea rezilienței la copii

Reziliența este capacitatea de a depăși problemele care ne asaltează.

Conform cercetărilor, copiii care provin din medii cu probleme reușesc să depășească dificultățile pe care le au și să aibă o viață stabilă și împlinită. În timp ce anumiți oameni par avea o flexibilitate mai mare din naștere, studiile arată că aceasta se poate dobândi și prin experiență. Studiile privind performanțele școlare au demonstrat că există trei modalități principale prin care școlile pot activa flexibilitatea elevilor:

- Relații de sprijin și asistență;
- Așteptări pozitive și ridicate;
- Posibilitatea de a participa.

• Relații de sprijin și asistență

Școala poate identifica cel puțin o persoană care să ofere sprijin copilului. Sprijinul oferit de un profesor îi motivează pe copii să își dorească să reușească. În general, școala poate deveni un loc în care profesorii și elevii petrec timpul împreună, stau de vorbă unul cu celălalt, se simt bine unii în compania celorlalți. Simțul umorului este de asemenea o caracteristică foarte importantă a flexibilității. Școlile în care elevii sunt veseli și profesorii care îi fac pe aceștia să râdă îi ajută pe elevi să se descurce mai bine în viața de zi cu zi. Dezvoltarea unei culturi a școlii care promovează o atitudine de grijă încurajează dezvoltarea unor relații de sprijin reciproc elev–elev, profesor–profesor și profesor–părinte.

• Așteptări pozitive și ridicate

Cercetările au arătat că școlile care au așteptări înalte de la toți copiii (și oferă sprijin pentru atingerea acestor așteptări) înregistrează performanțe școlare ridicate.

De asemenea, în aceste școli există o rată mai scăzută a unor probleme precum abandon școlar, droguri, adolescente însărcinate și delincvență. Datorită existenței unor relații de sprijin care promovează așteptări înalte, elevii învață să aibă încredere în ei înșiși și în viitorul lor. O activitate de predare care dezvoltă flexibilitatea se bazează pe o gamă largă de stiluri de învățare, pe participare și facilitare. Activitățile de lucru în grup care sprijină flexibilitatea promovează grupurile mixte și incluziunea, cooperarea, împărtășirea responsabilităților și un sentiment al apartenenței. Evaluarea care sprijină flexibilitatea se concentrează asupra inteligențelor multiple, folosește evaluări autentice și încurajează auto-reflecția.

• Posibilitatea de a participa

Oferiți elevilor ocazii de a se implica și de a-și asuma responsabilități autentice. Participarea, la fel ca sprijinul și respectul, este o nevoie umană fundamentală. Practicile incluzive dau copiilor posibilitatea de a contribui în cadrul comunității școlare. Printre aceste practici se numără metodele de predare descrise în paragraful precedent, stabilirea unor reguli ale clasei de către elevi și promovarea cooperării (învățarea prin cooperare, ajutor între colegi, îndrumarea din partea unor colegi mai mari și desfășurarea unor activități în sprijinul comunității).

Reflecție și acțiune

Relațiile bazate pe grijă reciprocă, respect și implicare reprezintă factori decisivi care influențează dorința unui elev de a învăța; interesul pe care părinții îl manifestă față de viața școlară a elevului și sentimentul elevului că are un loc în societate reprezintă, de asemenea, factori importanți. Școala poate reprezenta un „scut protector” pentru elevii care au probleme în familie și care provin din comunități sărace. Cum reușește clasa sau școala dumneavoastră să răspundă acestei provocări?

Cum putem oferi sprijin elevilor cu probleme de sănătate?

5.2

Provocarea

Cum îi putem ajuta pe copiii care suferă de boli cronice sau care au nevoie de anumite tratamente medicale pe termen lung sau pe termen scurt?

Există situații în care unii copii nu pot frecventa școala din cauza stării lor de sănătate și în aceste cazuri școala trebuie să ia măsurile necesare pentru ca acești copii să își poată continua studiile. De exemplu, copiii suspecți de tuberculoză (TBC) trebuie consultați imediat de un doctor, care trebuie să anunțe direcțiile de sănătate publică. Alți elevi cu anumite probleme de sănătate pot avea nevoie de sprijin pentru a veni în mod regulat la școală și pentru a participa la activitățile școlii. Printre problemele medicale întâlnite în școlile din România se numără: astm, anafilaxie, diabet, epilepsie, HIV-SIDA, hepatită, cancer etc.

Problemele de sănătate întâlnite în școli

Diabetul

Diabetul este o boală în care concentrația de glucoză (zahăr) în sânge este prea mare deoarece organismul nu o poate utiliza așa cum trebuie. Simptomele principale ale diabetului netratat sunt senzația crescută de sete, mersul foarte des la toaletă, oboseala, pierderea în greutate, prurit genital sau vederea încețoșată. Insulina este o substanță creată de organism care ajută la consumarea glucozei. Există două tipuri de diabet:

1. (independent de insulină) diabetul apare atunci când organismul încă produce o anumită cantitate de insulină care nu este însă suficientă sau atunci când insulina produsă nu acționează corespunzător (cunoscut sub denumirea rezistență la insulină). Acest tip de diabet apare de obicei la persoane trecute de 40 de ani.
2. (insulino-dependent) diabetul apare atunci când organismul nu mai poate produce deloc insulină. Copiii suferă de obicei de acest tip de diabet.

Tratament: Se tratează prin injecții cu insulină și regim alimentar.

Texte auxiliare

Website al Centrelor pentru Controlul și Prevenirea Îmbolnăvirilor, SUA:
<http://www.cdc.gov>

Website al Institutului Național de Cercetare și Dezvoltare în domeniul Sănătății: www.incds.ro

Puncte cheie

- Școala trebuie să își ia toate măsurile astfel încât elevii cu probleme de sănătate să își continue studiile.
- Personalul școlii trebuie să dețină informații minime pentru acordarea primului ajutor.
- Când un copil se află în pericol trebuie chemat doctorul sau salvarea.

Epilepsia

Oamenii care suferă de epilepsie au crize dese. Gravitatea acestor crize variază de la pierderea momentană a cunoștinței până la prăbușirea fizică. Crizele pot fi declanșate de anumite stimulente vizuale precum lumini intermitente sau jocuri video.

Tratament: Epilepsia poate fi controlată prin medicație. De obicei se face o injecție cu insulină și în mod obișnuit acestea se fac acasă după ore. Totuși, unii copii pot lua și alte medicamente. Este important ca profesorii să știe dacă un copil suferă de această boală și să fie pregătiți pentru a ști ce au de făcut dacă un copil are o criză. Regula de bază este să nu atingem copilul în afară de cazul în care acesta este în pericol (ex. se poate îneca).

Astmul

Oamenilor care suferă de astm li se îngustează căile aeriene ca urmare a unor cauze diferite. Printre cele mai întâlnite cauze se numără alergiile (de ex. la praf, polen, blană de animal), aerul rece și infecțiile virale. Efectul de îngustare îngreunează respirația. Atacurile de astm sunt caracterizate prin tuse și respirarea cu greutate.

Tratament: În mod obișnuit se tratează prin folosirea inhalatoarelor. Copiii care suferă de astm trebuie să aibă tot timpul acces la aceste inhalatoare. În cazul în care un copil face o criză de astm, ajutați-l să își folosească inhalatorul și îndemnați-l să respire rar și adânc.

Tuberculoza

Tuberculoza (TBC) este o boală cauzată de o bacterie numită Mycobacterium Tuberculosis. De obicei, această bacterie atacă plămânii, dar bacteria TBC poate ataca orice parte a organismului precum rinichii, coloana vertebrală și creierul. TBC se transmite prin aer de la o persoană la alta. Cu toate acestea, nu toate persoanele infectate cu bacteria TBC se îmbolnăvesc. Persoanele care nu sunt bolnave suferă de ceea ce se numește infecție TBC latentă. Aceste persoane nu pot transmite boala, dar pot dezvolta mai târziu această boală.

Tratament: Oamenii care suferă de TBC pot fi tratați și vindecați dacă primesc ajutor medical. Mai mult, oamenii cu o infecție TBC latentă pot lua medicamente astfel încât boala să nu se declanșeze.

Infecția cronică cu HIV & hepatită

Includeți infecțiile cu HIV și virusi hepatici în politicile școlii, astfel încât acestea să fie avute în vedere în același mod ca și alte probleme medicale. Această abordare este preferabilă elaborării unei politici separate privind HIV, care să cuprindă toate aceste elemente. Menționarea infecției cu HIV printre celelalte boli și dizabilități care pot fi întâlnite în școală va ajuta la înlăturarea stigmatizării acestei boli. Referirile directe la HIV vor oferi asigurări că toți cei din comunitatea școlii cunosc poziția școlii care dorește să ofere sprijin copilului infectat sau afectat de acest virus.

Soluții posibile

Trebuie să ne asigurăm că:

- în școala noastră există o politică privind acordarea primului ajutor și educația pentru sănătate;

Noțiunile generale de acordare a primului ajutor și de educație pentru sănătate din curriculum trebuie să abordeze teme legate de infecțiile transmise prin sânge și să descrie măsurile obișnuite de protejare împotriva unor astfel de infecții.

- **personalul școlii deține informații adecvate și are o pregătire corespunzătoare în ceea ce privește problemele de sănătate;**

Toți membrii personalului trebuie să participe la cursuri de formare privind regulile de bază în acordarea primului ajutor și modul în care trebuie să abordeze problemele de sănătate obișnuite din școală.

- **școala noastră a stabilit o politică privind medicamentele în școală.**

Uneori, părinții pot refuza să informeze școala în legătură cu starea de sănătate a copilului lor, dar atunci când școala are o politică privind asistența medicală părinții se pot simți încurajați să furnizeze astfel de informații. Elaborați o politică privind păstrarea și administrarea medicamentelor elevilor și creați sisteme prin care elevii care au nevoie de asistență medicală să poată primi sprijin. O astfel de politică trebuie să cuprindă:

- întocmirea unui plan de asistență medicală pentru elevii care au nevoie de un astfel de plan,
- acorduri de confidențialitate,
- proceduri de păstrare a evidențelor,
- proceduri privind păstrarea în siguranță a medicamentelor, accesul, utilizarea și aruncarea medicamentelor, inclusiv folosirea acelor hipodermice și a inhalatoarelor.

În toate situațiile în care credeți că un copil se află în pericol, chemați salvarea!

Propuneri de activități

În cadrul politicii generale a școlii, includeți un enunț privind nevoile de asistență medicală. În continuare găsiți un exemplu de astfel de text:

„Recunoaștem faptul că o boală cronică poate afecta în diferite grade copilul și familia acestuia.

Ne propunem să creăm un mediu în care acești copii să beneficieze de sprijin și recunoaștem că un copil care suferă sau a fost afectat de o boală cronică are dreptul la educație. Vom încerca să sprijinim, în măsura în care acest lucru este posibil, orice copil care are probleme de sănătate pentru a-i asigura o stare bună de sănătate și siguranță, bunăstarea și includerea în viața școlii.“

Sprijinul acordat acestor copii poate consta în asigurarea transportului de acasă la școală, vizite acasă atunci când copiii sunt prea bolnavi pentru a veni la școală, școlarizarea la domiciliu pe perioade de timp limitate, ajutor în efectuarea temelor și efectuarea unor lecții suplimentare cu copilul acasă.

Reflecție și acțiune

- Cât de mult sprijin poate oferi școala dumneavoastră elevilor care lipsesc de la școală o perioadă lungă de timp, din cauză că sunt bolnavi?
- Cum sunt ajutați copiii bolnavi care lipsesc de la ore să recupereze lecțiile pierdute, atunci când se întorc la școală?

Cum putem oferi sprijin elevilor care se căsătoresc sau elevelor care rămân însărcinate?

Provocarea

Cum ne putem asigura că tinerii care se căsătoresc sau fetele care rămân însărcinate în timpul școlii își termină studiile?

Deși căsătoria timpurie și relațiile sexuale pot fi ilegale¹, astfel de cazuri sunt întâlnite în întreaga țară. Motivele sunt variate și printre ele se numără anumite practici culturale tradiționale. Există dovezi conform cărora mamele adolescente au șanse mai mici să își termine studiile și să își găsească un loc bun de muncă și pot ajunge mai des în situația de mame singure. În plus, cercetările arată că fetele acestor mame sunt mai predispuse să devină la rândul lor mame, foarte devreme. Ce putem face în următoarele situații:

- pentru a ne ajuta și a ne sprijini elevii?
- pentru a întrerupe cercul sărăciei și al nereușitei școlare în care pot fi prinse mamele adolescente?
- pentru a lucra cu comunitățile ca să descurajăm căsătoriile timpurii?

Soluții posibile

1. Luați unele măsuri preventive.

Fiți pregătiți și elaborați o politică școlară clară și explicită privind elevele care rămân însărcinate. Politică școlii trebuie elaborată prin consultare cu părinții și trebuie să reflecte opiniile profesorilor și ale părinților, precum și nevoile comunității școlare. Această politică trebuie să fie actualizată și trebuie să existe posibilitatea de a o consulta ori de câte ori este nevoie.

Informați familiile în legătură cu aspectele legate de căsătorie și sarcină. Putem organiza întâlniri pentru a discuta diferitele aspecte care ne îngrijorează. Îi putem liniști pe părinți prin elaborarea unor politici și practici privind sarcina și căsătoria timpurii, precum și educația sexuală.

Texte auxiliare

Secțiunea *Comportamentul de intimidare* – Ghidul 1

¹ Vârsta de la care întreținerea relațiilor sexuale este încuviințată în România este de 14 ani, iar vârsta legală pentru căsătorie este cel puțin de 16 ani pentru fete și 18 ani pentru băieți.

„Datele arată [] că educația sexuală nu încurajează tinerii să își înceapă viața sexuală. Majoritatea studiilor demonstrează că educația privind reproducerea și sănătatea sexuală contribuie la amânarea începerii vieții sexuale și la folosirea contraceptivelor de către adolescenții care sunt activi sexual.“

Sănătatea și educația reproducerii: Relația reciprocă
Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
www.unfpa.org

Asigurați-vă că elevii au acces la educație privind sănătatea reproducerii.

O educație eficientă poate atrage atenția adolescenților asupra riscurilor la care se supun cei care devin prea devreme părinți. Pe lângă educația pentru sănătate care face parte din curriculumul obișnuit, putem numi un profesor căruia să i se încredințeze responsabilitatea de a supraveghea situația fetelor (de exemplu, mediatorul școlar în cazul în care este o doamnă). Această persoană poate colecta informații despre serviciile de sprijin pentru tinere, existente pe plan local, și despre modul în care astfel de servicii pot fi accesate.

2. Asigurați-vă că elevele însărcinate sau mamele de vârstă școlară au acces la educație.

Mențineți aceste eleve în clasele obișnuite un timp cât mai lung cu putință.

Analizați modalitățile prin care o elevă însărcinată sau o mamă de vârstă școlară își poate continua studiile. Poate continua să învețe în clasele obișnuite cât mai mult timp posibil. Poate continua să fie înscrisă la școală chiar dacă nu va putea veni la școală o anumită perioadă de timp. În cazul în care directorul consideră că școala nu este un mediu potrivit de învățare pentru o elevă însărcinată (de exemplu, toaletele nu sunt în stare bună sau nu există condiții adecvate pentru spălat), școala poate analiza modalitățile prin care eleva poate fi sprijinită să învețe acasă sau să urmeze un program de studii cu frecvență redusă (ex. într-o clasă de „A Doua Șansă”). Eleva poate primi de la școală anumite teme de lucru acasă (acestea sunt importante mai ales pentru elevele care se pregătesc pentru examene). Școala poate urmări progresul elevei și poate căuta o perioadă potrivită pentru reintegrarea elevei în școală.

Includeți tinerele mame în programele „A Doua Șansă”.

Se poate avea în vedere posibilitatea de a înscrie tinerele mame într-un program de „A Doua Șansă”. Multora dintre acestea li s-ar putea părea o idee binevenită. Nu este un fapt neobișnuit ca o tânără să fie mai motivată să învețe în urma sarcinii, din dorința de a-și planifica viitorul. Existența unor creșe în școală sau în comunitate le poate ajuta pe tinerele mame să frecventeze un program de „A Doua Șansă”.

Reflecție și acțiune

Aflați dacă există părinți foarte tineri în comunitatea locală (cu ajutorul mediatorului școlar). Încurajați-i să participe la programul *A Doua Șansă* și la orele pentru părinți. În viitorul nu foarte îndepărtat, copilul lor ar putea deveni elevul școlii, iar sprijinul acordat părinților în vederea finalizării studiilor ar putea fi de ajutor acestor viitori elevi.

Asigurați-vă că profesorii cunosc politica școlii privind căsătoriile și sarcinile timpurii.

Profesorii trebuie să acționeze în conformitate cu politica de confidențialitate a școlii. De exemplu, în cazul în care un profesor află de la o elevă că este însărcinată, profesorul trebuie să îi explice clar elevei respective că nu îi poate garanta în mod necondiționat confidențialitatea. În cazul în care o tânără mai mică de 14 ani rămâne însărcinată, profesorul trebuie să informeze autoritățile de protecție a copilului dacă este vorba despre o chestiune legată de protecția copilului.

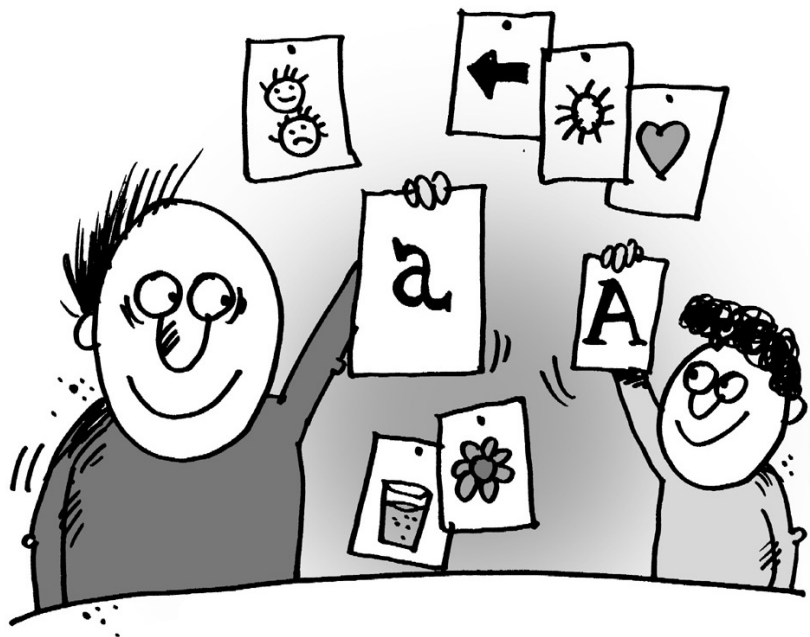
Dacă un membru al personalului didactic află că o elevă este însărcinată, acesta trebuie să se asigure că eleva primește informații complete în legătură cu serviciile de sprijin la nivel local, că știe cum poate apela la aceste servicii și că are posibilitatea de a discuta despre variantele pentru care poate opta. S-ar putea ca politica școlii să nu îi oblige pe profesori să informeze părinții sau tutorii elevei gravide. Cu toate acestea, profesorii trebuie să o încurajeze pe eleva respectivă să vorbească cu părinții sau tutorii ei. În cazul în care o elevă hotărăște să păstreze sarcina, eleva trebuie să știe că starea sa trebuie adusă la cunoștința altor persoane, astfel încât să se poată lua măsurile necesare pentru ca ea să își continue studiile. Trebuie desemnat un membru al personalului (ex. mediatorul școlar) care să ofere sprijin tinerei și care să își asume responsabilitatea pentru ca eleva să își continue studiile.

Directorul trebuie să ia măsurile necesare astfel încât profesorii și elevii din școală să aibă o atitudine înțelegătoare față de o elevă însărcinată. Orice atitudine de intimidare sau de tachinare trebuie tratată așa cum se întâmplă în mod normal, în conformitate cu politica privind disciplina în școală (vezi *Ghidul 1* pentru informații suplimentare privind comportamentul de intimidare).

Cum putem oferi sprijin elevilor care nu vorbesc limba română?

Provocarea

Când un copil care nu știe limba noastră intră în clasă, cum ar trebui să începem lecția? Este foarte dificil de răspuns la această întrebare.

Soluții posibile

1. Reformulați „problema”

Acest prim pas este cel mai greu din punct de vedere conceptual, dar o dată depășit, ceilalți vor veni de la sine.

Trebuie să privim invers situația: **noi** suntem cei responsabili.

Nu: „Iată un copil care nu știe limba noastră”,

Ci: „Iată un copil a cărui limbă **noi** nu o cunoaștem”.

Prin urmare, ce am putea face pentru a înlătura acest neajuns **al nostru**? Am putea învăța limba respectivă în cazul în care am avea în clasă un număr mai mare de copii care vorbesc acea limbă, dar aceasta nu este o soluție potrivită dacă avem în clasă doar câte un elev care vorbește o altă limbă. Cu toate acestea, acțiunile pe care le putem întreprinde vor fi în beneficiul tuturor elevilor noștri.

2. Identificați și utilizați „experții”

Cine cunoaște limba pe care o vorbește copilul? Aceste persoane sunt experții. De exemplu, **părinții** sau alți membri ai **familiei** care cunosc ambele limbi (nu trebuie neapărat să fie perfect bilingvi). Ar putea fi de ajutor, de asemenea, **colegii** sau membrii aceleiași **comunități lingvistice**.

- Stați de vorbă cu aceștia pentru a le explica ce va face copilul în fiecare zi;
- Invitați „experții” în clasă pentru a asista la lecții și pentru a asculta, astfel încât să se obișnuiască cu cuvintele pe care le folosiți și cu activitățile pe care le desfășoară elevii;
- Învățați câteva cuvinte în limba lor;
- Întrebați-i în legătură cu nevoile medicale, nevoile culturale specifice ale copilului și în legătură cu lucrurile care le fac plăcere sau care nu le fac plăcere?

(Nu uitați că deși cunosc limba respectivă, s-ar putea să nu fi învățat să scrie – de aceea în loc să îi întrebați „Cum se scrie acest cuvânt?”, vă puteți stabili propriul sistem pentru a vă nota diverse cuvinte).

În școală ar putea exista și **alți copii** care vorbesc limba respectivă – puteți învăța de la aceștia, iar ei la rândul lor ar putea dori să stea de vorbă cu noul coleg de școală (dar nu putem presupune acest lucru și trebuie să avem în vedere aspecte legate de vârstă și gen, precum și opiniile familiei, înainte de a acționa în acest sens).

Profesorii care au o **experiență similară** sunt, de asemenea, experți; puteți obține de la aceștia sfaturi și materiale, indiferent de limba străină pe care o vorbea copilul pe care l-au ajutat.

3. Creați un mediu adecvat învățării unei limbi noi

a) Ascultare, discuții, interacțiune socială.

Știm că abilitățile de a vorbi și de a înțelege o limbă străină sunt abilitățile de bază care trebuie dezvoltate și că acest lucru se poate întâmpla doar prin interacțiune socială; elevul nou va învăța mai repede într-un mediu în care discuțiile sunt numeroase și în care interacțiunea este asigurată prin îndeplinirea de către elevi a unor sarcini comune sau prin efectuarea unor jocuri simple. La început, aceste activități pot crea dificultăți elevilor care trebuie să învețe o nouă limbă, iar prezența unui părinte sau a altei persoane care să ofere sprijin poate fi de ajutor. Trebuie să aveți în vedere faptul că un copil poate trece printr-o perioadă de învățare tăcută, în care noile cunoștințe de limbă străină sunt absorbite și stocate, dar nu și folosite.

b) Imagini care stimulează și sprijină.

Atunci când nu cunoaștem o limbă străină ne folosim de indiciile vizuale pentru a înțelege mediul în care ne aflăm: atașarea unor imagini diferitelor semne este esențială (ex. pentru a ști în care toaletă să intrăm).

Același principiu se poate aplica și în ceea ce privește semnele din clasă. Privitul unor imagini este un lucru plăcut care nu presupune înțelegerea unei anumite limbi și poate oferi un răgaz unui copil care a obosit să se concentreze pentru a asculta ceea ce se spune în noua limbă pe care o învață. În același timp, imaginile creează o punte de legătură între diferite limbi, ele „înseamnă ceva” în fiecare limbă și stimulează întrebările și schimburile de informații. Trebuie să colectăm seturi de imagini cărora li se pot atașa etichete corespunzătoare în limba țintă.

c) Comunicarea non-verbală.

Expresiile faciale, gesturile, ritmul și tonul discursului au un impact mult mai mare asupra noastră, atunci când înțelegem foarte puțin sau când nu înțelegem nimic din limba discursului. „Rar”, „zâmbet”, „repetăți” și „mimică” sunt cuvinte utile pe care profesorii trebuie să le rețină. Uneori va trebui să rostim apăsător cuvintele sau să ne exagerăm gesturile – și trebuie să fim pregătiți ca alții să râdă de noi!

Puncte cheie

- Reformulați „problema”.
- Identificați și folosiți „experții”.
- Creați un mediu adecvat învățării unei limbi noi.
- Bazați-vă pe procesele naturale de învățare a unei limbi noi.

d) Exemple din alte limbi.

Afișarea unor exemple de pasaje scrise în alte limbi, mai ales în acele limbi vorbite de elevi sau de membri ai comunității locale, este încurajatoare. Faptul de a vedea afișate texte în propria limbă, alături de cele în limba națională va spori stima de sine a elevilor mai mari sau a vorbitorilor limbii respective care vizitează școala.

4. Bazați-vă pe procesele naturale de învățare a unei limbi noi

Vi se pare că ceea ce am spus în aceste pagini pare prea ușor și că denotă o încredere prea mare în progresul pe care îl vor face elevii? Este însă un fapt cunoscut că elevii de vârste mici învață o limbă străină într-un ritm care li se pare uluitor adulților care au trecut prin eforturile studierii acelei limbi. Pentru elevii mai mari care învață într-un mod mai sistematic devine din ce în ce mai greu să își însușească o nouă limbă, dar și aceștia pot obține rezultate impresionante.

Fiți pregătiți pentru:

- o perioadă de învățare tăcută în care elevul răspunde la instrucțiuni, dar nu vorbește: așteptați ca aceștia să vorbească atunci când sunt pregătiți;
- faptul că elevul va face greșeli: priviți aceste greșeli ca dovezi pozitive că încearcă să se exprime în noua limbă; astfel, vor învăța să se auto-corecteze.

Reflecție și acțiune

Școala noastră are relații bune cu comunitatea, astfel încât să putem identifica cu ușurință diferite resurse lingvistice?

Cum putem crea un mediu bogat în resurse lingvistice pentru toți elevii?

Propuneri de activități

Lucrați cu un partener pentru a compara modul în care abordați următoarele cerințe:

1. Gândiți-vă cum arată școala /clasa dumneavoastră și gândiți-vă ce semne vizuale și texte în alte limbi ați putea afișa și în ce locuri.
2. Gândiți-vă dacă ar putea fi alcătuită o bază de date neoficială pentru „resurse lingvistice“ în care să fie trecute persoanele din comunitatea locală care vorbesc diferite limbi.
3. Stabiliți sursele de imagini pe care le puteți folosi și modul în care le veți organiza, păstra și utiliza.

6

LECTURI SUPLIMENTARE

- 6.1 Educația cerințelor educative speciale
- 6.2 Ce înțelegem prin dificultate de învățare?
- 6.3 Elaborarea și adaptarea materialelor didactice
- 6.4 Aplicarea principiilor *Designului Universal de Predare* în elaborarea și modificarea materialelor scrise utilizate în predare-învățare
- 6.5 Identificarea și evaluarea elevilor cu cerințe educative speciale (CES)
- 6.6 Evaluarea competențelor de bază
- 6.7 Temele pentru acasă
- 6.8 Ce este tulburarea de hiperactivitate cu deficit de atenție?
- 6.9 Sindromul Asperger
- 6.10 Tulburările din spectrul autist
- 6.11 Chestionar pentru elevi – autoevaluare

Educația cerințelor educative speciale²

„Educația cerințelor educaționale speciale – un subiect care preocupă în egală măsură atât țările din nord, cât și cele din sud – nu poate progresa dacă rămâne un fenomen izolat. Aceasta trebuie să facă parte din strategiile educaționale în ansamblu și, mai mult, din noile politici economice și sociale. Impune o reformare majoră a școlii obișnuite. (Declarația de la Salamanca, UNESCO, 1994, p. 3-4)

Cerințe educative speciale

Pentru a înțelege mai bine conceptul de cerințe educative speciale este nevoie înainte de toate de o abordare care să pună în evidență învățarea și nu particularitățile care diferențiază copiii în acest proces general al formării și dezvoltării individualității.

„Fiecare copil are caracteristici, interese, abilități și cerințe de învățare unice și de aceea, pentru ca dreptul la educație să aibă un sens, trebuie concepute sisteme educaționale și trebuie implementate programe educaționale care să țină seama de extrem de marea diversitate a acestor caracteristici și cerințe.“ (Declarația de la Salamanca, UNESCO, 1994, p. 8)?

„Având în centru conceptul de *învățare*, preocuparea îmbunătățirii acestuia constituie prioritate nu numai pentru un procent redus de copii la care sunt semnalate dificultăți, ci la toți copiii. Scopul acestei abordări este de a-i ajuta pe toți copiii să dobândească succes în învățare, în principal în învățarea școlară, inclusiv pentru cei la care se identifică deficiențe sau dificultăți particulare de depășit. De aceea, cerințele speciale sunt considerate ca provenind din interacțiunea unui grup de factori, unii legați de copil, alții legați de comunitate, alții legați de răspunderile pe care le au școlile, înțelese ca instituții de educație formală în care rolul factorului uman (cadrele didactice, managerii școlilor, părinții și alți profesioniști implicați) și al ambiantului educativ (organizarea spațiului, mijloace didactice, folosirea timpului etc.) sunt la fel de importante ca și curriculumul.“

(Pachetul de resurse pentru profesori, Cerințe speciale în clasă. UNESCO, București, 1995, p.10)

Cerințele speciale determină măsuri educative speciale, antrenate și structurate la nivelul procesului de învățare și predare.

Cerințele educative speciale derivă din dizabilități, deficiențe, boli sau deprivări de ordin socio-cultural.

Conceptul de *cerințe educative speciale* (CES) corespunde deci unei abordări care:

- postulează ideea că fiecare copil este unic;
- identifică faptul că orice copil poate învăța;
- valorizează unicitatea tipului de învățare determinată de particularitățile individuale;
- cultivă diversitatea copiilor ca un mijloc de învățare care sprijină și întărește învățarea dacă este folosită adecvat (prin curriculum).

² Din lucrarea *Introducere în educația cerințelor speciale*, Ecaterina Vrăsmaș, Editura Credis, București, 2004, p. 20–24.

Această abordare consideră curriculumul școlar ca un instrument necesar de a fi flexibil, adaptabil la nevoile/cerințele elevilor. Punctul de plecare în alcătuirea strategiilor de lucru este identificarea problemelor pe care le întâmpină copiii în învățare, nu pentru a-i clasifica și eticheta, ci pentru a construi și proiecta activitățile în întâmpinarea nevoilor lor. Scopul îl constituie dezvoltarea fiecăruia și a tuturor pentru că individualitatea este la fel de importantă ca și interacțiunea între elevi. Problemele de învățare sunt astfel cunoscute ca cerințe mai mult sau mai puțin speciale, particularități pe care se adaptează predarea și învățarea.

„Cerințe educative speciale (CES) reprezintă o sintagmă care substituie deci, într-o altă viziune și abordare, anormalitatea educațională sau inadaptarea școlară în corespondență cu aplicarea dreptului fundamental la educație“ (Traian Vrășmaș, 2001).

Noțiunea de CES reprezintă astfel „necesitățile educaționale complementare obiectivelor generale ale educației școlare, necesități care solicită o școlarizare adaptată particularităților individuale și/sau caracteristice unei deficiențe (ori tulburări de învățare), precum și o intervenție specifică, prin reabilitare/recuperare corespunzătoare“ (T.Vrășmaș, 2001, p. 27).

Această sintagmă prezintă în plan psihopedagogic mai multă relevanță decât conceptul de deficiență, dizabilitate/incapacitate sau handicap.

Orientând atenția asupra cerințelor și nu asupra defectului, această manieră de construire a identității sprijinului necesar în educație este identificată în Repertoriul UNESCO, 1995 cu următoarele probleme:

- dificultăți / dizabilități de învățare;
- întârziere / deficiență mintală / dificultăți severe de învățare;
- tulburări (dezordini) ale limbajului;
- deficiențe fizice / motorii;
- deficiențe de vedere;
- deficiențe auditive;
- tulburări emoționale (afective) și de comportament.

Sfera de cuprindere a conceptului CES se referă, pe lângă aceste deficiențe și / sau tulburări exprimate de repertoriul UNESCO (legate de dizabilitate), și la probleme educaționale determinate de mediul social restrictiv sau neprielnic dezvoltării și învățării.

Aici sunt incluse efectele determinate de mediul defavorizant, cum ar fi:

- delincvențele,
- copiii străzii,
- grupurile etnice și religioase minoritare,
- copiii bolnavi de boli cronice sau SIDA,
- copiii exploatați, maltratați sau abuzați etc.

În acest punct, conceptul de CES se întâlnește cu cel de „copii aflați în situație de risc“ (care actual are o cuprindere tot mai largă, identificând riscurile de ordin biologic, social și educațional care afectează creșterea și dezvoltarea unui copil), cu conceptul de „copii vulnerabili“ și „marginalizați / marginali“ (specifică rolul de premisă în dezvoltarea copilului a mediului social, a percepțiilor și atitudinilor sociale, precum și influențele culturale și familiale asupra dezvoltării).

Termenul are extensie și asupra copiilor supradotați numiți în unele țări excepționale (Spania, SUA).

„Fiecare copil are caracteristici, interese, abilități și cerințe de învățare unice și, de aceea, pentru ca dreptul la educație să aibă un sens, atunci trebuie concepute sisteme educaționale și trebuie implementate programe educaționale care să țină seama de extrem de marea diversitate a acestor caracteristici și cerințe.“ (UNESCO, 1994, p. 8)

Educația incluzivă pornește de la convingerea că dreptul la educație este unul din drepturile fundamentale ale omului și temelia unei societăți drepte.

Pentru a realiza acest drept, mișcarea *Educație pentru Toți* luptă ca toți copiii să aibă acces la educația de bază.

Educația incluzivă continuă agenda de lucru a *Educației pentru Toți* prin găsirea de modalități prin care școlile să fie deschise tuturor copiilor din comunitate, ca parte a sistemului de educație incluzivă.

Educația incluzivă are în vedere pe toți cei care învață, cu accent asupra celor care, în mod tradițional, au fost excluși de la oportunitățile de educație, respectiv cei cu cerințe speciale și dizabilități, copiii aparținând minorităților etnice și lingvistice și alții.

Educația incluzivă semnifică posibilitatea ca școlile să servească tuturor copiilor.

„Conferința de la Salamanca, 1994, a susținut că școlile trebuie să primească toți copiii indiferent de starea lor fizică, intelectuală, socială, emoțională, lingvistică sau oricare alta. Aici trebuie cuprinși și copiii cu dizabilități, și copiii talentați, și copiii din zonele rurale izolate, și cei din populațiile nomade, și copiii minorităților lingvistice, etnice sau culturale, precum și copiii din alte grupuri sau zone marginale.“

(Cadrul de acțiune privind cerințele educaționale speciale,
UNESCO, 1994, p. 6)

REZOLUȚIA ONU „REGULILE STANDARD PENTRU EGALIZAREA ȘANSELOR PERSOANELOR CU HANDICAP” (1993)

Regula 6 precizează:

- A. autoritățile din domeniul învățământului general sunt responsabile pentru educarea persoanelor cu dizabilități în contexte integrate. Această educație trebuie să fie o parte integrantă a sistemului național de planificare a învățământului, a dezvoltării curriculumului și a organizării școlare.
- B. pentru adaptarea practicilor educaționale la persoanele cu dizabilități din învățământul obișnuit, statele trebuie:
- să-și structureze o politică clară în acest sens și să-și accepte responsabilitățile la nivel școlar și în restul comunității;
 - să permită flexibilitatea, îmbogățirea și adaptarea curriculumului școlar;
 - să asigure materiale didactice de calitate și o pregătire continuă a profesorilor și a profesorilor de sprijin.

CONFERINȚA DE LA SALAMANCA

(organizată de UNESCO și de Ministerul Educației din Spania, 1994)

Document elaborat:

Declarația de la Salamanca și cadrul de acțiune în educația cerințelor speciale

Definiția dată acum *educației incluzive* și principiile acesteia au dobândit ulterior o largă recunoaștere internațională. „Școala obișnuită cu orientare incluzivă... reprezintă mijlocul cel mai eficient de combatere a atitudinilor de discriminare, un mijloc care creează comunități primitoare și construiește o societate incluzivă, care oferă educație pentru toți...”

Educația incluzivă încorporează principiile universal valabile ale unei pedagogii sănătoase, centrate pe copil. Din aplicarea acestor principii beneficiază toți copiii dintr-o comunitate școlară. Această pedagogie pleacă de la premisa că *diferențele dintre oameni sunt normale, că învățământul trebuie să se adapteze la aceste diferențe și la cerințele specifice de educație care derivă din ele, mai degrabă decât să obligăm copilul să se adapteze unor aserțiuni prefabricate privind scopul și natura învățământului.*

Experiența internațională a demonstrat faptul că pedagogia centrată pe copil contribuie considerabil la reducerea eșecului și abandonului școlar, concomitent cu obținerea unor rezultate școlare de ansamblu mai ridicate.

Principii generale propuse pentru Adunarea Generală a Națiunilor Unite dedicată copiilor (septembrie 2001)

- Tratarea copiilor cu dizabilități cu EGALITATE, RESPECT și DEMNITATE ca MEMBRI VALORIZAȚI ai societății.
- Includerea tuturor copiilor cu dizabilități în PROGRAME de dezvoltare de amploare NAȚIONALĂ.
- Asigurarea și includerea tuturor SERVICIILOR necesare READAPTĂRII în cadrul programelor de dezvoltare naționale.
- Asigurarea dreptului la PARTICIPARE prin excluderea SEGREGĂRII și INSTITUȚIONALIZĂRII.
- VALORIZAREA în mod egal a tuturor copiilor în legislație, deciziile relative la politicile publice și în viața de zi cu zi.
- Asigurarea ACCESIBILITĂȚII și DESCHIDERII / RECEPTIVITĂȚII în COMUNITATE, servicii comunitare, școli, îngrijirea sănătății și petrecerea timpului liber.
- Susținerea FAMILIILOR și PĂRINȚILOR.

Lectura 6.2

Ce înțelegem prin dificultate de învățare?

De multe ori definiția cerințelor educative speciale este restrânsă semnificativ la aceea că: „Un elev este în mod obișnuit caracterizat ca având cerințe educative speciale dacă are o dificultate de învățare care necesită servicii educaționale speciale“.

Un elev are dificultăți de învățare, dacă :

- Are dificultăți de învățare semnificativ mai mari față de ceilalți copii de aceeași vârstă sau
- Are o dizabilitate care îl împiedică sau îl oprește să folosească facilitățile educaționale de un anumit tip care sunt puse la dispoziția copiilor de aceeași vârstă în școlile din zona respectivă.

Serviciile educaționale speciale, altfel spus, sunt diferite de serviciile educaționale oferite elevilor din învățământul de masă.

Nu uitați că un elev **nu** ar trebui să fie considerat a avea o dificultate de învățare doar pentru că limba pe care o vorbește acasă este diferită de limba de predare.

Tipuri de dificultăți:

Un elev poate fi definit ca având cerințe educative speciale, în cazul în care:

- continuă să progreseze puțin sau deloc în anumite zone, pe o perioadă mai mare de timp;
- continuă să lucreze la niveluri substanțial inferioare celor ale elevilor de vârstă apropiată;
- continuă să aibă dificultăți în dezvoltarea abilităților de scris/ citit și a celor de calcul;
- are dificultăți emoționale și de comportament care stânenesc substanțial și frecvent învățarea elevului sau a întregii clase, în ciuda urmăririi unui program individualizat de controlare a comportamentului;
- are cerințe senzoriale și psihice și are nevoie de echipament apcializat suplimentar, de sfaturi sau vizite efectuate de un serviciu specializat;
- are dificultăți continue de comunicare și de interacțiune care împiedică dezvoltarea relațiilor sociale și cauzează bariere în calea învățării.

Studii de caz

Are acest elev cerințe educative speciale?

Iată câteva scurte descrieri ale unor elevi. Gândiți-vă la definiția cerințelor educative speciale și apoi la fiecare elev în parte, cântărind dacă au sau nu cerințe educative speciale.

1. Cristi

Cristi pare să aibă dificultăți de a interacționa pe plan social. Se descurcă bine la școală, dar i se pare dificil să relaționeze cu profesorii și colegii săi și acest lucru îi creează dificultăți de învățare. Este înscris la un gimnaziu cu mulți elevi și este unul dintre cei patru elevi din școală care au dificultăți similare. Toți cei patru elevi se întâlnesc de două ori pe săptămână pentru o scurtă ședință cu un profesor itinerant.

Are acest elev cerințe educative speciale? De ce?

2. Ana

Mobilitatea Anei depinde în totalitate de scaunul cu roțile. Școala ei are un singur etaj și are facilități pentru cei care folosesc scaunul cu roțile. Ana are acces la toate facilitățile școlii.

Are această elevă cerințe educative speciale? De ce?

3. Gheorghită

Lui Gheorghită i se pare dificil să fie atent la lecții și să-și ducă la bun sfârșit activitățile școlare care implică scrisul. Este, prin urmare, considerat de către profesorii săi ca având dificultăți de învățare severe. Totuși, atunci când se află acasă, își folosește abilitățile excelente pe care le deține în limba maternă pentru a-l învăța pe fratele său mai mic să citească și să scrie în limba romani.

Are acest elev cerințe educative speciale? De ce?

4. Ionuț

Tatăl lui Ionuț a murit acum două luni și nu este deloc surprinzător că, la vârsta fragedă de 8 ani, concentrarea sa la clasă este inegală. Profesoara sa este sigură că, momentan, are dificultăți de învățare, dar consideră că aceasta este doar o etapă timpurie și, prin urmare, a simplificat cererile și așteptările curente.

Are acest elev cerințe educative speciale? De ce?

5. Valentina

Valentina are dificultăți severe de limbaj și de comunicare și necesită ședințe săptămânale individuale de logopedie. În momentul de față, pentru a comunica, folosește un sistem de simboluri. Are nevoie de sprijin la clasă pentru a avea acces la informațiile din curriculum.

Are această elevă cerințe educative speciale? De ce?

6. Mircea

Mircea are dificultăți de scriere și citire. În clasă dă dovadă de inteligență și contribuie semnificativ, mai ales la matematică și la română. Este deseori pedepsit, pentru că nu-și face temele. Părinților săi le este greu să-l ajute, pentru că nu pot desluși sarcinile pe care și le notează.

Are acest elev cerințe educative speciale? De ce?

7. Florentina

Florentina are dificultăți de învățare și nu comunică cu profesorul sau copiii din clasa ei. Familia ei vorbește romani acasă, iar părinții ei spun că nici în această limbă abilitățile ei nu se dezvoltă.

Are această elevă cerințe educative speciale? De ce?

8. Adriana

Adriana are probleme de auz. Folosește un aparat auditiv. Este vizitată în mod frecvent de un profesor itinerant specializat în copii cu probleme de auz. Acest profesor se asigură că aparatul auditiv funcționează bine și că Adriana și cadrele didactice știu cum să îl verifice. Adriana este sprijinită în procesul de învățare de un asistent care lucrează cu ea în timpul săptămânii, pentru scurte ședințe.

Are acest elev cerințe educative speciale? De ce?

Activitate

Decizia privind diagnosticarea copilului/ elevului cu cerințe educative speciale

CINE este persoana care observă că un copil are CES?

CE probe pot avea pentru a susține că un copil are CES?

Elaborarea și adaptarea materialelor didactice

Provocarea

Atunci când pregătește activitățile, cadrul didactic alocă timp pentru identificarea adecvată, elaborarea și folosirea ulterioară a materialelor de predare în timpul secvențelor de predare – învățare. Pentru a elabora sau adapta/ schimba aceste materiale într-o manieră eficientă pentru activitățile de grup și cele individuale, este recomandabil să se aibă în vedere unele principii specifice și să se folosească într-un mod creativ cunoștințele și abilitățile cadrului didactic.

Soluții posibile

Elaborarea – procesul de adaptare a materialelor de predare – se bazează, în cele mai multe țări, pe principiile Planului Universal de Predare. Aceste principii plasează întreaga responsabilitate a elaborării curriculumului și, implicit, a materialelor de predare la nivelul școlii și al cadrelor didactice. În calitate de pedagogi, este bine să identificăm mijloacele specifice prin care actul educațional întâlnește nevoile sociale prezente și viitoare ale elevilor, indiferent de mediul din care provin, asigurând astfel flexibilitatea predării care se mulează pe diferitele stiluri de învățare ale elevilor.

Elaborare

1. Proiectați materiale care pot fi folosite de toți elevii.

Activitate în perechi

Treceți în revistă următoarele metode de adaptare a unui text tipărit:

- includeți mai puțină informație pe aceeași pagină;
- folosiți culori contrastante;
- subliniați informația cu creioane colorate;
- utilizați suficiente exerciții de completare cu răspunsurile potrivite;
- acoperiți porțiuni din pagină;
- reduceți sau, după caz, măriți caracterul cu care este scris textul;
- editați textul în alfabetul Braille;
- realizați suporturi audio cu conținutul textului și versiuni electronice ale cărții.

Reflecțați și dați exemple extrase din experiențe practice.

(Timp de lucru: 30 de minute)

2. Proiectați materiale care pot fi folosite într-o manieră flexibilă.

Elevii au posibilitatea de a alege între materialele oferite, în funcție de propriile lor nevoi și stilul de învățare.

Activitate individuală

Cum ați organiza/ pune în scenă materialele, astfel încât atât copiii stângaci, cât și cei dreptaci să le poată folosi?

(Timp de lucru: 30 de minute)

3. Elaborați materiale de predare intuitive și ușor de folosit.

1. Eliminați elementele inutile care amplifică nivelul de complexitate, iar utilizarea materialelor devine dificilă.
2. Organizați informațiile scrise în funcție de importanța lor.

Activitate individuală

Identificați elementele care fac dificilă utilizarea materialelor didactice de către toți elevii.

(Timp de lucru: 30 minute)

4. **Prezentați informația susținând-o prin materiale care fac apel la cât mai mulți analizatori.**

Activitate în perechi

Cum v-ați putea organiza prezentarea unui text științific pentru ciclul primar folosind materiale de predare adecvate nevoilor/ stilurilor de învățare individuale care se bazează pe cât mai mulți analizatori posibili?
(Timp de lucru: 30 de minute)

5. **Elaborați/ adaptați materiale de predare care vor reduce riscurile de accidente în timpul utilizării lor.**

6. **Elaborați/ adaptați materiale de predare care vor fi folosite cu o investiție minimă de efort fizic.**

1. Elevii adoptă o poziție neutră a corpului în timpul interacțiunii cu aceste materiale.
2. Acțiunile repetitive sunt reduse la minimum atunci când nu facilitează dobândirea anumitor abilități.
3. Efortul fizic este punctat de pauze.

Activitate în perechi:

Cum v-ați organiza materialele de predare atunci când unul dintre elevi folosește scaunul cu roțile?
(Timp de lucru: 30 de minute)

7. **Materialele de predare ar trebuie să aibă mărimea potrivită și să fie accesibile.**

1. Elaborați materiale care pot fi folosite în spațiul de lucru (de la spațiul cuprins între cele două mâini până la spațiul cuprins între cele două brațe care sunt întinse la maximum în plan orizontal).
2. Plasați materialele astfel încât elevii să aibă acces direct la ele, indiferent de poziția în care se află.

Propuneri de activități

Care sunt mijloacele prin care le putem oferi tuturor elevilor noștri cât mai multe interacțiuni și oportunități de reacție posibile, folosind materiale de predare elaborate/ adaptate pe baza Planului Universal de Predare?

Activitate de grup

Identificați cât mai multe tipuri de organizare a activităților de predare posibile folosind următoarele mijloace didactice: proiectoare, table, modele tridimensionale, computere, versiunea electronică a materialelor, carioca, creioane colorate, texte cu pasaje subliniate, scrise cu caractere mici sau mari, poze decupate, ghiduri, resurse de pe internet sau multimedia.

(Timp de lucru: 30 de minute)

Reflecție și acțiune

1. Care sunt criteriile de bază după care vă ghidați când adaptați materialele de predare folosite la clasă?
2. Care sunt zonele cu dificultăți?
3. Cum le-ați depășit/ cum pot fi depășite zonele cu dificultăți?

Aplicarea principiilor *Designului Universal de Predare* în elaborarea și modificarea materialelor scrise utilizate în predare–învățare

Nu există doi elevi care să învețe în același mod; chiar și în cazul unor abilități și rezultate școlare care se înscriu în media populației, există o serie de diferențe interindividuale în ceea ce privește funcționarea vizuală, abilitățile implicate în scris–citit, în organizarea, evocarea și valorificarea materialului învățat etc.

Fiind o paradigmă nouă în predarea, învățarea, evaluarea și dezvoltarea curriculară, *Designul Universal de Predare* (DUP) are la bază și dezvoltă principiile designului universal aplicate în arhitectură și în designul diferitelor produse. Potrivit noii paradigme, s-au realizat patru schimbări fundamentale în ceea ce privește ideile tradiționale referitoare la predare și învățare, și anume:

- Copiii cu dizabilități constituie un continuum în cadrul diferențelor interindividuale, și nu o categorie aparte.
- Adaptările realizate în mediul de învățare trebuie să ia în considerare toți elevii și nu doar pe cei cu dizabilități.
- Materialele curriculare trebuie să fie variate și diverse, incluzând resurse digitale și on-line, și nu doar informații prezentate sub forma textului standard.
- Activitățile de remediere destinate elevului pot fi completate de adaptările curriculare, prin flexibilizarea acestuia.

Premiza centrală a DUP este existența în curriculum a variantelor alternative care să fie accesibile persoanelor care provin din medii diferite, care au deprinderi de învățare diferite, abilități și dizabilități în contexte de învățare diverse. Cuvântul „universal” nu implică cu necesitate existența unei singure soluții optime, ci atrage atenția asupra nevoilor de învățare unice, specifice fiecărui individ, asupra nevoii de a opera adaptări în funcție de aceste diferențe și creării unor experiențe de învățare care sunt corespunzătoare persoanei care învață pentru a maximiza progresul acesteia.

Aplicarea principiilor designului universal în contextul învățării școlare poate crește accesul tuturor elevilor, inclusiv al celor cu dizabilități. Spre exemplu, textele de istorie prezentate în varianta standard ridică multe probleme copiilor cu dislexie și este complet inaccesibil persoanelor nevăzătoare, în timp ce prezentarea acestuia sub format digital, care respectă cerințele de învățare ale elevilor, oferă opțiuni alternative tuturor elevilor. Un astfel de material poate fi citit de un computer dotat cu un cititor de ecran, poate fi tipărit pe o imprimantă Braille, sau punctele/aspectele principale pot fi evidențiate sau pot fi organizate pentru a fi mai accesibile.

Dintre realizările din cadrul acestei paradigme menționăm elaborarea unor produse, a unor sisteme de deplasare, spații publice și private, resurse multimedia, site-uri etc.

Noile resurse digitale multimedia sunt flexibile și oferă un spațiu ideal abordărilor moderne ale curriculumului, predării și învățării. Unul dintre cele mai importante aspecte ale designului universal constă în facilitarea *comunicării eficiente*, astfel încât unii autori consideră ca dacă un anumit tip de design poate fi folosit de către o persoană cu dizabilități, atunci el poate fi probabil folosit de orice altă persoană. În acest sens, designerii colaborează adeseori în elaborarea produselor cu persoane cu dizabilități care au rolul de expert, creând astfel produse care sunt atât funcționale, cât și estetice.

În ultima vreme, Internetul a devenit un mijloc important de comunicare, combinând hipertextul cu resursele multimedia. Unul dintre punctele forte ale acestuia vine din faptul că permite prezentarea informației sub o varietate de forme și în același timp organizarea acesteia prin intermediul link-urilor. Însă aceste caracteristici multimedia, combinate cu designul inadecvat al unor site-uri fac ca mulți utilizatori să nu poată beneficia în totalitate de avantajele Internetului.

Potrivit lui van Dijk (după Osborne, 2001), în elaborarea unor produse scrise pe calculator, accesibile pe Internet, este bine să se ia în considerare următoarele sugestii privind:

- **Nevoile individuale.** Spre exemplu, o persoană cu vedere slabă poate să prefere contrastul inversat (caractere albe pe fond negru) în timp ce o altă persoană poate prefera contrastul obișnuit. Pentru a întâmpina ambele nevoi, se pot prezenta informațiile de bază sub ambele forme.
- **Elemente ale designului,** care constituie concepte de bază ale designului universal, respectiv:
 - o *Caracterele* se prezintă sub forma în care persoanele sunt obișnuite să le citească. Spre exemplu, Times New Roman este cel mai des folosit în programele de procesare a cuvintelor. În prezentările de pe Internet se utilizează și caracterele de tip Sans Serif și Verdana.
 - o *Mărimea caracterelor.* Pentru textul obișnuit se utilizează fonturi de 12-16 puncte; caracterele mai mici de 12 sunt dificil de citit, iar cele de peste 16 creează prea multe pagini.
 - o *Lungimea liniei.* Persoanele cu vedere slabă pot avea dificultăți în parcurgerea unei linii care este alcătuită din prea multe cuvinte, în timp ce persoanele cu dizabilități cognitive pot avea dificultăți în cazul în care sunt prea puține cuvinte într-o linie. În general, majoritatea persoanelor citesc confortabil 7-12 cuvinte pe o linie continuă sau într-un text. De asemenea, alinierea textului în partea stângă ajută lectorul pe măsură ce se deplasează cu privirea de-a lungul paginii.
 - o *Imaginile.* În alegerea lor, trebuie să se țină seama dacă este un contrast suficient între figură și fond, dacă contururile imaginii sunt clar precizate; în cazul în care imaginea este inclusă pe un site, ea trebuie însoțită de un text explicativ.
 - o *Tipul hârtiei* este important mai ales în cazul persoanelor cu vedere slabă; astfel, hârtia lucioasă este nepotrivită pentru persoanele cu fotofobie.

Identificarea și evaluarea elevilor cu cerințe educative speciale (CES)

Provocarea

Analiza scopurilor și a implicațiilor diferitelor tipuri de evaluare a CES.

Soluții posibile

Evaluarea CES este o componentă esențială în planificarea educațională. Însă, ca termen generic, ea se referă de fapt la o varietate de tipuri de evaluare, ceea ce face ca evaluarea educațională să aibă un caracter comprehensiv. Realizarea efectivă și eficientă a fiecărei forme de evaluare este orientată de un scop, are loc în contexte specifice și presupune parcurgerea unor etape diferite. Prin corelarea informațiilor obținute se pot identifica cerințe educative speciale.

Parcursul

Etapă	Tipuri de activități	Timp de lucru
1. Identificarea scopurilor evaluării.	Activitate de brainstorming: Pornind de la întrebarea „De ce evaluăm cerințele educative speciale?“, generați cât mai multe răspunsuri posibile. Grupați pe categorii scopurile identificate și argumentați.	5 minute 15 minute
2. Screening-ul – etapă premergătoare evaluării în adâncime.	Activitate în perechi: Identificați și subliniați cuvintele cheie care se referă la această etapă. PROCES – SPAȚIU – FUNCȚIONARE – PERFORMANȚĂ – ATITUDINE – DIFERENȚĂ – CONCLUZIE Argumentați alegerea lor.	10 minute
3. Planificarea și realizarea evaluării.	Activitate de grup: Pornind de la categoriile de scopuri identificate în secvența anterioară, alegeți una dintre categorii și planificați procesul evaluării în funcție de specificul fiecărui scop. Fiecare grup va aborda o categorie diferită de scopuri. După activitate, fiecare grup va prezenta planul de evaluare realizat și se vor purta discuții privind modul de realizare și identificarea unor alternative posibile. În planificarea evaluării acordați atenție: – modului în care alegeți instrumentele de evaluare; – condițiilor în care are loc evaluarea duratei evaluării.	30 minute 30 minute

Reflecție și acțiune

- Poate fi realizată evaluarea educațională comprehensivă în instituțiile din care provin participanții? Cum anume?
- Ce se poate evalua în școală cu specialiștii acesteia?
- Care dintre scopurile evaluării sunt dificil de atins? Care sunt alternativele posibile pentru atingerea lor?
- Care sunt criteriile care stau la baza alegerii instrumentelor de evaluare?
- Căror instituții ne putem adresa pentru o evaluare complexă?

Soluții posibile

ABORDĂRI ALTERNATIVE ALE EVALUĂRII

Evaluarea are implicații și asupra procesului învățării elevului. Pentru a înregistra progresele în învățare ale elevilor cu cerințe educaționale speciale se utilizează o varietate de forme de evaluare care vizează deopotrivă cunoștințele, cât și abilitățile elevilor. Valorificând informațiile obținute într-un demers continuu, selectând de la o etapă la alta cele mai adecvate metode de evaluare a progresului, într-un context și timp corespunzătoare nevoilor elevului, cadrul didactic poate planifica intervenții diferențiate.

Parcursul

1. Ce anume evaluăm?

Activitate de grup:

Pornind de la imaginea de mai sus, reflectați pe marginea următoarelor întrebări și notați răspunsurile.

(Timp de lucru: 20 minute)

2. În evaluarea învățării elevilor cu CES acordați importanță cunoștințelor însușite de aceștia? De ce?
3. În evaluarea învățării elevilor cu CES acordați importanță abilităților formate în cadrul unei secvențe de predare-învățare? De ce?
4. În evaluarea învățării elevilor cu CES acordați importanță cunoștințelor și abilităților acestora? Cum anume?
5. Cum știm că elevii au înregistrat un progres în învățare?

Brainstorming:

Enumerați cât mai multe modalități de înregistrare a progresului în învățarea elevilor cu CES.

(Timp de lucru: 10 minute)

Activitate individuală. Realizați o listă cu aceste modalități în funcție de frecvența cu care le utilizați în practica dvs.

(Timp de lucru: 30 minute)

- Care sunt indicatorii pe baza cărora stabiliți dacă învățarea a avut loc sau nu?
- Cum anume organizați activitatea de evaluare din punct de vedere al timpului acordat elevului cu CES?
- Sub ce formă înregistrați performanțele elevului?

Provocarea

Înțelegerea implicațiilor diferitelor forme de evaluare alternativă asupra învățării elevului cu CES în context școlar.

Texte auxiliare

Preda, V. *Educația copiilor cu cerințe speciale*, pag. 147-155, în M. Ionescu (coord.), „Educația și dinamica ei”, Editura Tribuna Învățământului, București, 1998

Evaluarea competențelor de bază

Acest tip de evaluare este cunoscut în limba engleză sub numele de „**curriculum-based evaluation**” și constituie o procedură care face apel la conținutul curriculumului ca bază sau punct de pornire în identificarea/ evaluarea nevoilor de învățare ale elevilor. După Tucker (1987), caracteristicile acestui tip de evaluare sunt următoarele:

- Materialele utilizate în evaluare sunt elaborate pornind de la curriculum.
- Evaluarea are un caracter continuu.
- Informațiile obținute în urma evaluării sunt valorificate pentru a lua decizii instrucționale referitoare la alegerea celor mai bune metode instrucționale.

Adeseori, procedura este utilizată pentru a culege informații despre nivelul inițial al performanțelor elevului, la o anumită disciplină școlară, pentru a formula ulterior obiectivele. Pe măsură ce profesorul predă conținutul, el monitorizează schimbările care au loc în performanțele copilului, identificând astfel tehnicile de predare cele mai eficiente, progresul copilului fiind considerat un indicator al succesului.

Spre deosebire de metodele de evaluare informale, cu care prezintă unele asemănări, evaluarea competențelor de bază permite realizarea unei evaluări permanente. Pentru aplicarea ei la clasă, cadrul didactic trebuie să parcurgă următoarele etape:

- Analiza curriculumului, identificarea și secvențierea competențelor care trebuie dezvoltate la elev.
- Elaborarea propriilor procedee sau teste pentru măsurarea fiecărui comportament sau a obiectivelor pe termen scurt.
- Completarea testelor de către elevi și identificarea nivelului la care este pus în practică respectivul comportament.
- Predarea în scopul formării abilităților care nu sunt încă stăpânite de către elev.
- Observarea și măsurarea continuă a progreselor elevului pe parcursul secvenței de instruire.
- Când elevul și-a dovedit competența în activitate, cadrul didactic evaluează gradul de consolidare și utilizare a acesteia în activitate. (Fuchs, Fuchs și Hamlett, 1990)

De exemplu, unul dintre elevi ar avea nevoie de secvențierea obiectivelor de instruire la citire în scopul dezvoltării competenței de înțelegere a unui text citit, pornind de la reamintirea celor citite, până la înțelegerea ideilor principale din text și evaluarea corectitudinii informațiilor. Pentru a observa sau evalua progresul elevului, cadrul didactic poate să-l implice într-o sarcină în care acesta trebuie să formuleze întrebări pornind de la personaje, acțiuni etc. prezentate într-un text. Apoi cadrul didactic predă informațiile, observând și măsurând constant achizițiile elevului. Unele cadre didactice înregistrează performanțele elevului sub forma graficelor, pentru a avea o evidență cât mai precisă a acestora.

Odată atins nivelul de performanță stabilit de către cadrul didactic pentru respectiva competență, se trece la următoarele achiziții de pe lista celor identificate în urma evaluării inițiale, pentru a trece la un alt stadiu de dezvoltare a competenței.

Însă, ca orice metodă de evaluare, și aceasta prezintă unele dezavantaje. Spre exemplu, ea necesită mult timp pentru a efectua observările și a înregistra progresele elevilor. De asemenea, cadrele didactice trebuie să posede unele calități pentru a aborda curriculumul, a identifica secvențele competenței și a le observa/ evalua. Odată identificate aceste secvențe și modalitățile corespunzătoare de observare/evaluare, ele nu mai pot fi utilizate în situațiile în care este necesară adaptarea curriculumului, situație în care demersul se reia.

Texte auxiliare

Fuchs, L.S., Fuchs, D. & Hamlett, C. L. (1990). Curriculum-based measurement: A standardized, long-term goal approach to monitoring student progress, în *Academic Therapy*, 25(5), 615-633.

Tucker, J. (1987). Curriculum-based assessment is not a fad, în *The Collaborative Educator*, 1(4), 4-10.

Temele pentru acasă

Temele sunt adeseori folosite pentru a termina activitatea dată în clasă sau pentru a învăța citirea și scrierea corectă. Temele pot fi cel mai mare ajutor pe care-l poate obține un elev, dacă sunt avute în vedere în etapa de planificare. Părinții pot fi cel mai bun profesor al copilului lor, iar temele poate fi atât plăcute, cât și benefice.

În urma planificării, cadrul didactic cunoaște punctele principale, vocabularul și conceptele care vor fi prezentate la oră într-o serie de lecții. Dacă părinții sunt informați continuu, atunci ei pot folosi temele pentru a atinge scopul pentru care au fost menite: consolidarea și aprofundarea cunoștințelor și pregătirea pentru viitoarele lecții.

Propuneri de activități

- Pregătiți fișe pentru completat texte lacunare.
- Dați teme înregistrate pe un disc sau pe o casetă.
- Acceptați ca părinții să-și asiste copiii la scrierea temelor.
- Luați în calcul factorul oboseală.
- Explicați-le clar părinților care sunt materialele folosite, plecând de la așteptări rezonabile față de ce poate realiza copilul și față de cunoștințele acestuia.
- Organizați sesiuni de informare pentru părinți în care să le dați idei despre cum să-și ajute copilul acasă. Aceste sesiuni trebuie să fie plăcute și informale.
- Produceți o revistă a școlii care să conțină o secțiune „Vă recomandăm să încercați acasă”. Fiecare idee ar trebui susținută doar printr-o idee.
- Amenajați un loc de întâlnire pentru părinți sau membrii comunității (asta dacă nu îl aveți deja) pentru ca părinții care își însoțesc copiii dimineața la școală să facă schimb de idei și de experiențe.

Printre modalitățile prin care părinții pot fi de ajutor se numără:

- Să îl învețe pe copil noi cuvinte în viața de zi cu zi.
- Să gândească experiențe directe care-l vor ajuta pe copil să asimileze mai bine noile concepte.
- Să exerseze practic materialele nou învățate.
- Dacă profesorul poate să înregistreze pe o casetă ideile principale ale lecției, părinții o pot asculta împreună cu copilul, pentru a consolida ce a învățat la școală.
- Să recompenseze progresul copilului.

Ce pot face părinții?

Ce pot face cadrele didactice?

Înainte de a rezolva tema:

- Să verifice că instrucțiunile pentru teme au fost copiate corect.
- Să dea instrucțiunile pentru teme cu mult înainte de sfârșitul lecției.
- Să ofere timp suficient pentru rezolvarea temei, în locul termenelor limită de a doua zi.
- Să folosească o zonă specială a tablei, pentru a da instrucțiunile pentru teme.
- Să verifice dacă instrucțiunile au fost notate odată cu termenul de predare pentru temă.
- Să încurajeze elevii să sublinieze în jurnalele lor de îndată ce temele sunt efectuate – nu să le taie cu o linie. Ideal ar fi să poată să citească lista de teme.
- Să reducă numărul de elemente ale sarcinii de rezolvat (de exemplu, numărul de cuvinte de pe o listă cu cuvinte a căror ortografie trebuie să fie învățată).
- Să coreleze specificul temei cu posibilitatea de învățare a elevului.
- Pentru facilitarea studiului, întrebările trebuie să fie practice.
- Să limiteze mărimea temei pentru a fi rezolvată într-o perioadă definită de timp care poate fi utilizată productiv, în loc să le dea elevilor mult de lucru.

În timpul rezolvării temelor:

- Rugați-l pe elev sau pe unul dintre părinți să scrie în caietul de teme timpul pe care l-au consumat cu rezolvarea sarcinilor – monitorizați timpul alocat studiului în afara orelor de școală –, urmăriți ținta spre „ce este rezonabil“.
- Permiteți-i elevului să-și facă temele la școală.
- Dați punctaje proiectelor care implică activități practice, cum ar fi colajele, diagramele, afișele etc.
- Includeți sarcini rezolvate verbal.
- Insistați ca temele scrise să aibă un termen limită pentru forma finală și termene limită pentru variantele intermediare.
- Oferiți regulat îndrumări și supervizați corespunzător modul de planificare a temelor, mai ales în cazul proiectelor ample pentru finalizarea cărora e nevoie de câteva zile sau săptămâni. Unii elevi au dificultăți de învățare specifice, printre care un tip de dizabilitate de percepție a timpului, ceea ce presupune distorsionarea timpului și a duratei necesare completării unei teme.
- Permiteți-i elevului să înceapă rezolvarea unei teme și apoi să meargă la profesor, după ce a terminat primele probleme, pentru a i se confirma că a lucrat corect și pentru a fi corijat cu blândețe și încurajat/ lăudat.

După ce tema pentru acasă a fost rezolvată:

- Corectarea și notarea muncii unui elev ar trebui făcute în prezența acestuia, ori de câte ori este posibil. Dacă profesorul este de aceeași parte a mesei, elevul poate vedea ce se corectează.
- Notați în primul rând conținutul, și nu prezentarea generală a lucrării. Poate fi uneori dificil să descifrați ceva ce a fost scris cu multă strădanie.
- Atunci când corecțați, încercați să folosiți două culori, una pentru conținut și una pentru ortografie și prezentare.
- Corecțați pe rând tipurile de erori – ortografie – sau punctuație – sau majuscule – etc.
- Indicați-le elevilor că este prioritar să citească observațiile pe care le-ați făcut.
- Atunci când dați note, specificați abilitățile pe care le are elevul, în loc să puneți nota pur și simplu.
- Corelați cerințele privind scrisul/ cititul incluse în tema dumneavoastră cu nivelul grupului/ individului.
- Fiți pozitivi în notare – accentuați părțile bune!

Ce este tulburarea de hiperactivitate cu deficit de atenție?

Lectura

6.8

O persoană cu tulburare hiperactivă cu deficit de atenție (THDA) are dificultăți în filtrarea informațiilor care-i invadează creierul, așa că își pierde ușor concentrarea, tinde să dea răspunsuri înainte să cântărească bine lucrurile și nu știe când să se oprească.

Unui copil cu THDA îi ia mai mult să-și găsească locul și să se concentreze în comparație cu un copil care nu are această problemă și poate avea dificultăți la urmărirea instrucțiunilor.

Copiii cu THDA au deseori un nivel de inteligență mai ridicat decât media, dar studiul li se pare o activitate dificilă. Au de multe ori probleme de socializare.

Starea aceasta de sănătate este instalată pe termen lung și poate continua să se manifeste și în viața adultă. Există o componentă genetică și copiii cu THDA au în cele mai multe cazuri rude (bărbați, în mod frecvent) cu THDA. Nu apare din cauza lipsei de îngrijire parentală, dar mediul în care crește copilul și sprijinul de care are parte poate afecta gravitatea simptomelor și cât de bine poate învăța să se descurce cu acestea.

Propuneri de activități

Vă sfătuim să încercați:

- Dacă este o activitate de grup în care fiecare răspunde pe rând, folosiți un cronometru pentru a stabili limite.
- Înainte să înceapă să vorbească, reamintiți întregii clase că fiecare are dreptul numai la o propoziție.
- Reamintiți tuturor elevilor să ridice mâna dacă vor să vorbească.
- Învățați-vă elevii să se oprească și să gândească înainte de a vorbi. Acest lucru îl va ajuta pe copilul cu THDA să învețe să se tempereze înainte de a răspunde. Puteți face acest lucru așteptând 10 secunde înainte de a accepta orice răspuns din partea clasei.
- Reamintiți întregii clase regulile care se aplică atunci când cineva întrerupe lecția. Dacă elevul insistă, adresați-vă lui în particular – nu în fața celorlalți.
- Ați putea de asemenea să folosiți un sistem de recompensare care este ușor identificabil de către elev, de exemplu un cod cu cartonașe colorate. Dacă elevul trece de lecție fără a primi cartonașul roșu, primește o steluță. Dacă primește cartonașul roșu, știe care sunt consecințele.
- Un copil cu THDA tratat cu medicamente este mai dispus spre a-i întrerupe pe ceilalți atunci când efectul medicamentelor începe să scadă. În acest caz, este bine să verificați dacă și-a luat tratamentul medicamentos.

Ce putem face pentru a-i ajuta pe copiii care vorbesc prea mult sau care întrerup tot timpul lecția?

Ce putem face pentru a ajuta un copil care este neatent?

THDA dă naștere la probleme de concentrare. Aceasta înseamnă că activitatea independentă în bancă este dificilă pentru copiii cu THDA – mai ales dacă în timpul ăsta vă focalizați pe alt elev sau pe un grup restrâns.

- Uitați-vă la el și stați cât mai aproape de el atunci când dați instrucțiuni.
- Împărțiți sarcinile mai mari în fragmente mai mici. Va trebui să munciți mai mult la planificare, dar este o modalitate de a vă adapta capacității de concentrare a elevului și a evita posibilitatea ca acesta să se simtă copleșit.
- Elaborați sarcini scurte.
- Puneți-l pe copil să repete instrucțiunile pentru a vă asigura că știe ce trebuie să facă.
- Folosiți elemente vizuale ajutătoare.
- Scrieți liste de verificare pe tablă.
- Dați-le elevilor la începutul lecției fișe cu vocabularul și conceptele de bază.
- Puneți întrebări pentru a menține trează atenția copilului.
- Verificați-i progresul în timpul sarcinii de lucru.
- Lucrați cu copilul: dacă are tendința de a-și pierde concentrarea pe măsură ce ziua se apropie de sfârșit, dați sarcinile mai dificile în timpul dimineții.
- Dacă un copil are probleme cu concentrarea asupra sarcinii, îi poate fi de folos să se miște câteva minute. Rugați-l să vă aducă creioanele sau materialele sau să șteargă tabla în locul dumneavoastră.

Cum organizăm fișele de lucru și suporturile de curs?

Atunci când pregătiți suporturile de curs pentru copiii cu THDA:

- folosiți litere mari;
- mențineți pagina simplă;
- nu introduceți poze care nu au legătură cu sarcina;
- subliniați instrucțiunile și cuvintele cheie;
- puneți doar o activitate sau două pe pagină;
- încadrați textele în chenare.

Cum îi ajutăm pe copiii care au dificultăți în reținerea și efectuarea temelor?

- Folosiți un jurnal de teme sau spuneți-le părinților care sunt temele.
- Încurajați copilul să aducă tema, chiar dacă nu este terminată.
- Verificați dacă a efectuat tema. Efectuarea temelor este o problemă pentru copiii cu THDA, dar tot o problemă este să fie atenți când cereți caietul de teme, înainte de a dispărea în bancă, ghiozdan etc.
- Amintiți-le elevilor să-și verifice tema, pentru ca acest lucru să devină o obișnuință. Copiii cu THDA tind să-și termine activitatea și să predea lucrarea fără a o verifica înainte.
- Discutați cu părinții despre orice dificultate specifică. Dacă vă permite bugetul, unul dintre cele mai simple lucruri care-i poate ajuta pe copiii cu THDA este să le dați un set suplimentar de manuale pe care le pot păstra acasă.

Copilul poate avea dificultăți de învățare specifice, de exemplu probleme cu exprimarea în scris. Specialiștii pot interveni să ajute la rezolvarea problemelor specifice, de exemplu cu problemele de vorbire sau de limbaj.

- Folosiți sugestii vizuale.
- Dați instrucțiuni pentru fiecare pas.
- Stabiliți o perioadă de timp suplimentară pentru teste sau aranjați ca elevul să dea testul într-o zonă liniștită sau într-o altă zi, când nivelul său de atenție este mai bun.
- Discutați cu profesorul de sprijin/itinerant sau contactați centrul de resurse, pentru a afla care sunt/ ar putea fi resursele disponibile în școală, de exemplu de stimulare sau accesul la programe terapeutice de corectare a limbajului.

Un copil cu THDA poate reacționa exagerat la ironii sau poate fi convins de alți colegi să facă lucruri pe care nu ar trebui să le facă.

- Păstrați un jurnal despre timpul liber care poate fi folosit pentru a discuta despre chestiuni de genul următor: Cum a mers? Au fost probleme? Ce ai făcut? Cum au reacționat ceilalți? Cum altfel ai fi putut reacționa?
- Găsiți-i un prieten de joacă sensibil și blând.
- Încercați activități de genul „cercul timpului“, de exemplu: se aleg copiii pe rând, iar restul clasei îi laudă.

Hiperactivitatea sau THDA este o tulburare psihiatrică ce dă naștere problemelor comportamentale, așadar, deși comportamentul copilului poate fi exasperant, încercați să nu i-o luați în nume personal.

- Stabiliți reguli simple și clare pe care să le afișați. Acestea trebuie să includă reguli despre cum se pun întrebările, despre întreruperi și comportamentul la clasă.
- Un semn cu ochiul sau un zâmbet reprezintă o modalitate eficientă de a recompensa comportamentul adecvat, cum ar fi continuarea activității începute.
- Recompensați activ comportamentul pe care-l considerați modelul de urmat. Lăudați reacții precise, în loc să folosiți generalități cum ar fi „bravo“ sau „ai fost un copil cuminte“.
- Evitați să pedepsiți întreaga clasă pentru acțiunea unui singur copil.
- Dacă elevul refuză să accepte o pedeapsă, rugați-l să se gândească preț de câteva minute la refuz. Explicați-i că trebuie să folosească timpul pentru a decide dacă acceptă consecințele sau este gata să înfrunte o pedeapsă mult mai serioasă.

Cum îi putem ajuta pe elevii care au dificultăți de învățare?

Cum îi putem ajuta pe elevii care au dificultăți de integrare în grupul de colegi?

Cum putem ajuta la administrarea comportamentului dificil?

Sindromul Asperger

Ce se întâmplă când ai sindromul Asperger? O cultură străină

Imaginați-vă că sunteți brusc proiectat într-o cultură total străină, unde oamenii par a fi diferiți de dumneavoastră, unde există pericolul permanent de încălcare a regulilor sociale pe care nu le înțelegeți și unde vă luptați să faceți față modalităților de interacționare care li se par naturale celor din jurul dumneavoastră. Iată ce simt când sunt la școală elevii cu sindromul Asperger: confuzie.

„Citirea” oamenilor

De îndată ce ne întâlnim cu cineva, facem tot felul de presupuneri. Doar uitându-ne la persoana respectivă, putem să-i ghicim vârsta și statutul social și, privindu-i expresia feței, bănuim ce simte. Aceste lucruri ne ajută să decidem ce și cum spunem. Intuitiv și fără prea multă osteneală, ne adaptăm discursul în funcție de celălalt. Abilitatea aceasta pe care o are majoritatea oamenilor este o dificultate majoră în cazul elevilor cu sindromul Asperger.

Ce este sindromul Asperger?

Sindromul Asperger este o tulburare de dezvoltare din spectrul autistic. Dificultățile cauzate de această stare de sănătate sunt prezente încă de la naștere sau apar foarte devreme și continuă să se manifeste în timpul vieții, deși oamenii învață în cele mai multe cazuri să se descurce mai bine pe măsură ce înaintează în vârstă. Acest sindrom este cauzat de factori genetici și de altă natură. Afectează aproximativ 1 elev din 250, majoritatea fiind băieți. Vârsta medie pentru diagnosticarea sindromului Asperger se situează în jurul vârstei de 9 ani și este foarte posibil ca o persoană să rămână nedagnosticată până la vârsta adultă.

Elevii cu sindromul Asperger au un coeficient de inteligență mediu până la ridicat, dar un grad redus de performare socială și de conștientizare emoțională a sentimentelor și gândurilor celorlalți, făcând eforturi pentru a citi expresiile faciale și limbajul trupului. Au dificultăți de comunicare eficientă cu ceilalți, înfruntând deseori probleme de interacționare adecvată cu adulții și alți copii și de aderare la regulile sociale „nescrise”, asumate instinctiv de alți copii.

Fiecare copil cu acest diagnostic este diferit. Unii sunt foarte liniștiți, alții gălăgioși și foarte „prezenți”. Se aseamănă între ei prin dificultatea fundamentală de a-i înțelege pe ceilalți (incapacitatea de a se pune în locul celuilalt) și incapacitatea de a se purta într-o manieră care să-i ajute să-și facă și să-și păstreze prietenii.

Indicatori ai sindromului Asperger la copiii de vârstă școlară

O persoană cu sindromul Asperger nu are înfățișarea alterată. Semnele sunt evidențiate de un tipar comportamental care implică observare atentă. Sindromul Asperger este mult mai des întâlnit decât se crede în general.

Acestea sunt câteva dintre semnele comportamentale care indică sindromul Asperger. Dacă un copil manifestă multe dintre aceste semne, ar trebui să contactați un cadru didactic de sprijin sau centrul de resurse pentru a obține sfaturi despre cum să discutați cu părinții copilului, despre evaluare și o eventuală diagnosticare.

Răspundeți la următoarele întrebări în legătură cu elevul suspectat de sindromul Asperger.

1. Face eforturi să-și facă și să-și păstreze prietenii cu ceilalți copii de aceeași vârstă din cauza abilităților sociale precare sau este puțin interesat de aceștia?
2. Crede că este dificil să înțeleagă instrucțiunile, dacă nu sunt enunțate clar, are probleme la finalizarea exercițiilor la clasă, în ciuda nivelului rezonabil de inteligență?
3. Devine frecvent o țintă potențială sau efectivă a ironiilor și a intimidării, din cauza modului în care este perceput sau în care se poartă cu ceilalți elevi? Reacționează agresiv ca urmare a intimidării?
4. Are probleme cu organizarea timpului de socializare nestructurat – de exemplu, stă singur/ singură în pauză sau încearcă fără succes să se alăture jocurilor celorlalți?
5. Demonstrează o slabă cunoaștere a celorlalți și a felului în care sunt afectați de comportamentul lui/ ei – de exemplu, îi contrazice sau nu îi ascultă pe profesori, nu își împarte lucrurile sau nu le permite celorlalți copii să li se alăture la joacă, face comentarii nepotrivite, vorbește prea tare, reacționează exagerat atunci când pierde?
6. Se adaptează greu schimbărilor rutinei zilnice – de exemplu, se enervează, dacă li se schimbă profesorul sau clasa. Este preocupat dacă lucrurile nu au loc într-o ordine prestabilită?
7. Crede că activitățile sunt dificile, pentru că are abilități de relaționare socială precară sau pentru că vrea ca totul să se facă cum vrea el/ ea?
8. Este deseori agitat când e aglomerație și gălăgie, de exemplu pe coridor, în clasă sau pe terenul de joacă?
9. Are un limbaj corporal care-l face să iasă în evidență, de exemplu are o poziție ciudată, nu are gesturi spontane, dar mimica feței este limitată sau neobișnuită?
10. Are un ton al vocii care se deosebește de cel al colegilor săi?
11. Comunică folosind cuvinte și fraze diferite de cele ale colegilor?
12. Manifestă comportamente sau reacții care-l fac să iasă în evidență printre colegii de clasă?

- Fiți calm, iată prima directivă! Puțini elevi sunt rezervați (evitând să vă privească), obraznici sau dezinteresați în mod intenționat. Rareori se întâmplă acest lucru. Elevii cu sindromul Asperger nu cunosc de obicei regulile sociale de bază pentru a putea înțelege cum sunt percepuți de ceilalți. Ocazional, elevii spun sau fac lucruri care par a periclita autoritatea cadrului didactic. Încercați să nu o luați în nume personal; rezolvați problema cu calm. Dificultățile persoanei sunt rezultatul diferențelor biologice ale zonelor creierului responsabile cu reglarea comportamentului social și a înțelegerii acestuia.
- Comunicați cât mai clar posibil – spuneți exact ceea ce vreți să spuneți! Sugestiile, oricât de minore, s-ar putea să nu fie înțelese. De exemplu, întrebarea „Vrei să-ți scoți tema acum?” poate primi răspunsul foarte franc (dar neintenționat obraznic) „Nu“!
- Încercați să vorbiți mai rar – dați-i elevului câteva secunde pentru a procesa informațiile noi și de a răspunde, înainte de a merge mai departe, sau repetați instrucțiunea.
- Folosiți un limbaj direct – evitați înțelesurile duble, sarcasmul, ironia, întrebările deschise complexe sau glumele subtile, dacă nu sunteți sigur că le va înțelege. Asigurați-vă că persoana cu care vorbiți este atentă, strigați-o pe nume, nu vă așteptați să vă privească – acest lucru poate fi dificil pentru elevii cu sindromul Asperger.
- Nu-i vorbiți „de sus“, dar verificați dacă a înțeles ce trebuie să facă. Nu presupuneți că a înțeles dacă poate repeta instrucțiunea pe care tocmai i-ați dat-o. Procesarea informațiilor verbale tinde să fie mai dificilă pentru elevii cu sindromul Asperger.

Comunicarea eficientă cu elevii care au sindromul Asperger

- Nu discutați cu un copil nervos/ supărat, certându-vă sau ridicând vocea. În primul rând, mulți oameni cu sindromul Asperger sunt sensibili la zgomote. În al doilea rând, dacă veți ridica vocea, nu îl veți ajuta pe elev să înțeleagă ce doriți. Încercați în schimb să detensionați situația: permiteți-i, de exemplu, copilului să „iasă” din clasă, oferiți-i alternativă, faceți un compromis, dacă este posibil. Folosiți un ton calm, neutru. Nu țipați și nu vă așteptați ca elevul să poată citi mimica feței și gesturile. Uneori, un element vizual ajutător, cum ar fi un cartonaș sau o poză cu o cameră liniștită îi va permite elevului să înțeleagă ce doriți să facă mai departe. Dacă nu există posibilitatea de a face compromisuri, repetați cererea de câteva ori, dându-i suficient timp copilului să proceseze informația, apoi calm, în câteva cuvinte, prezentați consecințele neascultării (pe care elevul ar trebui să le cunoască deja).
- Asigurați-vă că elevul știe ce se așteaptă de la el, unde trebuie să se ducă la următoarea lecție, de exemplu; care este planul școlii și al terenului acesteia; care sunt temele pentru acasă; unde se poate duce în pauză, dacă este mult prea stresat de terenul de joacă; la ce oră se va întoarce la școală după o excursie de o zi. Cele mai multe dificultăți apar ca urmare a lipsei de informații suficiente despre ce trebuie făcut în diverse situații sociale.
- Asigurați-vă că există o cale de ieșire disponibilă, dacă elevul are dificultăți de comportament la clasă, o cameră liniștită, de exemplu, unde se poate duce când nivelul de stres atinge cote prea ridicate.

Metoda „Cercul de prieteni”

Aceasta este o metodă simplă și utilă de a sprijini un elev cu sindromul Asperger. Implică selectarea atentă a unui mic grup de elevi sensibili pentru a avea grijă de o persoană cu sindromul Asperger.

Grupul de elevi va avea nevoie de cunoștințe și de formare despre cum să comunice și să facă persoana respectivă să se simtă inclusă. Forma de sprijin depinde de nevoile elevului, de exemplu – persoana este ajutată să se alăture jocurilor din timpul pauzei, însoțirea elevului până acasă pentru a preveni intimidarea acestuia, reamintirea temelor pentru acasă și conducerea spre sala unde se va ține următoarea lecție pentru a nu întârzia. Grupul se întâlnește de obicei în pauza de prânz la fiecare câteva săptămâni, pentru a trece în revistă metodele de sprijin și progresul, atent monitorizat și asistat de un cadru didactic.

„Nu putem schimba regulile pentru un singur elev...”

Oamenii cu sindromul Asperger gândesc și învață diferit. Prin urmare, au nevoie de o abordare diferită și acest lucru înseamnă că, ocazional, regulile trebuie aplicate diferit.

Aceasta nu este o scuză pentru comportamentul nepotrivit, dar este o înțelegere a faptului că este contraproductiv să pedepsești un elev cu sindromul Asperger, din moment ce dificultățile lor de comportament apar din lipsa unei comprehensiuni reale.

De exemplu, actele agresive sunt deseori asociate cu anxietatea provocată de incapacitatea de a înțelege comportamentul și motivațiile celor din jurul lor. Comportamentul prin care se încearcă să se atragă atenția apare adeseori din cauza sentimentului de ignorare, de neînțelegere a subtilităților interacțiunilor sociale de zi cu zi și a glumelor.

„Se poartă OK la școală, dar este un coșmar acasă”

Aceasta este o situație des întâlnită și este rareori rezultatul lipsei de îngrijire din partea părinților. Starea psihică obișnuită a majorității oamenilor cu sindromul Asperger este anxietatea. Această anxietate este rezultatul încercării de a face tot timpul față cererilor cadrului didactic, glumelor și conversațiilor celorlalți elevi.

Poate fi dificil pentru oamenii care nu s-au mai întâlnit cu sindromul Asperger înainte, de apreciat nivelul acestei anxietăți, mai ales că mulți elevi învață să-și dezvolte o interfață superficială de acoperire. Pot părea a fi „adaptați” social, pentru a evita să fie catalogați drept ciudați și pentru că mulți elevi cu acest diagnostic se descurcă la școală.

Oricum, mulți elevi spun acasă că sunt stresați, supărați și extenuați. Aceste sentimente reale se relevă când ajung acasă și pot să-și elibereze frustrările, fiind în siguranță.

Tulburările din spectrul autist

Lectura

6.10

Ultimele cifre privind răspândirea tulburărilor din spectrul autist în Europa: 60 din fiecare 10 000 de persoane. Aceasta înseamnă că autismul ar putea afecta viețile unui număr destul de mare de persoane.

Există posibilitatea ca un cadru didactic să întâlnească cel puțin câțiva copii cu o tulburare din spectrul autist de-a lungul carierei. Deși unele persoane cu această tulburare au tot timpul nevoie de grijă și supraveghere, mulți pot să-și îmbunătățească și să-și dezvolte abilitățile sociale, de comunicare și școlare prin exercițiu. Aceasta înseamnă că orice facem pentru a-i ajuta este un pas în direcția potrivită.

O tulburare din spectrul autist este o dizabilitate de dezvoltare complexă care afectează modul în care o persoană comunică și relaționează cu cei din jur. Termenul de spectru autist este folosit adeseori, deoarece tulburarea variază de la o persoană la alta; unii oameni pot avea și dizabilități de învățare asociate, în timp ce alții sunt mult mai înzestrați, având o inteligență medie sau peste medie. Sindromul Asperger este o tulburare situată la capătul celor mai înzestrați. La capătul celor „mai puțin înzestrați” este sindromul Kanner, cunoscut uneori ca „autism clasic”. În ciuda tuturor diferențelor, toți cei cu această tulburare au dificultăți de interacțiune socială, de comunicare socială și de imaginație.

Cauzele exacte ale tulburărilor din spectrul autist sunt încă necunoscute, dar cercetările relevă importanța factorilor genetici. În unele cazuri, tulburările din spectrul autist pot fi de asemenea asociate cu boli care afectează dezvoltarea creierului, cum ar fi rubeola pe care o contactează mama în timpul sarcinii, scleroza tuberculoasă și encefalita.

O tulburare din spectrul autist este o dizabilitate ce se manifestă pe durata întregii vieți; copiii afectați de tulburare devin adulți afectați de tulburare. Totuși, situația nu este atât de neagră pe cât poate părea. Date fiind intervenția timpurie, educația specială și instituțiile specializate, un copil poate fi ajutat să-și maximizeze abilitățile și să-și atingă potențialul maxim ca adult.

Iată declarația unui părinte: „Șerban al nostru a mers la o mică școală primară și inițial s-a adaptat destul de bine. Cadrele didactice nu depistau nici o problemă. Nu se descurca rău în situațiile bine organizate. Dar pe terenul de joacă avea reacții ciudate pentru vârsta lui, se târa pe jos sau petrecea prea puțin timp cu copiii.”

În general, caracteristicile autismului se manifestă înainte de atingerea vârstei școlare. Totuși, unii copii pot scăpa printre ochiurile plasei și ajunge în ciclul primar sau gimnazial, înainte ca dizabilitatea să fie identificată.

Ce sunt tulburările din spectrul autist?

Care sunt cauzele?

Există un tratament eficient?

Recunoașterea semnelor

De aceea cadrele didactice pot juca un rol esențial în recunoașterea caracteristicilor cât mai repede posibil. Există trei semne cheie pe care trebuie să le urmărim. Acestea sunt:

- dificultate de comunicare și de relaționare cu ceilalți;
- incapacitatea de a se juca folosindu-și imaginația sau să gândească abstract;
- insistența de a păstra un set de reguli sau de a urma ritualuri elaborate.

Pentru a fi diagnosticat cu tulburare din spectrul autist, un copil trebuie să manifeste toate cele trei caracteristici. Fiecare dintre aceste caracteristici pot fi subtile, dar persistente.

• Comunicarea socială

Celor mai mulți copii cu tulburări din spectrul autist li se pare dificil să se integreze cu ceilalți. Când sunt mici, se poate interpreta că preferă pur și simplu să fie singuri. Când cresc, dificultatea de a-și face prieteni îi poate supăra și îi poate face să se simtă „diferiți“.

Parțial, din cauza modului ciudat în care își organizează conversațiile – de exemplu, vorbind prea mult despre un subiect care-i interesează, a faptului că nu sunt atenți și întrerup punând întrebări repetitive. Mulți par a evita să se uite în ochii persoanei cu care vorbesc.

Deopotrivă, iau prea puțin în calcul vârsta, statutul și starea de spirit a interlocutorului. De exemplu, pot să-și salute părinții cu o strângere de mână sau să-l sărute pe poștaş.

Deseori repetă cuvintele ca un papagal – uneori cu același accent sau ton în care le-au auzit. De exemplu, un copil căruia îi este adresată întrebarea „vrei să bei ceva?“ poate replica „bei ceva“. Alții pot vorbi formal sau împotmolit.

Poate fi o problemă și urmărirea conversației celorlalți. Glumele, exagerările și metaforele pot fi interpretate literal: de exemplu, pot să se sperie de un comentariu gen „mi-au crăpat fălcile de atâta căscat“ sau se pot supune literal unor comenzi ca „îngroapă-te în cărți“. Un copil poate interpreta greșit mimica feței, așa că reacționează nepotrivit – de exemplu, râd când se rănește cineva.

• Joacă lipsită de imaginație

Cei mai mulți copii își folosesc imaginația când se joacă. Cu alte cuvinte, le plac jocurile în care pretend a fi diverse personaje sau a avea diverse profesii, cum ar fi doctori și surori medicale sau „mămici și tătic“.

Copiii cu tulburări din spectrul autist nu se joacă aproape niciodată în felul acesta, preferând activitățile repetitive pe care le fac singuri. De exemplu, le place să aranjeze obiecte la linie sau conform unor anumite tipare sau colecționează anumite obiecte în cantități mari (cutii de plastic sau pietre).

Pe măsură ce îmbătrânesc, astfel de hobby-uri par a le acapara întreaga viață. Mulți copii colecționează obiecte (cărți pe o anumită temă, fotografii sau hărți). Alții pot petrece ore în șir colecționând date despre un anumit subiect (rezultatele la fotbal, stele și planete sau mersul trenurilor).

• Comportamentul obsesiv sau pedant

Copiii cu autism le place să ordoneze și să așeze obiectele și datele pe categorii, se pare că au totodată nevoie să stabilească o rutină a vieții de zi cu zi. Sunt tulburați de schimbările acestei rutine, cum ar fi un nou orar sau un exercițiu de evacuare în caz de incendiu. Copilul poate refuza să meargă la școală pe un alt drum sau creează „ritualuri“ elaborate, cum ar fi să intre în clasă în același mod, să numere scaunele și să stea în același loc.

Dacă suspectați un copil de autism, vorbiți atunci cu un specialist în educație specială din apropierea școlii dumneavoastră.

Chestionar pentru elevi – autoevaluare

Lectura

6.11

1. Învăţ greu atunci când

2. Învăţ uşor atunci când

3. Nici nu simt că învăţ atunci când

4. Învăţând în grup

5. Învăţând din cărţi

6. Învăţ uşor de la cineva care

7. Învăţ cu plăcere atunci când

Sursa: UNESCO, *Pachetul de resurse pentru instruirea profesorilor. Cerinţe speciale în clasă*, Paris, 1993, traducere UNICEF, Bucureşti, 1995, p. 21

1. Ainscow, Mel, *Effective Schools for All*, Fullton, H. Brookes, London, 1991
2. Bunch, Gary, *Difference is a reason to be included*, Inclusion Press, Toronto, 1999 (<http://www.inclusion.com/tenkeys.pdf>)
3. MEdC, UNICEF, RENINCO, *Ghid pentru cadre didactice de sprijin (CDS)*, Editura Vanemonde, 2005
4. MEdC, UNICEF, *Ghid managerial. Dezvoltarea practicilor incluzive în școli*, București, 1999
5. Mykytyn, Ivan, *Prezentarea conceptului de incluziune*, Ghidul tutorelui, MEdC, EU, IMC Consulting Ltd., Acces la educație pentru grupuri departajate, cu focalizare pe romi, 2004
6. Mykytyn, Ivan, *Școala incluzivă*, Ghidul tutorelui, IDD, MEdC, EU, IMC Consulting Ltd., Acces la educație pentru grupuri dezavantajate, cu focalizare pe romi, 2004
7. Osborne, H. (2001), in *other words...communicating across a life span...universal design in print and web-based communication*, in „On call“, available at <http://www.healthliteracy.com/oncalljan2001.jtm>
8. Păun, E. and Verza, E., coordonatori, *Educația integrată a copiilor cu handicap*, București, 1998
9. RENINCO, *Ghid de predare-învățare pentru copiii cu cerințe educative speciale*, *Culegeri de texte*, UNICEF, 2000
10. UNESCO, Paris, 2001, *Including the excluded meeting the diversity in education*. Example from Romania
11. UNESCO, Paris, 2001, *Open File on Inclusive Education*
12. UNESCO, *The Resource Package for Teacher Training, Special Requirements in the Classroom*, Study material, Bucharest, UNICEF translation, 1995
13. UNESCO, *Understanding and meeting the requirements of the students in inclusive classes*, Teacher's Guide, translation UNICEF, MEdC and RENINCO, Bucharest, Romania, 2002
14. Vrăsmaș, Ecaterina Adina, *Introducere în educația cerințelor speciale*, Universitatea din București, Editura Credis, București, 2004
15. Vrăsmaș, Traian, *Învățământul integrat și / sau incluziv*, Aramis, 2001
16. Vrăsmaș, Traian, *Școala și educația pentru toți*, Miniped, București, 2004
17. Vrăsmaș, T. Daunt, P. Musu, I., *Integrarea în comunitate a copiilor cu cerințe educative speciale*, RENINCO, București, 1996

8

LISTĂ DE VERIFICARE A BUNELOR PRACTICI PENTRU INCLUDEREA COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE ÎN ȘCOLILE DE MASĂ

Ghidul 1 al acestei serii conține indicatori de bune practici pentru rezolvarea problemelor ridicate de discriminare prin intermediul participării comunității.

Ghidul 2 conține informații suplimentare despre procesul de autoevaluare și locul acestuia în planurile de dezvoltare școlară.

8.1 Adaptarea listei de verificare în funcție de propriile obiective

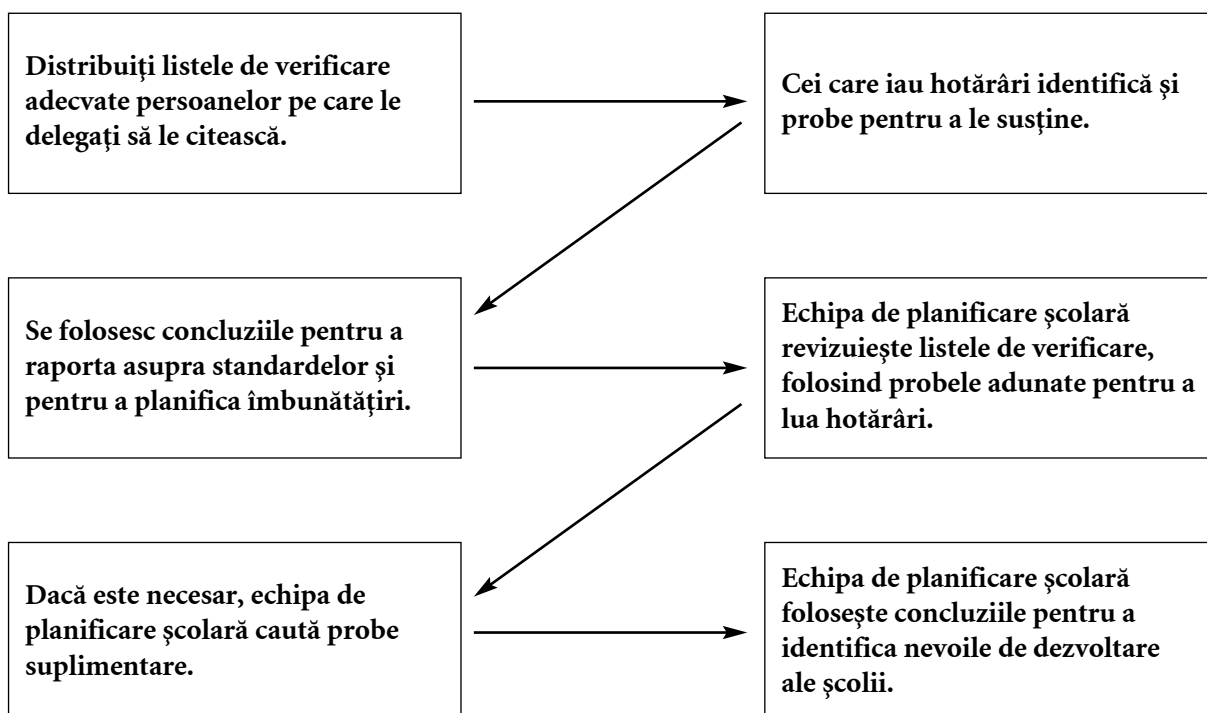
Secțiunea 8.3 este o listă de indicatori de „bune practici” pentru a verifica ce se întâmplă în școala dumneavoastră. Puteți folosi această listă pentru a vă asigura că practicile curente ale școlii dumneavoastră sunt cele adecvate.

Indicatorii din lista de verificare nu ar trebui să fie priviți ca fiind definitivi. Fiecare școală este diferită și lista poate fi adaptată în funcție de propria situație. Poate veți dori să adăugați noi indicatori sau poate sunteți de părere că unii dintre aceștia nu sunt adecvați situației dumneavoastră prezente. Dacă vă veți elabora propria listă de indicatori și veți implica factorii interesați în acest proces, atunci indicatorii vor fi:

- adecvați situației dumneavoastră;
- folosiți de personalul școlii.

8.2 Utilizarea listei de verificare pentru autoevaluare

Individual și apoi împreună cu colegii, treceți peste lista de indicatori și bifați-i pe aceia care vi se aplică dumneavoastră sau școlii dumneavoastră. Aceștia indică punctele tari și trebuie să fie menținuți și considerați ca punct de referință și bază de lucru. Articolele care nu au fost bifate cu „Da” indică ariile ce necesită îmbunătățiri. Acestea trebuie să apară în planurile dumneavoastră de dezvoltare școlară. Diagrama de mai jos arată care sunt etapele cheie ale folosirii listelor de verificare.

8.3 Listă de verificare a bunelor practici pentru includerea copiilor cu cerințe educative speciale în școlile de masă

1. Cât de bine sprijină politicile școlii includerea elevilor cu cerințe educative speciale ³ ?		
1.1	Practicăm o politică de incluziune transparentă, promovată de conducerea școlii și de personal și cunoscută de elevi și de părinți sau tutori.	
1.2	Politica de incluziune a școlii declară angajamentul instituției față de cerințele educative speciale și afirmă explicit modalitatea în care instituția va ieși în întâmpinarea cerințelor educaționale și sociale ale elevilor cu CES.	
1.3	Politica de incluziune a școlii promovează atitudini pozitive și egalitatea șanselor.	
1.4	Școala a elaborat strategii pentru a deveni, fizic, accesibilă tuturor.	
2. Cum reușește școala noastră să-i facă pe elevii cu cerințe educative speciale și pe părinții acestora să se simtă bineveniți și implicați pe deplin?		
2.1	Elevii cu cerințe educative speciale și părinții/ tutorii lor afirmă, în cadrul sondajelor de opinie realizate periodic, că se simt membri valorizați ai comunității școlare și că sunt întotdeauna bine primiți la școală.	
2.2	Elevii cu cerințe educative speciale și părinții/ tutorii lor au oportunitatea de a-și exprima punctele de vedere și de a participa pe deplin la luarea deciziilor școlare care afectează educația și bunăstarea copilului lor.	
3. Cum se asigură școala că toți elevii sunt tratați în mod egal și echitabil?		
3.1	Conform sondajelor de opinie, toți elevii spun că se simt tratați echitabil.	
3.2	Toți elevii sunt sprijiniți să recunoască și să combată discriminarea.	
3.3	Școala încearcă să rezolve nevoile culturale și lingvistice ale elevilor cu cerințe educative speciale din grupurile etnice care compun comunitatea școlară.	
3.4	Școala ia măsuri pentru a rezolva orice situație în care soluționarea nevoilor individuale ale unui elev cu cerințe educative speciale este în detrimentul bunăstării și progresului altor elevi.	
4. Cum se asigură școala că toate cadrele didactice au așteptări mari și realiste față de elevii cu cerințe educative speciale și că acești elevi au încredere în ei înșiși?		
4.1	Ne așteptăm ca toate cadrele didactice din școala noastră să aibă așteptări realiste față de progresul, performanța și realizările elevilor cu cerințe educative speciale și să le adapteze pe măsură ce elevii cresc și se dezvoltă.	
4.2	Cadrele noastre didactice au așteptări în conformitate cu potențialul elevilor în ceea ce privește progresul și performanța școlară.	
4.3	Cadrele didactice se asigură că elevii cu cerințe educative speciale pot să-și dezvolte talentele, inclusiv în domeniile creative ale curriculumului formal și informal și în sport.	
4.4	Cadrele didactice și alți membri ai personalului didactic stabilesc împreună cu elevii cu CES și cu părinții lor ținte de învățare adecvate, recunosc și sărbătoresc succesul și iau măsuri adecvate dacă progresul este sub nivelul așteptat.	
4.5	Elevii cu cerințe educative speciale au obiective clare în ceea ce privește dezvoltarea lor educațională și personală, se străduiesc să le atingă și se mândresc când le-au realizat.	

³ Cerințe educative speciale = CES

5. Cât sunt de adecvate procedurile noastre de evaluare pentru elevii cu cerințe educative speciale?		
5.1	Evaluarea efectivă și eficientă stabilește clar natura cerințelor educaționale speciale ale unui elev.	
5.2	Rezultatele evaluării sunt înregistrate, analizate și împărtășite cadrelor didactice relevante, părinților și elevilor înșiși, pentru ca aceștia să poată beneficia de pe urma lor.	
5.3	Informațiile evaluării constituie punctul de plecare pentru planurile școlare de acțiune sau planurile de intervenție personalizată ⁴ .	
5.4	Rezultatele evaluării sunt împărtășite tuturor membrilor relevanți ai personalului școlii și celor din exterior care participă, de asemenea, la evaluare și reevaluare.	
5.5	Școala are proceduri eficiente pentru evaluarea continuă și trecerea în revistă a elevilor cu cerințe educative speciale.	
6. Cum sprijină directorul și ceilalți manageri școlari serviciile educaționale pentru elevii cu nevoi de sprijin?		
6.1	Stabilesc ținte clare pentru dezvoltarea serviciilor educaționale pentru elevii cu nevoi de sprijin.	
6.2	Există un sistem de verificare a eficienței managementului serviciilor educaționale pentru elevii cu cerințe educative speciale.	
6.3	Comunică și se consultă cu alte școli, cu elevii, părinții/ tutorii lor și cu ONG-urile specializate, în legătură cu serviciile educaționale elaborate pentru elevii cu cerințe educative speciale.	
6.4	Colaborează cu serviciile de consiliere și de sănătate, cu instituțiile de învățământ superior, pentru a se asigura că elevii cu cerințe educative speciale și părinții/ tutorii lor primesc sprijin integrat și de înaltă calitate.	
6.5	Se asigură că toți membrii personalului își cunosc rolul în sprijinirea elevilor care au cerințe educative speciale.	
6.6	Activitățile de dezvoltare profesională includ formarea personalului didactic pentru asigurarea serviciilor necesare elevilor cu cerințe educative speciale, în colaborare cu specialiști din alte tipuri de instituții de profil.	
6.7	Conducerea școlii monitorizează și evaluează impactul politicilor școlii asupra progresului și realizărilor elevilor cu cerințe educative speciale și asigură continuarea procesului de îmbunătățire a serviciilor educaționale în această direcție.	
6.8	Se asigură că în clase există o gamă adecvată de resurse, materiale și echipamente pentru a sprijini elevii cu nevoi de sprijin.	
7. Cum ne asigurăm că mediul clasei este adecvat elevilor cu nevoi de sprijin?		
7.1	Disponerea în bănci a elevilor este planificată în funcție de activități pe parcursul lecției.	
7.2	Regulile clasei sunt afișate și se face referire la ele ori de câte ori este necesar.	
7.3	Există un spațiu de lucru liniștit în clasă pentru elevii cu CES.	
7.4	Tehnologia informației și comunicării, dacă există, este folosită în mod eficient la lecție (de exemplu, tablele interactive, computerele, multimedia).	
7.5	Afișele din clasă sunt folosite în mod eficace și interactiv.	

⁴ Plan de intervenție personalizată = PIP

8. Cum se asigură cadrele didactice că elevii cu nevoi de sprijin pot avea succes în clasele de masă?		
8.1	Elevilor li se spune care sunt obiectivele lecției.	
8.2	Se face o conexiune logică cu lecțiile anterioare.	
8.3	Subiectele abordate și cuvintele noi sunt afișate și menționate pe tot parcursul lecției.	
8.4	Cadrul didactic exemplifică și explică în mod clar conceptele și cunoștințele noi.	
8.5	Cadrul didactic dă explicații pe care elevii să le înțeleagă.	
8.6	În timpul lecției se folosesc strategii potrivite pentru a asigura un comportament pozitiv.	
8.7	Există posibilitatea utilizării mai multor mijloace media pentru oferirea feedbackului.	
8.8	Toate contribuțiile elevilor la lecție sunt valorizate.	
8.9	Cadrul didactic prezintă clar timpul alocat pentru momentele lecției: reflectare, finalizarea sarcinii etc.	
8.10	Elevii sunt încurajați să adreseze întrebări.	
8.11	Cadrul didactic utilizează examinarea diferențiată.	
8.13	Se stabilesc niveluri diferențiate de sarcini/ activități pentru a se potrivi diverselor tipuri de abilități dovedite de elevi.	
8.14	Există posibilitatea de a se efectua sarcini care se rezolvă independent, sprijinite de sugestii și resurse de natură vizuală.	
8.15	Elevii învață activ – de exemplu, în perechi, în grup sau împreună cu un prieten.	
8.16	Se utilizează abordări de predare multi-senzorială.	
8.17	Se sprijină învățarea/ memorarea, prin utilizarea unor scheme, grafice, tabele.	
8.18	Cadrele didactice din învățământul de masă/ de sprijin promovează activ și evaluează ce au învățat elevii cu CES pe parcursul lecției.	
8.19	La finalul lecției, se trece în revistă și se verifică nivelul de învățare.	
8.20	Neînțelegerile și greșelile sunt tratate cu sensibilitate și folosite ca puncte de pornire pentru explicațiile ulterioare.	
8.21	Se dau teme diferențiate corespunzător.	